

Begroting 2023

**Gemeente
Altena**

Geamendeerde Begroting 2023

De Begroting 2023 is op 8 november 2022 door de raad behandeld. Met inachtneming van twee amendementen heeft de raad de Begroting 2023 unaniem vastgesteld.

De amendementen betreffen:

- Het in 2023 en 2024 reserveren van € 1.000.000 voor de ondersteuning van verenigingen c.a. in verband met de energiecrisis.
- Het indexeren van de subsidie aan de bibliotheek met 5%.

De financiële consequenties van deze amendementen leiden tot mutaties in de exploitatie op programma 3 en programma 6 en tot mutaties in de reserves op programma 6. Per saldo zijn de mutaties budgettair neutraal; het uiteindelijke (structurele) begrotingssaldo wijzigt niet.

Omdat het begrotingstotaal van de lasten en de reservepositie veranderen is ook sprake van wijzigingen in de paragraaf Financiering en de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing, inclusief kengetallen. Daarnaast zijn in de Financiële begroting verschillende overzichten aangepast: overzicht baten en lasten, overzicht incidentele baten en lasten, geprognosticeerde balans, EMU saldo, staat van reserves en voorzieningen en overzicht lasten en baten per taakveld.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Raadsvoorstel	3
Programma's	15
- Programma 1 Inwoner en Bestuur	16
- Programma 2 Altena Samenredzaam	26
- Programma 3 Veelzijdig Altena	39
- Programma 4 Duurzaam Altena	56
- Programma 5 Bereikbaar Altena	68
- Programma 6 Financiën	79
o Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	84
o Overhead	86
o Vennootschapsbelasting	88
Paragrafen	89
- Lokale heffingen	90
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing	101
- Onderhoud kapitaalgoederen	111
- Financiering	121
- Bedrijfsvoering	124
- Verbonden partijen	132
- Grondbeleid	156
Financiële begroting	158
- Overzicht baten, lasten en saldi per programma	159
- Overzicht incidentele baten en lasten inclusief toelichting	160
- Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	163
- Ramingsgrondslagen begroting	164
- Geprognostiseerde balans	165
- EMU saldo	166
- Staat van reserves en voorzieningen	167
- Investeringsplan 2023 - 2026	169
- Lasten en baten per taakveld	171

Voorwoord

Aan de raad van de gemeente Altena,

We zijn trots u een sluitende Begroting 2023 aan te kunnen bieden. Gebeurtenissen in de wereld volgen elkaar in snel tempo op. De effecten op de samenleving zijn groot, met name op het gebied van inflatie. Bij de Kaderbrief 2023 tekenden de contouren hiervan zich al af en niet voor niets hebben we reeds toen het besluit genomen om bijvoorbeeld de tarieven van de lokale heffingen te matigen ten opzichte van de inflatie. Ook denken we als college na hoe we maatschappelijke partners daar waar nodig extra kunnen ondersteunen. Voor de gesubsidieerde instellingen hebben we in deze begroting reeds voorzieningen getroffen. We zijn dankbaar dat onze financiële vitaliteit op orde is.

Deze begroting bevat tevens de uitwerking van het Bestuursakkoord zoals dat voor de zomer van 2022 tot stand kwam. Een belangrijke grondlijn daarin is dat we deze bestuursperiode willen oogsten wat in de afgelopen periode is gezaaid, dat we uitvoering geven aan datgene wat we als richting hebben besloten. Op onderdelen gaan we intensiveren, bijvoorbeeld op het gebied van woningbouw en mobiliteit, maar ook op het gebied van duurzaamheid, armoedebestrijding en vitaliteit. Middels een programmatische sturing gaan we investeren in een meer integrale aanpak van maatschappelijke vraagstukken.

Om uitvoering te geven aan onze ambities, bevat deze begroting ook de financiële ruimte om te investeren in onze organisatie. Daarbij wordt ruimte gegeven voor kwantitatieve versterking, maar een belangrijk accent ligt inmiddels ook op het investeren in talent en in kwaliteit van dienstverlening. We investeren dus nadrukkelijk in een vitale organisatie die werkt aan een vitale samenleving. Want daarom doen we het: het verschil maken voor onze samenleving!

Almkerk, oktober 2022

Het college van burgemeester en wethouders

Raadsvoorstel

Onderwerp

Begroting 2023

Samenvatting

Voor de gemeente Altena is de Begroting 2023 en de Meerjarenraming 2024-2026 opgesteld. De Begroting 2023 is de nadere uitwerking van de Kaderbrief 2023 en bevat tevens de vertaling van het Bestuursakkoord 2022-2026. De Begroting 2023 laat een positief saldo zien. De raad wordt voorgesteld de Begroting 2023 vast te stellen.

Voorstel

1. De Begroting 2023, inclusief de mutaties in de reserves, vast te stellen en kennis te nemen van de Meerjarenraming 2024-2026.
2. De exploitatiebudgetten voor het jaar 2023 te voteren op het niveau van de programma's.
3. De B-investeringen voor het begrotingsjaar 2023 te voteren en de bijbehorende investeringsbudgetten beschikbaar te stellen.
4. Het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2023 vast te stellen.

Inleiding

De Begroting 2023 is de eerste begroting van het college in de nieuwe bestuursperiode en bouwt voort op de financiële ontwikkelingen zoals geschetst in de Kaderbrief. De Begroting 2023 bevat tevens de beleidsmatige en financiële vertaling van het Bestuursakkoord 2022-2026.

De Begroting 2023 laat in 2023 een structureel positief saldo zien. Dit doet recht aan een goede financiële uitgangspositie en ook aan de eisen van de provincie. Meerjarig is nog sprake van een structureel negatief saldo.

Beleidskader

Het beleidskader wordt gevormd door de Gemeentewet, de regelgeving in het kader van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de Financiële verordening gemeente Altena 2022.

Beoogd resultaat

Doel van dit voorstel is vaststelling van de Begroting 2023 van de gemeente Altena door de raad vóór 15 november 2022, zodat voldaan wordt aan (één van) de eisen van de provincie voor repressief toezicht.

Datum voorstel

30 september 2022

Kenmerk

D2022-10-000515
2022-032165

Opgesteld door

Canan Keulemans-Hepözdil

Telefoonnummer

0183-516301

Team

Team Financieel Advies

Portefeuillehouder

J.P. Tanis

Gemeentehuis Altena

Sportlaan 170

4286 ET Almkerk

Postbus 5

4286 ZG Almkerk

T (0183) 516100

E info@gemeenteAltena.nl

Argumenten

- 1.1 De Begroting 2023 laat in 2023 een structureel positief saldo zien. Daarmee voldoet de Begroting 2023 aan de eisen van de provincie voor repressief toezicht.
- 2.1 Met het voteren van de exploitatiebudgetten op het niveau van de programma's autoriseert de raad het college in 2023 binnen de programma's uitgaven te doen.
- 3.1 Het Investeringsplan 2023-2026 bevat de voor de jaren 2023 tot en met 2026 voorgenomen investeringen en geeft de bijbehorende jaarlijkse kapitaallasten weer. De investeringen zijn onderverdeeld in A- en B-investeringen. Op A-investeringen zal het college separaat met een raadsvoorstel bij de raad terugkomen. Voor B-investeringen, met name vervangingsinvesteringen, geldt dat na vaststelling van de Begroting 2023 door de raad het college voor het begrotingsjaar direct over de investeringsbudgetten kan beschikken.
- 4.1 In de nota Grondbeleid Altena 2019 is opgenomen dat jaarlijks bij de begroting de herziening van de grondexploitaties plaatsvindt. De gemeente Altena kent 13 grondexploitatieplannen verspreid over de diverse kernen van de gemeente. Daarnaast is ook de stand van zaken met betrekking tot de vrijkomende schoollocaties in dit MPG opgenomen.
- 4.2 Met de vaststelling van het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2023 autoriseert de raad de budgetten ter uitvoering van de grondexploitaties aan het college.

Kanttekeningen

Niet van toepassing.

Financiën

De opstelling van de Begroting 2023 is meer geweest dan het uitwerken van de Kadernota, zoals dat in een jaar zonder verkiezingen gebeurt. Het Bestuursakkoord 2022-2026 was niet op tijd gereed om in de Kadernota te verwerken, waardoor er toen ook geen mogelijkheid was om een integrale afweging te maken. Dit heeft ertoe geleid dat de financiële vertaling van het Bestuursakkoord een plek moest krijgen in de Begroting 2023.

De Begroting 2023 is de optelsom van diverse soorten financiële mutaties. De structurele doorwerking van de mutaties in de Tweede Bestuursrapportage 2022 verwerkt. Verder zijn de in de Kaderbrief 2023 opgenomen onderwerpen verder uitgewerkt. Daarnaast is sprake van financieel-technische mutaties. De

Begroting 2023 bevat verder de beleidsmatige en financiële vertaling van het Bestuursakkoord 2022-2026. In het navolgende worden deze mutaties op hoofdlijnen toegelicht.

Mutaties Tweede Bestuursrapportage 2022

De Tweede Bestuursrapportage bevat mutaties op het begrotingssaldo 2022. De eventuele structurele doorwerking van deze mutaties naar 2023 en verdere jaren is verwerkt in de Begroting 2023.

Mutaties Tweede Bestuursrapportage 2022

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Mutaties Tweede Bestuursrapportage 2022	8.341 V	10.040 V	10.088 V	10.115 V
Totaal mutaties Tweede Bestuursrapportage 2022	8.341 V	10.040 V	10.088 V	10.115 V

De Tweede Bestuursrapportage 2022 bevat voor het jaar 2022 financiële mutaties van in totaal € 3.589.000 voordelig. Deze mutaties vloeien met name voort uit de Meicirculaire 2022 en de Septembercirculaire 2022. De Meicirculaire 2022 leidt tot een forse positieve bijstelling van de algemene uitkering. Dit is met name het gevolg van een hogere bijstelling voor de ontwikkeling van de lonen en prijzen (prijsontwikkeling) en van de doorwerking van het Regeerakkoord van Rutte IV (volumeontwikkeling). Met het oog op toekomstige onzekerheden is in de verwerking van de Meicirculaire 2022 behoedzaamheid betracht. Dit heeft zich vertaald in het niet volledig ramen van de positieve bijstelling van de algemene uitkering.

Ten opzichte van de Meicirculaire 2022 stijgt de algemene uitkering in de Septembercirculaire 2022 als gevolg van de gestegen indexering voor loon- en prijsontwikkelingen. Er is conform afspraak geen sprake van een verdere volumeontwikkeling. Door de afspraak de volumeontwikkeling te bevriezen ontstaat er een meer stabiele ontwikkeling van de algemene uitkering. De behoedzaamheid voor het jaar 2023 is daarom losgelaten. Voor het 'ravijnjaar' 2026 heeft het Rijk in de Septembercirculaire 2022 eenmalig een bedrag aan het gemeentefonds toegevoegd, dat de kloof echter niet dicht. Met betrekking tot het jaar 2026 heeft het college geacht een bestuurlijk signaal richting Den Haag te willen afgeven. De raming van de algemene uitkering voor het jaar 2025 is daarom doorgetrokken naar 2026.

Voor een toelichting op de mutaties wordt verwezen naar de Tweede Bestuursrapportage 2022. De doorwerking van de mutaties in de jaren 2023 en verder is verwerkt in de Begroting 2023.

Mutaties Kaderbrief 2023

In de Begroting 2023 is een aantal mutaties verwerkt die in de Kaderbrief 2023 zijn aangegeven.

Mutaties Kaderbrief 2023

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Beheerplannen Openbare ruimte	1.900 N	2.500 N	2.981 N	3.049 N
Programma Circulair voedselsysteem	250 N	250 N	100 N	100 N
Mobiliteit (kapitaallasten)	-	-	200 N	200 N
Organisatieversterking	2.360 N	2.360 N	2.360 N	2.360 N
Bijdrage verbonden partijen	413 N	462 N	485 N	638 N
Uitvoering motie indexering subsidies	100 N	-	-	-
Totaal mutaties Kaderbrief 2023-2026	5.023 N	5.572 N	6.126 N	6.347 N

Beheerplannen Openbare ruimte

Voor het beheer en onderhoud van de wegen in Altena is de afgelopen periode hard gewerkt aan een nieuw beheer- en onderhoudsplan voor de periode 2022-2026, gebaseerd op het vastgestelde onderhoudsniveau B. Voor civiele kunstwerken wordt een nieuw beheer- en onderhoudsplan opgesteld voor de periode 2022-2031. De hogere lasten die met de actualisatie van de beheerplannen samenhangen lopen op van € 1,9 miljoen in 2023 tot € 3 miljoen in 2026.

Programma Circulair voedselsysteem

Altena heeft de ambitie om voortgang te boeken op de weg naar een circulaire economie. De transitie naar een circulaire economie wordt gestart bij het voedselsysteem. Gestreefd wordt naar een circulair voedselsysteem met minder afval, minder nieuwe grondstoffen van ver en een gezondere bodem. Om een stevige impuls aan het programma te geven zijn vanaf 2023 middelen begroot. Het impuls geld is bedoeld voor onder andere (i) kennis en data, (ii) communicatie en samenwerking en (iii) innovatie en experimenten. Het streven is het netwerk de komende jaren zodanig te ontwikkelen dat we vanaf 2025 kunnen rekenen op voldoende externe middelen.

Mobiliteit (kapitaallasten)

In de Kadernota 2022 is aangegeven dat het financiële volume van de investeringen uit de Mobiliteitsvisie omvangrijk is. Een eerste inschatting van de projecten waarvoor de raad het college opdracht heeft gegeven deze voor te bereiden betrof kapitaallasten die oplopen van € 200.000 in 2023 tot € 600.000 vanaf 2025. Recente inzichten vanuit de Mobiliteitsvisie leiden ertoe dat de raming voor de noodzakelijke kapitaallasten vanaf 2025 € 200.000 hoger zal uitvallen.

Organisatieversterking

De doorontwikkeling van de organisatie is voor een belangrijk deel gericht op versterking van de interne samenwerking. Dit geschiedt op alle niveaus, zowel binnen de ambtelijke organisatie als in de verbinding tussen bestuur en organisatie. In het najaar 2022 is hierop een aantal belangrijke ontwikkelingen in gang gezet.

Daarnaast is de afgelopen jaren gebleken dat de inhoudelijke ambities in onze gemeente groot zijn. Om deze te realiseren, is uitvoeringskracht nodig. Naast investeren in kwaliteit van de organisatie -mede als invulling van het voorgaande- is kwantitatieve versterking van de organisatie noodzakelijk. In het Bestuursakkoord is hiervoor reeds ruimte gevraagd en met deze begroting wordt daaraan invulling gegeven. Voor het grootste deel is er feitelijk sprake van achterstallig onderhoud. Als we de omvang van organisatie afzetten tegen bijvoorbeeld de benchmark van het A&O-fonds, blijkt onze organisatie kwantitatief niet ruim bemeten. De nu voorgestelde versterking is daarom geen overbodige luxe. In 2023 zal overigens ook worden gezien wat de gewenste structurele omvang van de directie moet worden.

Naast genoemd achterstallig onderhoud, wordt in 2023 in de bestuurlijk-ambtelijke verbinding ook een tweetal belangrijke ontwikkelingen in gang gezet.

1. Voor meer complexe vraagstukken die een teamoverstijgende aanpak vragen, wordt een programmatische organisatiewijze ingezet. Deze aanpak krijgt onder meer gestalte voor Vitaal Altena, Mobiliteit, Wonen, Circulair voedselsysteem, Armoedebestrijding en Huisvesting van bijzondere doelgroepen.
2. De inzet van bestuursadviseurs die integrale procesafstemming doen om het bestuurlijk-politieke proces verder te stroomlijnen.

Binnen het sociaal domein zal in 2023 de organisatieontwikkeling verder gestalte krijgen. Vooralsnog zal met bestaande inzet van inhuurkrachten de continuïteit van de werkprocessen worden geborgd. In de loop van het jaar zal meer duidelijkheid ontstaan over structurele inkleuring van de organisatie.

Bijdrage verbonden partijen

Op basis van de Kaderbrief 2023 en Begroting 2023 van de verbonden partijen is voor een aantal verbonden partijen de gemeentelijke bijdrage verhoogd.

Uitvoering motie indexering subsidies

Bij de behandeling van de Kaderbrief 2023 in de raadsvergadering van 5 juli 2022 is een motie aangenomen waarin gevraagd worden te kijken naar de indexering van subsidies. Aan deze motie wordt invulling gegeven door voor

2023 een indexatie op te nemen van 5%. De indexatie heeft betrekking op een aantal subsidieregelingen: onderhoudsbijdrage molens, subsidieregeling AED-netwerk, subsidieregeling buitensportaccommodaties, subsidieregeling cultuurparticipatie, subsidieregeling dorpshuizen, subsidieregeling EHBO en ouderenwerk, subsidieregeling gemeentelijke monumenten Altena, subsidieregeling kernenbudget, subsidieregeling recreatieve en toeristische instellingen, subsidieregeling Sport en Bewegen. De subsidieregelingen Peuteropvang en VVE, Oog voor elkaar, Openbaar bibliotheekwerk en Welzijnsorganisaties zijn hiervan uitgezonderd.

Financieel-technische mutaties

In aanloop naar de opstelling van de Begroting 2023 zijn diverse begrotingsanalyses gemaakt, die tot financieel-technische aanpassingen leiden. Het betreft posten als het actualiseren van kapitaallasten, het actualiseren van de salarislasten, de indexatie van de opbrengstramingen van lokale heffingen en de doorbelasting van salarislasten naar producten.

Financieel-technische mutaties

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Actualisatie kapitaallasten	1.408 V	369 V	63 N	51 N
Indexering opbrengst OZB	654 V	954 V	1.232 V	1.513 V
Indexering opbrengst Omgevingsvergunningen	107 N	107 N	107 N	107 N
Indexering opbrengst overige lokale heffingen	172 V	206 V	202 V	205 V
Cao-Jeugd	250 N	250 N	250 N	250 N
Actualisatie salarislasten	1.583 N	1.715 N	1.715 N	1.715 N
Kapitaallasten investeringen	-	324 N	547 N	544 N
Totaal financieel-technische mutaties	294 V	866 N	1.247 N	948 N

Actualisatie kapitaallasten

Herberekening kapitaallasten na temporisering. De investeringen zijn gezien. Als gevolg van het opnieuw faseren van een aantal investeringen vindt een verschuiving van de kapitaallasten plaats.

Indexering opbrengst OZB, Omgevingsvergunningen en overige lokale heffingen

Op basis van de in de Kaderbrief 2023 opgenomen beleidskaders voor de belastingen en heffingen is opbrengst van de diverse lokale heffingen meerjarig geïndexeerd.

Cao-Jeugd

In mei 2022 is een akkoord bereikt over wijziging van de Cao Zorg & Welzijn voor de sector Jeugdzorg. Onderdeel van de afspraken is een loonstijging die

in drie jaar oploopt tot 8%. Het extra budget biedt ruimte om zorgaanbieders die hulp verlenen aan kinderen en gezinnen uit Altena een reëel tarief te betalen dat de gestegen salariskosten dekt. Hiervoor zullen we in regionaal verband de tarieven voor zorgaanbieders indexeren. De indexering van de personele kosten gebeurt op basis van een percentage dat de overheid vaststelt: de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA). Er is nog geen definitief prijsindexcijfer voor personele kosten voor 2022 en 2023 bekendgemaakt. Daarom is voorlopig gerekend met de huidige OVA van 3,72%. Zodra de definitieve OVA bekend is en de budgetten onvoldoende ruimte bieden, zal dit aangepast worden en via de Eerste Bestuursrapportage 2023 in de begroting worden verwerkt.

Actualisatie salarislasten

Voor de Begroting 2023 heeft een actualisatie plaatsgevonden van de salarissen. Dit op basis van het aangepaste personeelsbestand. Daarnaast zijn in de Begroting 2023 de salarislasten verwerkt die samenhangen met de organisatieversterking zoals opgenomen in de Eerste Bestuursrapportage 2022.

Kapitaallasten investeringen

In de Begroting 2023 is voor de periode 2023-2026 een aantal nieuwe investeringen opgenomen. De kapitaallasten hiervan zijn vanaf 2024 opgenomen.

Mutaties Bestuursakkoord 2023-2026

De ambities uit het Bestuursakkoord 2022-2026 zijn in de Begroting 2023 en de Meerjarenraming 2024-2026 financieel vertaald. In onderstaande tabel zijn de beleidsvoorstellen voortvloeiend uit het Bestuursakkoord met de grootste financiële omvang opgenomen.

Mutaties Bestuursakkoord 2022-2026

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Preventief cursusaanbod	63 N	125 N	125 N	125 N
Dienstverlening kwetsbare groepen	99 N	194 N	199 N	217 N
Vroeg er op af	100 N	100 N	100 N	100 N
Ontmoetingsplekken in kernen	50 N	100 N	150 N	150 N
Plan van aanpak dementie	75 N	100 N	100 N	100 N
Signalering eenzaamheid	20 N	100 N	100 N	100 N
Woonvisie	95 N	248 N	60 N	60 N
Speerpunten HR	100 N	200 N	200 N	200 N
Programmasturing	361 N	411 N	411 N	411 N
Totaal mutaties Bestuursakkoord 2022-2026	963 N	1.578 N	1.445 N	1.463 N

Preventief cursusaanbod

Om de verbinding tussen onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp te verbeteren is een structurele investering nodig. Daarbij gaat het om het investeren in de samenwerking enerzijds en in preventieve interventies anderzijds. Met een preventief cursusaanbod gericht op risicofactoren voor scholen kunnen we ervoor zorgen dat kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Dienstverlening kwetsbare groepen, Vroeg er op af en ontmoetingsplekken in kernen

Vanuit de Agenda Armoedepreventie wordt ingezet op het versterken van de dienstverlening aan kwetsbare groepen, het versterken van Vroeg er op af en het versterken van ontmoetingsplekken in kernen. De dienstverlening aan kwetsbare groepen wordt versterkt, zodat minima beter worden bereikt en bij financiële problemen sneller worden ondersteund. Met behulp van activering en begeleiding naar de arbeidsmarkt wordt de participatie van minima vergroot. Door het ontwikkelen van sterke kernen, waarbij ruimte is voor ontmoeting en waar mensen naar elkaar kunnen omzien, kunnen veel problemen worden voorkomen. Door te investeren in buurthuizen, verenigingen en steunpunten, dragen we bij aan de eenzaamheidsbestrijding, vroegsignalering van mentale en financiële problemen en bovenal aan de samenredzaamheid van de gemeenschap.

Plan van aanpak dementie

Samen met netwerkpartners en de gemeenschap initiëren we projecten met mensen met dementie. Op basis van het onderzoek naar dagactiviteiten voor mensen met dementie wordt een vierjarig plan van aanpak ontwikkeld, waarin onder meer de behoeften en activiteiten in een aantal kernen worden geconcretiseerd.

Signalering eenzaamheid

Met het verlengen en uitbreiden van het meldpunt Signalering eenzaamheid kunnen meer ouderen thuis bereikt worden, kunnen maatjes georganiseerd worden om mee naar verenigingsactiviteiten te gaan en worden verenigingen ondersteund bij het bereiken ouderen in de kernen.

Woonvisie

De Woonvisie 2021-2025 en de daarin opgenomen ambities en acties (Programmaplan Wonen) brengen de komende jaren onderzoeken, adviezen en begeleiding met zich mee. Daarbij gaat het om het tweejaarlijks actualiseren van het onderzoek naar de algemene woningbehoefte, tussentijds onderzoek naar de woningbehoefte voor specifieke doelgroepen en het actualiseren van het woonbeleid. Om versnelling van de woningbouw mogelijk te maken begeleidt het bureau Woningmakers de gemeente bij het

proces om de samenwerking met stakeholders in de woningmarkt te versterken en samen tot versnelling van de woningbouwopgave te komen.

Speerpunten HR

De gemeentelijke organisatie heeft de afgelopen drie jaar de eerste stappen gezet als nieuwe gemeente. Het is van groot belang om de organisatie de kans, tijd en energie te geven om naar een hoger niveau te groeien. De komende bestuursperiode maken we een evenwichtige keuze tussen ambities en haalbaarheid. Het HR-beleid is gericht op een vitale organisatie waar vitale medewerkers met plezier willen werken. In dat kader wordt onder andere de wervingsstrategie vernieuwd en investeren we in de talenten van de medewerkers.

Programmasturing

Door middel van programmatische sturing investeren we in een meer integrale aanpak van maatschappelijke vraagstukken. Daartoe zijn in de Begroting 2023 middelen opgenomen voor de programma's Vitaal Altena, Armoedebestrijding alsmede Huisvesting van bijzondere doelgroepen. Het gaat daarbij met name om de inzet van programmamanagers, die in eerste instantie aan de slag gaan met het opstellen van een programmaplan voor het onder hen ressorterende programma.

Financieel beeld Begroting 2023

Samenvattend resulteert op basis van bovengenoemde mutaties voor de Begroting 2023 en de Meerjarenraming 2024-2026 het volgende beeld.

Financieel beeld Begroting 2023

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Saldo vastgestelde Begroting 2022	339 V	274 N	201 V	201 V
Mutaties Eerste Bestuursrapportage 2022	2.433 N	1.721 N	1.373 N	1.371 N
Saldo na Eerste Bestuursrapportage 2022	2.094 N	1.995 N	1.172 N	1.170 N
Mutaties Tweede Bestuursrapportage 2022	8.341 V	10.040 V	10.088 V	10.115 V
Mutaties Kaderbrief 2023	5.023 N	5.572 N	6.126 N	6.347 N
Financieel-technische mutaties	294 V	866 N	1.247 N	948 N
Mutaties Bestuursakkoord 2023-2026	963 N	1.578 N	1.445 N	1.463 N
Overige mutaties	132 N	844 N	491 N	436 N
Totaal mutaties	2.518 V	1.180 V	779 V	922 V
Saldo Begroting 2023	424 V	815 N	393 N	248 N

De mutaties leiden voor de Begroting 2023 tot een positief begrotingssaldo. De Meerjarenraming 2024-2026 laat nog een negatief begrotingssaldo zien. Hierbij passen de volgende opmerkingen.

- Bij de verwerking van de positieve uitkomsten van de Meicirculaire 2022 is met het oog op toekomstige onzekerheden behoedzaamheid betracht. Dit heeft zich vertaald in het niet volledig ramen van de positieve bijstelling van de algemene uitkering. Voor 2023 is de volledige raming van de algemene uitkering verwerkt. Voor de jaren 2024 tot en met 2026 is deze voorzichtigheid in de cijfers ongewijzigd gebleven en is een behoedzaamheidsmarge aangehouden van 25%. Wanneer ook in deze jaren de voorzichtigheid zou worden losgelaten, zou ook in deze jaren sprake zijn van een positief begrotingssaldo.
- Het financieel perspectief wordt bepaald door autonome ontwikkelingen buiten onze invloedssfeer en door keuzes voor nieuw beleid, dan wel aanpassing van bestaand beleid. In het Bestuursakkoord 2022-2026 is hiervoor het uitgangspunt 'nieuw voor oud' opgenomen. Richting de Begroting 2024 zal dit uitgangspunt nadrukkelijker gestalte gegeven worden.

Gevolgen energiecrisis

De huidige maatschappelijke ontwikkelingen hebben een ongekende impact op onze samenleving. Het college heeft nadrukkelijk oog voor de mogelijke financiële gevolgen die kunnen optreden als gevolg van de energiecrisis. Het college acht het daarom denkbaar dat een fonds wordt ingesteld om hierin tegemoet te treden. In afwachting van landelijke maatregelen zullen de komende maanden eventuele voorstellen worden voorbereid.

Structureel saldo Begroting 2023

De Begroting 2023 wordt ter goedkeuring aan de provincie aangeboden. Om in aanmerking te komen voor repressief (regulier) toezicht eist de provincie een structureel sluitende Begroting 2023. Mocht dit niet het geval zijn, dan dient de meerjarenraming voldoende aannemelijk te maken dat dit evenwicht uiterlijk in de laatste jaarschijf wordt bereikt (structureel sluitend laatste jaar van de Meerjarenraming 2024-2026). De ramingen moeten tevens volledig, realistisch en haalbaar zijn. Daarnaast geldt als voorwaarde dat de jaarrekening vóór 15 juli en de begroting vóór 15 november wordt ingediend.

Voor het bepalen van de vorm van toezicht kijkt de provincie dus naar het structurele begrotingssaldo. Structureel wil zeggen dat per jaarschijf van de begroting structurele lasten gedekt dienen te worden door structurele baten. De provincie betreft in haar oordeel over het structurele saldo incidentele factoren. Rekening houdend met de incidentele baten en lasten en de

verplichte labeling van veronderstelde onderuitputting kapitaallasten als incidentele lasten is het voor het toezicht door de provincie het volgende financiële beeld van belang.

Structureel saldo Begroting 2023

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Saldo Begroting 2023	424 V	815 N	393 N	248 N
Incidentele baten en lasten	83 N	583 N	209 N	207 N
Onderuitputting kapitaallasten	305 N	110 N	117 N	51 N
Structureel saldo Begroting 2023	36 V	1.508 N	719 N	506 N

Het structurele saldo van de Begroting 2023 in het begrotingsjaar 2023 is positief, waarmee voldaan wordt aan de toezichtseisen van de provincie.

Participatieproces

Niet van toepassing.

Aanpak

De opstelling van de Begroting 2023 heeft plaatsgevonden conform de daarvoor opgestelde planning.

Communicatie

De inwoners, inclusief verenigingen en organisaties worden via de algemene communicatiekanalen over de begroting geïnformeerd.

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Altena,

de secretaris,

de burgemeester,

drs. R.J.M. van Wuijtswinkel MPA

drs. E.B.A. Lichtenberg MCM

Bijlagen

1. Begroting 2023
2. Meerjaren Prognose Grondexploitaties 2023

Raadsbesluit

De raad van de gemeente Altena,

gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders,

gelet op de aangenomen amendementen Den Haan/Verbeek inzake ondersteuning verenigingen, instellingen en accommodaties en Hofstede inzake Indexatie subsidie bibliotheek d.d. 8 november 2022,

besluit:

1. De Begroting 2023, inclusief de mutaties in de reserves, vast te stellen en kennis te nemen van de Meerjarenraming 2024-2026.
2. De exploitatiebudgetten voor het jaar 2023 te voteren op het niveau van de programma's.
3. De B-investeringen voor het begrotingsjaar 2023 te voteren en de bijbehorende investeringsbudgetten beschikbaar te stellen.
4. Het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2023 vast te stellen.
5. Ingevolge het amendement Den Haan/Verbeek:
 - a. voor de jaren 2023 en 2024 een toevoeging aan de bestemmingsreserve "ondersteuning verenigingen c.a. voor energiecrisis" op te nemen ter grootte van € 1.000.000,-- voor elke afzonderlijke jaarschijf;
 - b. de Algemene Reserve met € 2.000.000,-- naar beneden aan te passen;
 - c. de Begroting 2023 en Meerjarenraming 2024-2026 dienovereenkomstig gewijzigd vast te stellen;
6. Ingevolge het amendement Hofstede:
 - a. openbaar bibliotheekwerk toe te voegen aan de lijst van subsidieregelingen, zoals beschreven in de ontwerp-begroting 2023, die recht hebben op een indexatie van 5%;
 - b. de financiële effecten hiervan voor het jaar 2023 ten laste te brengen van de Algemene reserve.

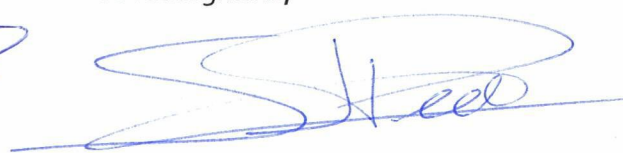
Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Altena van 8 november 2022

de voorzitter,

drs. E.B.A. Lichtenberg MCM

de raadsgriffier,

drs. S.J. Peet

Programma's

Programma 1. Inwoner en Bestuur

Portefeuillehouder	Thema
Wethouder Van Ooijen	Uitnodigend bestuur en kerngericht werken*
Burgemeester Lichtenberg	Sterke speler, in de regio en daarbuiten**
Burgemeester Lichtenberg	Veiligheid, ondermijning en drugscriminaliteit
Burgemeester Lichtenberg	Media

* Wethouder Sheikkariem: dienstverleningsagenda.

** Wethouder Tanis: verstedelijkingsakkoord

1.1 Kern Bestuursakkoord

1.1.1 Uitnodigend bestuur en kerngericht werken

Een dienstbare en betrouwbare overheid in een sterke lokale democratie is ons streven. Wij willen een dienstbare gemeente zijn die er niet voor zichzelf is, maar voor de inwoners van Altena. Een gemeente die vertrouwen heeft in haar inwoners en door die inwoners ook als betrouwbaar wordt ervaren. We stimuleren dan ook de beweging van participatie naar samenwerking en partnerschap. We treden daarbij betrokken en faciliterend op. Digitale participatie biedt nieuwe kansen om inwoners op een grotere schaal te bereiken en responsiever te zijn in de communicatie. Daarvoor gebruiken we het platform www.aandeslag.gemeentealtena.nl.

Wij willen een gemeente zijn waarin iedereen zich gezien en gehoord voelt. Dat is niet hetzelfde als iedereen gelijk geven, maar wel aan iedereen recht doen. Wij willen een inclusieve gemeente zijn, waarin iedereen meetelt en met respect tegemoet wordt getreden en bejegend. De overheid moet laagdrempelig bereikbaar zijn voor inwoners en daarin niet alleen reactief zijn.

1.1.2 Sterke speler, in de regio en daarbuiten

Actieve bijdrage in de Regio West-Brabant (RWB)

We zijn actief in de regio West-Brabant, waar het versterken van het economisch vestigingsklimaat centraal staat. Specifiek voor onze gemeente zetten we - zowel bestuurlijk als ambtelijk - in op thema's als maritieme maintenance, vitaal buitengebied en mobiliteit. Ook de provincie is voor ons een strategische samenwerkingspartner, onder andere bij de uitbreiding van de Haven in Werkendam.

De focus ligt niet alleen op de samenwerking met Brabantse partners. Als meest noordelijke gemeente van West-Brabant voelen we ons ook verbonden met de Drechtsteden, Gorinchem en de regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Met thema's als landbouw, en de samenwerking binnen de maritieme sector, maar ook de 'minder hinder-aanpak' van de A27.

Baronie-samenwerking

Daarnaast wordt de samenwerking in de Baronie steeds meer van belang. In de vorige bestuursperiode is onder die vlag een Regionale Investeringsagenda (RIA) opgesteld, die veel energie heeft opgeleverd. Die energie willen we vasthouden en zo mogelijk nog een extra boost geven. We leveren de komende periode onze bijdrage in themateams om in beeld te brengen waar kansen liggen om de samenwerking verder te intensiveren. Dit vindt plaats langs de lijnen Bestuurlijk, Fysiek (RIA / SRBT) en Sociaal.

Verstedelijkingsakkoord

In 2022 willen we samen met alle gemeenten in de stedelijke regio Breda-Tilburg, het rijk en de provincie een verstedelijkingsakkoord afsluiten. Daarin maken we voor de langere termijn afspraken over woningbouw. Dit is voor ons een belangrijk traject, dat samen oploopt met het uitvoeringsprogramma uit de eigen woonvisie.

1.1.3 Veiligheid, ondermijning en drugscriminaliteit

Nieuw veiligheidsbeleid

We werken aan nieuw veiligheidsbeleid 2023-2026 voor de gemeente Altena. De eerste stappen om te komen tot nieuw veiligheidsbeleid zijn gezet: er is een startnotitie opgesteld en er is een enquête veiligheid verspreid waar 717 inwoners op gereageerd hebben. Het nieuwe veiligheidsbeleid kent in ieder geval de volgende prioriteiten: ondermijning, woon- en leefomgeving, zorg en veiligheid en cybercrime. De samenhang tussen preventie en repressie is hierbij van groot belang.

Samenwerking en overleg op het gebied van zorg en veiligheid

In 2023 en verdere jaren leveren we in de regio een actieve bijdrage om meer structuur en verduidelijking te krijgen in de samenwerkingsverbanden en overlegstructuren op het gebied van zorg en veiligheid. Als gemeente Altena willen wij op dit gebied een sterke speler zijn in de regio. Ook willen we ons hard maken voor het inrichten van een crisisinterventieteam in de regio, naast het regionale crisismeldpunt dat nu al bestaat.

Veiligheidsrisico's bij digitalisering

Digitalisering brengt ons veel goeds, maar er kleven ook stevige veiligheidsrisico's aan. Informatie uit systemen kan bijvoorbeeld in de verkeerde handen komen, gemanipuleerd worden of 'kwijtraken'. Berichtgeving en uitwisseling via internet kan maatschappelijke onrust veroorzaken door polariserende 'posts' op social media of door nepnieuws. Daarnaast kunnen inwoners, bedrijven en overheden slachtoffer worden van oplichting, diefstal, bedreiging en andere criminaliteit via het internet. Het is als overheid van belang dat we hier zelf weerbaar tegen zijn en dat we dit ook aan onze inwoners en ondernemers meegeven om slachtofferschap te voorkomen.

Aanpak van ondermijnende criminaliteit

Ook de komende jaren blijft de aanpak van ondermijnende criminaliteit 1 van de belangrijkste veiligheidsprioriteiten. Het actieplan ondermijning wordt geactualiseerd in samenspraak met onze ketenpartners. Ook kijken we of mobiel cameratoezicht een bijdrage kan leveren in het aanpakken van ondermijnende criminaliteit. Naast het opzetten van interne en externe bewustwordingsbijeenkomsten is ook toezicht en handhaving van groot belang. De inzet van het Baronie interventieteam (BIT) en het Altena interventieteam (AIT) wordt de komende jaren

doorontwikkeld. Op basis van de juiste data willen we gerichtere controles en acties houden om zo het zicht en het inzicht te vergroten.

Buurtpreventie, toezicht en handhaving

Dit doen we allemaal voor een optimale woon- en leefomgeving. Daarom krijgt ook in 2023 en verdere jaren buurtpreventie een prominente rol. We verstevigen de verbinding met kerngericht werken en bestuurlijke vernieuwing en werken vooral vraaggestuurd. Het is aan de kernen zelf om aan te geven waar knelpunten en verbetermogelijkheden worden gezien. We gaan qua toezicht en handhaving de focus aanpassen. We willen vanuit reactief toezicht steeds meer toe naar actief en thematisch/gebiedsgericht toezicht en handhaving. Op deze manier hopen we meer en beter zichtbaar te zijn op de prioritaire thema's.

Brandweer

In 2022 is de bouw van de 3 brandweerkazernes in Almkerk, Dussen en Hank gestart. De verwachting is dat deze mooie, eigentijdse en duurzame brandweerkazernes eind 2022 of begin 2023 worden opgeleverd en in gebruik genomen kunnen worden. Hiermee behalen we een mooi resultaat en laten we zien dat brandweezorg in onze gemeente hoog gewaardeerd wordt.

1.1.4 Media

Als gemeente willen we een goede relatie onderhouden met de media. Alle media zijn voor ons gelijk. Dat wil zeggen dat wij alle betrokken partijen gelijktijdig, op dezelfde wijze en op inhoud eenduidig informeren. Wij zijn open en transparant. Vragen die ons bereiken vanuit de media beantwoorden wij zo snel als redelijkerwijs mogelijk is. Wij stellen een mediabeleidsplan op waarin wij vastleggen hoe wij omgaan met de media en hoe wij een bijdrage leveren aan het borgen van de mogelijkheid dat journalisten onafhankelijk en vrij hun werk kunnen doen. In het mediabeleidsplan schenken we apart aandacht aan de bijzondere positie van de lokale omroep binnen het medialandschap en de financiële tegemoetkoming vanuit de gemeente aan deze omroep.

1.2 Doelenbomen Inwoner en bestuur

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Uitnodigend bestuur en kerngericht werken		
Burgers en bedrijven, belanghebbenden, buurten en bestuur zijn tevreden over de dienstverlening van de gemeente Altena.	• We volgen een dienstverleningsagenda waarin we integraal prioriteiten stellen. Hierbij houden we rekening met beschikbare capaciteit, werkprocessen en financiële middelen. • We stellen serviceformules op aan de hand waarvan we de dienstverlening verder invullen naar de aard van de relatie. • We monitoren de dienstverlening aan de hand van de 4 B's.	2022-2026
De samenleving (inwoners, politiek, ambtenaren en de maatschappelijke partners) werken gezamenlijk aan maatschappelijke opgaven.	We geven uitvoering aan het programma bestuurlijke vernieuwing en kerngericht werken. Dit doen we volgens de vastgestelde uitvoeringsagenda van de notitie 'Bestuurlijke vernieuwing in actie'.	Doorlopend
Dienstverlening van de Buitendienst is ingericht volgens het principe kerngericht werken.	We implementeren het kerngericht werken in de Buitendienst aan de hand van een daartoe op te stellen uitvoeringsplan.	2022-2026
Sterke speler, in de regio en daarbuiten		
Er komen themateams binnen de Baronie-samenwerking.	We dragen actief bij aan de verdere professionalisering van de samenwerking in de Baronie-regio. Dit komt voort uit de verkenning die in 2021 is gedaan naar de mogelijkheden. In onze bijdrage houden we oog voor de samenhang met de samenwerking in de regio West-Brabant (RWB) en op de schaal van de stedelijke regio Breda Tilburg (SRBT).	2022-2026
Actieve bijdrage in de Regio West-Brabant (RWB).	De samenwerking in de RWB is belangrijk voor het realiseren van onze inhoudelijke doelen op het gebied van economie, arbeidsmarkt, mobiliteit en ruimte. Bestuurlijk zijn we de komende periode vertegenwoordigd in het Strategisch Beraad (portefeuille economische sector High Tech Maintenance). Daarnaast leveren we een bijdrage aan de speerpunten mobiliteit, circulaire economie en vitaal buitengebied. Dit alles ondersteund door betrokkenheid in ambtelijke overleggen en werkgroepen. Het actieprogramma van de RWB wordt nog herijkt voor de periode 2023-2027. We zijn	2022-2026

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
	betrokken bij de keuzes die daarin gemaakt worden.	
Verstedelijkingsakkoord.	Met de gemeenten in de regio Breda – Tilburg is toegewerkt naar een verstedelijkingsstrategie die in het najaar van 2022 wordt vastgesteld. De inhoud van deze strategie wordt vervolgens verwerkt in een op te stellen 'woondeal'. In deze 'woondeal' maken we in 2023 op regionale schaal met de provincie afspraken over woningbouw.	2022-2023
Veiligheid, ondermijning en drugscriminaliteit		
Altena is een veilige plek om te wonen, te werken en deel te nemen aan het maatschappelijke leven.	We stellen een nieuw veiligheidsbeleid op voor 2023-2026. Om tot nieuw beleid te komen wordt er een enquête veiligheid uitgezet om het subjectieve veiligheidsgevoel van onze inwoners te meten. Ook brengen we de objectieve cijfers van de afgelopen jaren en de trends en ontwikkelingen in beeld. Tijdens een veiligheidsavond presenteren we de uitkomsten en cijfers aan uw raad om gezamenlijk de prioriteiten voor het veiligheidsbeleid te bepalen.	2022-2023
Er komt een stevige aanpak op het gebied van ondermijning.	We herijken het actieplan ondermijning 2020-2021. Ook wordt het Altena Interventieteam (AIT) doorontwikkeld en gaan we meer gerichtere controles houden om een beter beeld te krijgen van verdachte locaties. We onderzoeken of (mobiel) cameratoezicht een goed middel is om ondermijnende criminaliteit aan te pakken. Naast deze 'harde' aanpak willen we actief inzetten op bewustwording, zowel intern bij de collega's, college en raad als extern bij onze inwoners en ondernemers. Samen staan we sterk in de aanpak.	2022-2026
De samenwerking en samenhang op het gebied van zorg en veiligheid wordt nog optimaler.	We brengen alle lokale en regionale overlegstructuren en samenwerkingsverbanden in beeld om beter zicht te krijgen op het doel van onder andere de overlegstructuren, frequentie en deelnemers. Dit doen we om te komen tot een betere, snellere afstemming en in te zetten op kortere lijnen. Waar nodig wordt er procesregie ingezet. We gaan ons hard maken voor het opzetten van een regionaal crisisinterventieteam. Daarnaast gaan we aan de slag met een integrale aanpak om jeugdoverlast tegen te gaan.	2022-2026
We leggen meer focus op de mogelijkheden, maar ook op de gevaren van digitale veiligheid.	We gaan aan de slag om meer aandacht te krijgen voor digitale veiligheid en de gevaren van cybercrime. Dit doen we door het verstevigen van de veiligheid van informatie en systemen binnen onze organisatie, bij ketenpartners, maar ook bij onze inwoners en ondernemers. Hiermee willen we slachtofferschap voorkomen.	2022-2026

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Media		
We hebben een eigen mediabeleid gericht op versterking van de lokale omroep.	We stellen een mediabeleidsplan op waarin we aangeven hoe wij omgaan met de media in zijn algemeenheid en met de lokale omroep, vanwege de bijzondere positie die zij innemen in het totale media-aanbod, in het bijzonder.	Q4 2022

1.3 Beleidsindicatoren

Absolute aantallen in Altena	Altena	Nederland
Verwijzingen Halt (aantal per 1.000 inwoners 12 tot 18 jaar (2021)	10	8
Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners) (2021)	0,4	1,8
Diefstallen uit woning (aantal per 1.000 inwoners) (2021)	1,3	1,3
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) (aantal per 1.000 inwoners) (2021)	3,8	6,1

Bron: <https://www.waarstaatjegemeente.nl/>

	Altena 2021 *	Benchmark (50.000+ gemeenten)
Algemene waardering dienstverlening gemeente door ondernemers	6,64	niet beschikbaar
Waardering voor de dienstverlening via digitale faciliteiten van de gemeente door ondernemers	6,62	niet beschikbaar
Waardering voor communicatie en voorlichting gemeente door ondernemers	5,97	niet beschikbaar

* Resultaten op de drie vragen uit de Ondernemerspeiling WSJG 2021

1.4 Financieel overzicht

Specificatie taakvelden (bedragen x € 1.000)

Programma: 1 Inwoner en bestuur	Realisatie	Begroting	Begroting	Mutatie 2023 t.o.v. 2022 na wijz.	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijz.	2023		2024	2025	2026
Lasten							
o.1 - Bestuur	4.408 N	5.071 N	3.045 N	2.026 V	3.052 N	3.048 N	3.108 N
o.2 - Burgerzaken	1.400 N	1.508 N	1.292 N	216 V	1.674 N	1.772 N	1.771 N
o.3 - Beheer overige gebouwen en ...	623 N	885 N	944 N	59 N	944 N	944 N	944 N
1.1 - Crisisbeheersing en brandweer	3.391 N	3.567 N	3.647 N	81 N	3.794 N	3.864 N	3.933 N
1.2 - Openbare orde en veiligheid	945 N	1.140 N	1.408 N	268 N	1.408 N	1.408 N	1.408 N
7.5 - Begraafplaatsen en crematoria	990 N	1.192 N	1.197 N	5 N	1.255 N	1.254 N	1.278 N
Totaal lasten	11.756 N	13.363 N	11.533 N	1.830 V	12.127 N	12.289 N	12.442 N
Baten							
o.1 - Bestuur	696 V	108 V	-	108 N	-	-	-
o.2 - Burgerzaken	716 V	613 V	555 V	59 N	1.281 V	1.193 V	1.193 V
o.3 - Beheer overige gebouwen en ...	505 V	397 V	321 V	76 N	322 V	322 V	322 V
1.1 - Crisisbeheersing en brandweer	72 V	147 V	32 V	115 N	32 V	32 V	32 V
1.2 - Openbare orde en veiligheid	49 V	18 V	19 V	1 V	19 V	19 V	19 V
7.5 - Begraafplaatsen en crematoria	1.009 V	890 V	934 V	44 V	934 V	934 V	934 V
Totaal baten	3.047 V	2.174 V	1.861 V	313 N	2.588 V	2.500 V	2.500 V
Reserves							
o.10 Storting reserves	539 N	30 N	30 N	-	30 N	30 N	30 N
o.10 Onttrekking reserves	350 V	223 V	124 V	99 N	124 V	117 V	117 V
Totaal reserves	188 N	194 V	95 V	99 N	94 V	87 V	87 V
Saldo baten en lasten inclusief reserves	8.897 N	10.995 N	9.577 N	1.418 V	9.444 N	9.702 N	9.855 N

Verschillenanalyse 2022 t.o.v. 2021 (bedragen x € 1.000)

Programma 1. Inwoner en Bestuur	
Saldo baten en lasten inclusief reserves begroting 2022	10.995 N
<u>Mutaties op taakveld:</u>	
diverse Bijstelling kapitaallasten	78 N
diverse Bijstelling salarislasten	208 N
0.1 - Bestuur	1.913 V
0.2 - Burgerzaken	25 V
0.3 - Beheer overige gebouwen en gronden	106 N
1.1 - Crisisbeheersing en brandweer	139 N
1.2 - Openbare orde en veiligheid	38 V
7.5 - Begraafplaatsen	71 V
0.10 - Reserves	99 N
Totaal mutaties 2023 t.o.v. 2022	1.418 V
Saldo baten en lasten inclusief reserves 2023	9.577 N

Toelichting verschillen € 100.000 of meer

Diverse bijstellingen salarislasten 208 N

Het verschil 2023 ten opzichte van 2022 op de (doorbelasting van de) salarissen komt onder andere door de Cao-gevolgen die betrekking hebben op 2023, de organisatieversterking die in 2022 gestart is en vanaf 2023 volledig is opgenomen en de actualisatie voor 2023 van de doorbelasting van de salarissen naar de taakvelden.

0.1 Bestuur 1.913 V

- Als gevolg van het feit dat in 2023 geen lastenraming is opgenomen frictiekosten ontstaat een voordeel € 1.837.000.
- In 2023 zijn er geen verkiezingen en hiervoor aanverwante activiteiten, dit leidt tot een voordeel van € 54.000.
- Voordeel van € 65.000 als gevolg van geen benodigd en daardoor geen begroot bedrag in de voorziening wachtgeld oud bestuurders in 2023.
- Diverse kleinere nadelen verklaren de rest van het verschil.

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden 106 N

- Nadeel van € 50.000 door een eenmalige verkoop van gronden in 2022.
- Nadeel van € 50.000 door verhoging van het budget voor verduurzaming van gebouwen in 2023.

1.1 Crisisbeheersing en brandweer 139 N

- Nadeel van € 202.000 door hogere deelnemersbijdrage aan de Veiligheidsregio in 2023 en eenmalige uitkering van het jaarrekeningresultaat in 2022.

- Voordeel van € 24.000 als gevolg van lagere huurkosten in 2023 voor de brandweerkazerne. Als de nieuwbouw van de kazerne in 2023 wordt opgeleverd vervalt de huur.
- Voordeel van € 45.000 als gevolg van het vervallen van een raming voor de vaststelling beheerplan gebouwen in 2023.

o.10 Reserves

99 N

- Resultaatbestemming in 2022 vanuit 2021 € 130.000 N. In 2022 heeft voor een bedrag van € 130.000 resultaatbestemming uit 2021 plaatsgevonden. Dit betreft de onderwerpen van het nog te vast te stellen beheerplan gebouwen en bovengronds en ondergronds ruimen. In 2023 zijn deze resultaatbestemmingen niet meer van toepassing.
- Een voordeel van € 31.000 als gevolg van de dekking die plaatsvindt uit de reserve Frictiekosten voor de salariskosten van boventalligen.

Programma 2. Altena Samenredzaam

Portefeuillehouder	Thema
Wethouder Van Hunnik	Bestaanszekerheid
Wethouder Van Ooijen	Kansengelijkheid
Wethouder Sheikkarriem	Gezond leven

2.1 Kern Bestuursakkoord

Rapport Berenschot – bezuinigingen

In juli 2020 heeft de gemeenteraad de ombuigingen voor programma 2 Samenredzaam Altena - gebaseerd op het Berenschotrapport 'evenwicht in het sociaal domein' - vastgesteld. Door middel van een groot aantal bouwstenen is gezocht naar manieren om te bezuinigen, zonder te tornen aan wettelijk verplichte taken of inwoners diensten te onthouden waar zij recht op hebben. De raad heeft destijds besloten om een aantal mogelijke bouwstenen niet uit te voeren. Het financieel effect van de geschrapte bouwstenen moet behaald worden met extra effect uit andere bouwstenen. Bij vaststelling van de ombuigingen is het beoogde financiële effect vanaf 2021 en verder als bezuiniging ingeboekt.

Sinds het onderzoek van Berenschot en het besluit van uw raad, is er veel veranderd. Inmiddels zijn we twee jaar, een COVID-pandemie, oorlog en stikstof/klimaatcrisis verder. Evaluatie van de Jeugdwet en onderzoek naar het effect van preventie heeft inzicht gegeven dat de landelijke bezuiniging op Jeugdzorg niet realistisch waren. De maatschappelijke opgaven zijn groter geworden, en de inkomsten van de gemeente zijn meegestegen doordat het Rijk meer budget beschikbaar stelt voor het sociaal domein. Het college zal verslag doen van het gelopen traject en daarbij ingaan op het plan voor de komende jaren.

2.1.1 Bestaanszekerheid

Armoede

Voor een grote groep inwoners van onze gemeente staat de bestaanszekerheid onder druk. Door de hoge inflatie kunnen ook steeds minder mensen rondkomen die dat eerst wel konden. Voor hen is de dagelijkse uitdaging om de eindjes aan elkaar te knopen groot, door onvoldoende of onzekere inkomsten of doordat ze te maken hebben met problematische schulden. Dit zorgt voor stress, gezondheidsproblemen, sociaal isolement en schaamte en zet kinderen langdurig op achterstand vaak van generatie op generatie. Zeker nu de kosten van het levensonderhoud als gevolg van mondiale ontwikkelingen fors en snel stijgen, is alertheid en een ruimhartig sociaal vangnet noodzakelijk. We zullen ons armoedebelief herzien en samen met de initiatieven vanuit de Rijksoverheid inzetten op armoedebestrijding in onze gemeente. Concreet betekent dit o.a. met het project Vroeg er op af te zorgen voor signalering en het bieden van ondersteuning bij betalingsachterstanden.

Opvang vluchtelingen en huisvesting statushouders en spoedzoekers

De situatie mondiaal, en Oekraïne in het bijzonder brengt een groot vraagstuk met betrekking tot (huisvesting van) vluchtelingen met zich mee. Altena voldoet aan de afgesproken huisvestings- en opvangopgaven, die landelijk en regionaal worden afgesproken. Het plan van aanpak Nieuwkomers wordt jaarlijks geëvalueerd en op basis van landelijke ontwikkelingen wordt er een nieuw beleidskader dan wel een uitgebreider plan van aanpak opgesteld en gerealiseerd. Twee nu bekende ingrediënten voor het (door) te ontwikkelen beleid zijn:

- *Evaluatie Wet inburgering 2021 (lokaal)*

De nieuwe Wet inburgering 2021, ingegaan op 1 januari 2022, wordt eind 2022 geëvalueerd. Er zijn enkele afspraken binnen de Dongemond gemeenten, zoals de aanbesteding onderwijsroute en taalschool, die ook geëvalueerd worden binnen ditzelfde kader.

- *Een tussenvoorziening nieuwkomers*

Er ligt een regionale ambitie om binnen het district zogenaamde tussenvoorzieningen te realiseren voor statushouders die (nog) niet gehuisvest kunnen worden in de toegewezen gemeente. Door goed aan te sluiten met de collega's uit de regio kan er slagvaardig en efficiënt opgetreden worden om de tussenvoorzieningen te realiseren daar waar het kan en nodig is

Maatschappelijke agenda

Het thema "Maatschappelijke agenda" heeft urgentie bij raad en college. In dat kader wordt, gezamenlijk, een agenda opgesteld over wat nodig is aan zorg, werk, opgroeien en ontwikkelen. Dat doen we met ondernemers, inwoners, verenigingen, thuiszorg, bibliotheek, vrijwilligers, welzijn en vele anderen. Kerngericht waar het kan en gemeentebreed waar dat logischer is. Het is de bedoeling dat er een Maatschappelijke agenda ontstaat waarin de gemeente samen met anderen bouwt aan het Altena van morgen. Een agenda die antwoord geeft op de volgende vragen: wat willen wij voor de toekomst van Altena? Welke doelen moeten er worden behaald om tot een beter Altena te komen? Na vaststelling van de "Maatschappelijke agenda" door de raad in Q2 van 2023 worden er middelen beschikbaar gesteld voor initiatieven die voortkomen uit de agenda. Voor de toekenning van de middelen zullen nadere spelregels worden opgesteld.

Inclusie

Een inclusieve samenleving is een open samenleving waar iedereen ertoe doet en van waarde is ongeacht verschillen. Ieder mens draagt op zijn of haar manier bij aan de samenleving en juist dankzij de verschillen tussen mensen. Dat betekent dat iedereen volwaardig deel uit kan maken van die samenleving en erbij hoort. In een inclusieve samenleving is er sprake van gelijkwaardigheid en heeft iedereen dezelfde rechten om zelfstandig mee te doen op alle terreinen van het leven. Dat kan alleen als men rekening met elkaar houdt en geen drempels opwerpt voor de ander om mee te kunnen doen.

Geweld hoort nergens thuis

Geweld in afhankelijkheidsrelaties is breed gedefinieerd: het gaat om verschillende vormen van geweld waarbij het slachtoffer – om welke reden dan ook – afhankelijk is van de geweldpleger en over onvoldoende mogelijkheden beschikt om de ongelijke machtsituatie te doorbreken. Op basis

van een plan van aanpak zijn de signalering, begeleiding en oplossing van huiselijke geweld situaties belegd in werkprocessen en daarbij ondersteunende samenwerkingsverbanden, ook in regionaal verband. Inhoudelijke prioriteiten zijn geweld eerder en beter in beeld brengen, geweld (zo vroeg mogelijk) stoppen en duurzaam oplossen. Extra aandacht voor:

- aanpak ouderenmishandeling
- aanpak seksueel geweld
- complexe scheidingen

Concreet betekent dit dat momenteel het accent ligt op het vergroten van expertise in de eigen uitvoeringsteams Sociaal Domein. Daarnaast op de samenwerking, casusbespreking en trainingen in overleg met Trema Welzijn AMW en Veilig Thuis. Het is het voornemen om - op deze basis- andere relevante Altenase partners te betrekken en het hiervoor genoemde plan van aanpak invulling te geven.

MidZuid

In 2020 is een start gemaakt met het transformatieprogramma bij MidZuid. Doel hiervan is om van MidZuid een flexibele toekomstbestendige organisatie te maken en de gemeentelijke bijdrage te verlagen. MidZuid zal samen met de deelnemende gemeenten ook in 2023 verder moeten werken aan een duurzame financiële toekomst. Voor het transformatieproces zijn de volgende doelstellingen geformuleerd:

'MidZuid is na de transformatie een toekomstbestendige organisatie. Dat wil zeggen een wendbare organisatie met duidelijke kerntaken die kostenefficiënt opereert; Na dit transformatieproces is er een betere samenwerking en duidelijkere afbakening van taken en verantwoordelijkheden tussen gemeenten en MidZuid.'

De volgende actielijnen zijn benoemd waarop verbeteringen mogelijk zijn:

- dienstverlening
- ketensamenwerking
- bedrijfsvoering en organisatie

2.1.2 Kansengelijkheid

Preventief Jeugdbeleid

Hobbels horen bij het leven, en jeugdigen hebben het recht om zich naar eigen vermogen te ontwikkelen. Het liefst willen we dat kinderen in Altena thuis in een kansrijke omgeving opgroeien tot vitale volwassenen. Niet elk thuis is altijd de veilige of stabiele haven waar jeugdigen zo'n behoefte aan hebben. Kind- en omgevingsfactoren kunnen het gezin overbelasten. Voorkomen is altijd beter dan genezen. Daarom stimuleren we het ontwikkelen van een sterke sociale basis in waar mensen naar elkaar kunnen omzien. Hiervoor wordt eind 2022 een beleidskader voorgelegd aan de raad. Extra middelen die nodig zijn om preventief jeugdbeleid te implementeren, zijn niet meegenomen in de begroting.

Hervormingsagenda Jeugd

Het Rijk, de VNG en werkgevers in de jeugdzorg onderhandelen over de Hervormingsagenda Jeugd. Dit komt voort uit het advies van de Commissie van Wijzen, die op basis van het onderzoek 'Stelsel

in Groei' (AEF) concludeerde dat gemeenten structureel te weinig budget en mogelijkheden heeft om de doelen van de Jeugdwet te realiseren. De Hervormingsagenda Jeugd heeft twee doelen, die nadrukkelijk aan elkaar zijn gekoppeld: 1. Betere en tijdige zorg en ondersteuning, op de juiste plek en wanneer dit nodig is; 2. Een beheersbaar en daarmee duurzaam financieel houdbaar stelsel. De onderhandelingen over de inhoud van de Hervormingsagenda zijn nog bezig. Het is mogelijk dat er in de afspraken een inspanningsverplichting voor gemeenten wordt opgenomen. In de begroting 2023 is hier nog geen rekening mee gehouden. De verwachting is dat de uitkomst van de onderhandelingen verwerkt kan worden in de Eerste Bestuursrapportage 2023.

Programma Norm voor Opdrachtgeverschap Jeugd

We implementeren de Norm voor Opdrachtgeverschap Jeugd, in nauwe samenwerking met de gemeenten Breda, Drimmelen, Geertruidenberg en Oosterhout. Het regionale programma NvO start in 2022 en zetten we in 2023 voort. Er wordt binnen dit programma gewerkt aan vijf projecten; Netwerkorganisatie (governance), Toegang, Bedrijfsvoering, Inkoop en Communicatie. Het resultaat moet zijn dat de contracten met jeugdhulpaanbieders, de interne bedrijfsvoering, de regionale samenwerkingsorganisatie en de toegangsteams van de vijf gemeenten passen bij de gezamenlijke visie en voldoen aan de Norm voor Opdrachtgeverschap Jeugd. Vanuit Altena is de directeur Sociaal Domein betrokken in de stuurgroep van het programma, en werken medewerkers uit verschillende disciplines mee aan de projecten. De kosten voor ambtelijke inzet en programmaorganisatie worden door de regiogemeenten verdeeld.

Implementatie Regiovisie Jeugdhulp

De regiovisie op Jeugdhulp in West Brabant Oost is in 2022 met alle gemeenten en maatschappelijk partners in de regio samen opgesteld. De gemeenteraad van Altena heeft ingestemd met de regiovisie. In het vierde kwartaal van 2022 wordt vervolgens een plan gemaakt over hoe de gemeente Altena gaat werken aan de ontwikkelopgaven uit de visie. In de Begroting 2023 is hier nog geen rekening mee gehouden.

Invloed woonplaatsbeginsel Jeugd op jeugdhulpkosten

Op basis van het convenant Woonplaatsbeginsel wordt bepaald welke gemeente verantwoordelijk is voor (de kosten van) jeugdhulp. In 2022 is het Woonplaatsbeginsel veranderd. Dit moet leiden tot meer duidelijkheid en lagere uitvoeringslasten. Op basis van een simulatie van het CBS wordt Altena voor 50 kinderen minder per jaar verantwoordelijk, met een financieel effect van € -900.000 per jaar. De voorspelling gaf een eerste indicatie van de aantallen jongeren per gemeente in de nieuwe situatie. De CBS-simulatie is leidend geweest voor de bepaling van de Rijksmiddelen per gemeente, en voor de begroting van Altena. Uit de praktijk zal moeten blijken of het een reële voorspelling is geweest. Uit ervaring blijkt dat de werkelijke jeugdhulpkosten pas na het derde kwartaal van het jaar een betrouwbaar beeld geven. Op het moment dat de begroting 2023 opgesteld wordt, is het daarvoor nog te vroeg. Bij de eerste bestuursrapportage 2023 zal er mogelijk bijgesteld moeten worden op de taakvelden maatwerkvoorzieningen 18- en geëscaleerde zorg 18- (programma 2).

2.1.3 Gezond leven

Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO)

Sinds 2022 neemt gemeente Altena, als een van de weinige gemeenten in Nederland, deel aan het traject Opgroeien in een Kansrijke Omgeving onder begeleiding van het Trimbos Instituut.

Voorheen werd dit het IJslandse preventiemodel genoemd.

Het IJslandse preventiemodel is een aanpak gericht op het creëren van een positieve leefomgeving waarin jongeren gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien, zonder middelengebruik. De uitgangspunten zijn:

- Onderzoek stuurt de praktijk aan (Evidence based);
- Organisaties en personen in de omgeving van jongeren worden zoveel mogelijk betrokken (Community based);
- Dialoog tussen onderzoek, beleid en praktijk;
- Lange termijn commitment.

2.2 Doelenbomen Altena samenredzaam

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Bestaanszekerheid		
De gemeente wil zicht krijgen op de inhoudelijke opgaven op het terrein van het maatschappelijk beleid. Daarbij willen we antwoord op de vraag hoe de relatie tussen de gemeenten en haar maatschappelijk partners vormgegeven wordt.	We stellen in 2022 een concept Maatschappelijke Agenda op.	Q1 2023
Wij willen data inzetten om meer datagedreven keuzes te maken en in monitoring en evaluatie zicht te hebben op de impact van beleid	De monitor sociaal domein wordt geactualiseerd en doorontwikkeld; doorontwikkeling monitor/ strategisch informatiemanagement sociaal domein.	2023-2024
We willen strategisch partnerschap ontwikkelen met de partijen in het sociaal domein.	We leggen de focus in de Maatschappelijke Agenda op duurzaam partnerschap.	Q4 2022
De opgaven in het sociaal domein richten zich op het herstellen van bestaanszekerheid (financieel en sociaal-maatschappelijk), het vergroten van kansengelijkheid en het makkelijker maken van gezond leven.	We maken de middelen passend aan de opgaven.	2022-2023
Bij onze schaalgrootte past dat we meer en meer (mee)bepalend willen zijn in regionaal verband.	• We delen de Maatschappelijke Agenda met de regiogemeenten. • We leveren onze bijdrage in themateams om de samenwerking in de regio Baronie verder te intensiveren.	Q1 2023
MidZuid is een belangrijke partner van de gemeente. De samenwerking tussen de gemeenten, MidZuid/WSP en de markt moet beter om de ambities maximaal te verzilveren.	Samen met het nieuwe bestuur van MidZuid en de gemeenten doorlopen we het proces in 2022 en nemen we 2023 besluiten over de positie en de financiële toekomst van MidZuid / Besluit over de positie en de financiële toekomst van MidZuid. Ingezet wordt op een meer integrale werkwijze en aanpak, waarbij duidelijk is waar MidZuid wel van is en waar zij niet van is.	2023
Kansengelijkheid		
We zijn als gemeente verantwoordelijk voor de organisatie van jeugdhulp. Uitgangspunt is dat de zorg dicht bij de jongeren beschikbaar is.	We leggen de regiovisie op jeugd ter vaststelling voor aan de raad.	2022

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Alle jeugdregio's zijn aan de slag met de implementatie van de Norm voor Opdrachtgeverschap (NvO) Jeugd. Wij sluiten aan bij de NvO om de inkoop van onze jeugdregio vorm te geven.	Het proces rond de inkoop en aanbesteding op jeugdzorg gaan we zorgvuldig organiseren en professionaliseren. We leggen in de tweede helft van 2022 keuzes voor aan de raad omtrent de vormgeving van de samenwerking en de governancestructuur.	2024
Gezond leven		
Wij willen het gebruik van middelen terugdringen.	De komende vier jaar is gemeente Altena aangehaakt bij het project Opgroeien in een Kansrijke Omgeving, onder begeleiding van het Trimbos Instituut. Het project Opgroeien in en Kansrijke Omgeving verloopt volgens een vaste cyclus. Na onderzoek onder de jongeren worden deze uitkomsten als basis gebruikt voor de acties. In 2023 wordt er een o-meting uitgevoerd, in 2024 wordt er opnieuw een meting uitgevoerd. Daarna wordt het een tweejaarlijkse cyclus.	Q1 2023, Q1 2024, Q1 2026
We zetten in op preventie. De speerpunten zijn: • roken: de rookvrije generatie en de rookvrije zwangerschap; • overgewicht: gezonde voeding en meer bewegen; • problematisch alcoholgebruik: alcoholgebruik onder de 18 jaar en door zwangeren en problematisch drankgebruik bij volwassenen en ouderen.	We borgen de initiatieven en acties uit het leefstijlakkoord in de samenleving.	Q4 2023
Wij willen een dementievriendelijke gemeente zijn.	Samen met netwerkpartners en de gemeenschap initiëren we projecten rondom dementie	2023
Wij willen eenzaamheid bestrijden.	We maken afspraken met verenigingen om (sociaal) isolement onder ouderen te verkleinen.	2023

2.3 Beleidsindicatoren

	Altena	Nederland
Banen (aantal per 1.000 inwoners 15-64 jaar) (2021)	593,9	805,5
Jongeren met een delict voor de rechter (% 12-21 jaar) (2020)	0	1
Kinderen in uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar) (2020)	3	6
Netto arbeidsparticipatie (2021)	74,4	70,4
Werkloze jongeren (% 16-22 jaar) (2020)	1	2
Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 10.000 inwoners) (2021)	172	431
Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jr) (2020)	71,2	202

	Altena	Nederland
Jongeren met jeugdhulp (% jongeren tot 18 jaar)(2021)	11,8	12,9
Jongeren met jeugdbescherming (% jongeren tot 18 jaar) (2021)	1,1	1,2
Jongeren met jeugdreclassering (% jongeren 12-23 jaar) (2021)	geen data	0,3
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo (aantal per 10.000 inwoners) (2021)	600	-

Bron: <https://www.waarstaatjegemeente.nl>

2.4 Financieel overzicht

Specificatie taakvelden (bedragen * € 1.000)

Programma: 2 Altena Samenredzaam	Realisatie 2021	Begroting 2022 na wijz.	Begroting 2023	Mutatie 2023 t.o.v. 2022 na wijz.	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten							
6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie	4.603 N	6.754 N	5.939 N	815 V	5.261 N	5.194 N	5.217 N
6.2 - Wijkteams	2.120 N	2.450 N	3.193 N	744 N	2.825 N	2.825 N	2.825 N
6.3 - Inkomensregelingen	11.369 N	13.194 N	11.271 N	1.923 V	11.471 N	11.567 N	11.584 N
6.4 - Begeleide participatie	3.734 N	3.769 N	3.669 N	100 V	3.499 N	3.350 N	3.335 N
6.5 - Arbeidsparticipatie	1.286 N	1.372 N	1.163 N	209 V	1.113 N	1.063 N	1.013 N
6.6 - Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2.164 N	2.378 N	1.999 N	379 V	2.012 N	2.012 N	2.012 N
6.71 - Maatwerkdienstverlening 18+	8.838 N	9.061 N	-	9.061 V	-	-	-
6.71a - Huishoudelijke hulp (WMO)	-	-	5.068 N	5.068 N	5.219 N	5.219 N	5.219 N
6.71b - Begeleiding (WMO)	-	-	4.222 N	4.222 N	4.394 N	4.394 N	4.394 N
6.71c - Dagbesteding (WMO)	-	-	90 N	90 N	90 N	90 N	90 N
6.71d - Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-	-	89 N	89 N	89 N	89 N	89 N
6.72 - Maatwerkdienstverlening 18-	8.780 N	9.104 N	-	9.104 V	-	-	-
6.72a - Jeugdzorg begeleiding	-	-	2.991 N	2.991 N	2.940 N	2.905 N	2.905 N
6.72b - Jeugdzorg behandeling	-	-	2.413 N	2.413 N	2.367 N	2.336 N	2.336 N
6.72c - Jeugdhulp dagbesteding	-	-	2.310 N	2.310 N	2.269 N	2.242 N	2.242 N
6.72d - Jeugdhulp zonder verblijf overig	-	-	521 N	521 N	516 N	512 N	512 N
6.73a - Pleegzorg	-	-	1.215 N	1.215 N	1.215 N	1.215 N	1.215 N
6.73b - Gezinsgericht	-	-	1.180 N	1.180 N	1.180 N	1.180 N	1.180 N
6.73c - Jeugdhulp met verblijf overig	-	-	1.112 N	1.112 N	1.112 N	1.112 N	1.112 N
6.74a - Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	-	-	347 N	347 N	341 N	337 N	337 N
6.74b - Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-	-	652 N	652 N	652 N	652 N	652 N
6.74c - Gesloten plaatsing	-	-	760 N	760 N	760 N	760 N	760 N
6.81 - Geëscaleerde zorg18+	295 N	176 N	283 N	107 N	283 N	283 N	283 N
6.81a - Beschermd wonen (WMO)	-	-	-	-	-	-	-
6.81b - Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-	-	-	-	-	-	-
6.82 - Geëscaleerde zorg 18-	5.752 N	4.374 N	29 N	4.345 V	29 N	29 N	29 N
6.82a - Jeugdbescherming	-	-	618 N	618 N	618 N	618 N	618 N
6.82b - Jeugdreclassering	-	-	625 N	625 N	625 N	625 N	625 N
7.1 - Volksgezondheid	2.401 N	2.772 N	2.853 N	81 N	2.926 N	2.966 N	3.008 N
Totaal lasten	51.340 N	55.402 N	54.611 N	792 V	53.804 N	53.575 N	53.592 N

Programma: 2 Altena Samenredzaam	Realisatie 2021	Begroting 2022 na wijz.	Begroting 2023	Mutatie 2023 t.o.v. 2022 na wijz.	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Baten							
6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie	430 V	2.204 V	1.716 V	488 N	737 V	738 V	739 V
6.2 - Wijkteams	-	-	-	-	-	-	-
6.3 - Inkomensregelingen	9.353 V	8.815 V	8.924 V	109 V	8.938 V	9.013 V	9.059 V
6.4 - Begeleide participatie	164 V	-	-	-	-	-	-
6.5 - Arbeidsparticipatie	V	-	-	-	-	-	-
6.6 - Maatwerkvoorzieningen (WMO)	95 V	100 V	409 V	309 V	409 V	639 V	639 V
6.71 - Maatwerkdienstverlening 18+	335 V	351 V	-	351 N	-	-	-
6.71a - Huishoudelijke hulp (WMO)	-	-	17 V	17 V	17 V	17 V	17 V
6.71b - Begeleiding (WMO)	-	-	54 V	54 V	54 V	54 V	54 V
6.71c - Dagbesteding (WMO)	-	-	-	-	-	-	-
6.71d - Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-	-	-	-	-	-	-
6.72 - Maatwerkdienstverlening 18-	7 V	-	-	-	-	-	-
6.72a - Jeugdzorg begeleiding	-	-	-	-	-	-	-
6.72b - Jeugdzorg behandeling	-	-	-	-	-	-	-
6.72c - Jeugdhulp dagbesteding	-	-	-	-	-	-	-
6.72d - Jeugdhulp zonder verblijf	-	-	-	-	-	-	-
overig	-	-	-	-	-	-	-
6.73a - Pleegzorg	-	-	-	-	-	-	-
6.73b - Gezinsgericht	-	-	-	-	-	-	-
6.73c - Jeugdhulp met verblijf overig	-	-	-	-	-	-	-
6.74a - Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	-	-	-	-	-	-	-
6.74b - Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-	-	-	-	-	-	-
6.74c - Gesloten plaatsing	-	-	-	-	-	-	-
6.81 - Geëscaleerde zorg18+	43 V	512 V	-	512 N	-	-	-
6.81a - Beschermd wonen (WMO)	-	-	-	-	-	-	-
6.81b - Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-	-	-	-	-	-	-
6.82 - Geëscaleerde zorg 18-	37 V	-	-	-	-	-	-
6.82a - Jeugdbescherming	-	-	-	-	-	-	-
6.82b - Jeugdreclassering	-	-	-	-	-	-	-
7.1 - Volksgezondheid	13 V	V	V	-	V	V	V
Totaal baten	10.477 V	11.983 V	11.120 V	863 N	10.153 V	10.461 V	10.508 V
Reserves							
0.10 - Storting reserves	403 N	403 N	403 N	-	403 N	403 N	403 N
0.10 - Onttrekking reserves	2.235 V	854 V	711 V	143 N	308 V	282 V	278 V
Totaal reserves	1.832 V	451 V	308 V	143 N	95 N	121 N	125 N
Saldo baten en lasten inclusief reserves	39.032 N	42.969 N	43.183 N	214 N	43.745 N	43.235 N	43.210 N

Verschillenanalyse 2023 t.o.v. 2022 (bedragen x € 1.000)

Programma 2. Altena Samenredzaam	
Saldo baten en lasten inclusief reserves begroting 2022	42.969 N
<u>Mutaties op taakveld:</u>	
diverse Bijstelling kapitaallasten	2 V
diverse Bijstelling salarislasten	749 N
6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie	29 N
6.2 - Wijkteams	49 N
6.3 - Inkomensregelingen	2.424 V
6.4 - Begeleide participatie	66 V
6.5 - Arbeidsparticipatie	203 N
6.6 - Maatwerkvoorzieningen (WMO)	150 N
6.71 - Maatwerkdienstverlening 18+	551 N
6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)	-
6.71b Begeleiding (WMO)	-
6.71c Dagbesteding (WMO)	-
6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-
6.72 - Maatwerkdienstverlening 18-	69 N
6.72a Jeugdhulp begeleiding	-
6.72b Jeugdhulp behandeling	-
6.72c Jeugdhulp dagbesteding	-
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	-
6.73a Pleegzorg	-
6.73b Gezinsgericht	-
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	-
6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	-
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-
6.74c Gesloten plaatsing	-
6.81 - Geëscaleerde zorg 18+	481 N
6.81a Beschermd wonen (WMO)	-
6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-
6.82 - Geëscaleerde zorg 18-	258 N
6.82a Jeugdbescherming	-
6.82b Jeugdreclassering	-
7.1 - Volksgezondheid	26 N
0.10 - Reserves	143 N
Totaal mutaties 2023 t.o.v. 2022	214 N
Saldo baten en lasten inclusief reserves 2023	43.183 N

Toelichting verschillen € 100.000 of meer

NB. De indeling van de taakvelden is voor het jaar ingrijpend aangepast ten opzicht van 2022. De aanpassingen betreffen een verfijning van de taakvelden van het sociaal domein, alsmede enkele verschuivingen van taken binnen deze taakvelden. Voor de Begroting 2023 is de gemeente verplicht de nieuwe gedetailleerde taakvelden WMO en Jeugd te gebruiken. Omdat voor de verschillenanalyse het jaar 2023 met het jaar 2022 vergeleken wordt is in dit onderdeel de vergelijking gemaakt op basis van de oude indeling van de taakvelden. De nieuwe indeling van de taakvelden met bedragen is opgenomen in het overzicht Baten en lasten per taakveld 2023-2026 in het onderdeel Financiële begroting van de Begroting 2023.

Diverse bijstellingen salarislasten 749 N

Het verschil 2023 ten opzichte van 2022 op de (doorbelasting van de) salarissen komt onder andere door de Cao-gevolgen die betrekking hebben op 2023, de organisatieversterking die in 2022 gestart is en vanaf 2023 volledig is opgenomen en de actualisatie voor 2023 van de doorbelasting van de salarissen naar de taakvelden.

6.3 Inkomensregelingen 2.424 V

In 2022 is een budget voor uitgaven energietoeslag lage inkomens van € 2.176.000 opgenomen. Voor 2023 is daarvoor vooralsnog geen budget voor opgenomen. Op het BUIG-budget is in 2023 een positief resultaat geboekt van € 248.000.

6.5 Arbeidsparticipatie 203 N

In 2023 is een budget van € 200.000 opgenomen voor partnership MidZuid. Dit heeft betrekking op de midden doelgroep naar aanleiding van het Berenschot-rapport.

6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO) 150 N

Het budget voor woonvoorzieningen en rolstoelen is gebaseerd op een afgegeven prognose. Op grond van deze prognose nemen de kosten meerjarig toe. In 2023 bedraagt de toename van de kosten € 150.000 ten opzichte van 2022.

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ 551 N

Het budget voor begeleiding en hulp bij de huishouding is gebaseerd op een afgegeven prognose. Op grond van deze prognose nemen de kosten meerjarig toe. In 2023 bedraagt de toename van de kosten € 551.000 ten opzichte van 2022.

6.81 Geëscaleerde zorg18+ 481 N

Het nadeel in 2023 van € 481.000 wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat gemeente Breda in 2022 het voorlopige positieve exploitatiesaldo beschermd wonen heeft uitgekeerd.

6.82 Geëscaleerde zorg 18- 258 N

Het budget voor jeugdhulp is gebaseerd op een afgegeven prognose. Op grond van deze prognose nemen de kosten meerjarig toe. In 2023 bedraagt de toename van de kosten € 258.000 ten opzichte van 2022.

o.10 Reserves

143 N

- Resultaatbestemming in 2022 vanuit 2021 € 542.000 N. In 2022 heeft voor een bedrag van € 542.000 resultaatbestemming uit 2021 plaatsgevonden. In 2023 zijn deze resultaatbestemmingen niet meer van toepassing.
- Algemene reserve € 401.000 V. In 2023 komt een bedrag van € 401.000 ten laste van algemene reserve als dekking voor de programmakosten NvO en de daarmee samenhangende afkoop van inzet van ambtelijke capaciteit.

Programma 3. Veelzijdig Altena

Portefeuillehouder	Thema
Wethouder Van Ooijen	Kansengelijkheid
Wethouder Sheikkariem	Gezond leven
Wethouder Van Ooijen	Visie op Werken in Altena 2023
Wethouder Van Hunnik	Natuur, landschap en water en Gebiedsgerichte Aanpak groen blauw (NPLG)
Wethouder Van Vugt	Gebiedsgerichte aanpak groenblauw (NPLG), waaronder agrarische sector
Wethouder Tanis	Bedrijventerreinen
Wethouder Tanis	Maritiem
Wethouder Van Hunnik	Cultuur en cultuurhistorie*
Wethouder Van Vugt	Recreatie en toerisme
Wethouder Sheikkariem	Strategisch accommodatie-/ vastgoedbeleid

* *Burgemeester Lichtenberg: oorlogsmuseum*

3.1 Kern Bestuursakkoord

3.1.1 Kansengelijkheid

Nationaal Programma onderwijs

We werken verder aan de uitvoering van het NPO. Een groot gedeelte van de middelen zetten we in voor extra formatie binnen het preventieve jeugdveld. De meeste vacatures zijn inmiddels ingevuld en aan de slag. Daarnaast hebben we een aantal interventies ingezet die we in 2023 verder uitvoeren. Zoals de Voorleesexpress, gericht op leesbevordering bij gezinnen waar weinig of niet goed Nederlands wordt gesproken. Maar ook het M@zl-project gericht op schoolverzuim in het primair onderwijs. Ook krijgen VO-leerlingen trainingen gericht op omgaan met stress, sombere gevoelens en weerbaarheid.

Onderwijskansenbeleid

We werken verder aan de uitvoering van het onderwijskansenbeleid dat in 2022 is vastgesteld. Met de kinderopvangorganisaties verfijnen we de speerpunten uit dit beleid tot concrete samenwerkingsafspraken. Bovendien monitoren we met behulp van de Peutermonitor de inkomsten en uitgaven en maken een meerjarenplan voor uitgave van de GOAB-middelen.

Verbinding onderwijs en arbeidsmarkt

We gaan een start maken met het opstellen van een uitvoeringsplan om de verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt te versterken. We trekken hiervoor een kwartiermaker aan die als opdracht krijgt om hiermee, samen met de partners in het onderwijsveld en in het bedrijfsleven, aan de slag te gaan. We focussen ons op het aan het werk helpen van onbenut arbeidspotentieel,

bijvoorbeeld onder statushouders en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast proberen we om het onderwijsaanbod en de vraag vanuit het bedrijfsleven dichterbij elkaar te brengen.

Verbinding onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp

In het bestuursakkoord heeft uw raad opgenomen de resultaten van het onderzoek naar de afstand tussen onderwijs en de jeugd in kaart te brengen en verbeteringen door te voeren.

Eind 2022 wordt daarom de visie Verbinding onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp ter vaststelling voorgelegd aan uw raad. Vervolgens zal het uitvoeringsplan worden vastgesteld door het college. In visie en uitvoeringsplan zijn een groot aantal verbeteringen opgenomen. Om de visie te kunnen uitvoeren zijn extra middelen nodig. Deze extra middelen zijn daarom meegenomen in de begroting voor 2023 en het meerjarenperspectief. De eerste jaren kunnen deels gedekt worden uit de tijdelijke middelen van het NPO, maar vanaf 2024 vervalt deze gedeeltelijke dekking.

De middelen zijn nu meegenomen in de meerjarenbegroting in de wetenschap dat het raadsvoorstel nog door u in december moet worden vastgesteld. Gezien de door u geformuleerde wens in het bestuursakkoord hebben we ervoor gekozen de middelen vooruitlopend op vaststelling van de visie vast mee te nemen in de meerjarenbegroting. Het nieuwe beleid staat haaks op een aantal bouwstenen uit het rapport van Berenschot van maart 2020. Waar op basis van de bouwstenen van Berenschot direct een bezuinigingseffect is doorgevoerd, vraagt het nieuwe beleid juist om investering.

Na vaststelling van het uitvoeringsplan gaan we verder met de uitrol van de actiepunten en afspraken. In 2022 hebben we hierop al voorgesorteerd en een begin gemaakt met een aantal zaken. We hebben een project- en stuurgroep, samengesteld vanuit gemeente en partners uit het educatieve veld, waarmee we de actiepunten met elkaar aanjagen en verder uitwerken. De nieuwe Verbindingsfunctionarissen komen steeds beter in hun rol en zullen in 2023 verder bouwen aan hun relatie met de scholen in onze gemeente.

Met sbo De Akker werken we aan de implementatie van een onderwijszorgarrangement, waarbij een onderwijs-jeugdprofessional ondersteuning en hulp biedt in de klas. Deze professional wordt betaald door zowel gemeente als school. Deze ondersteuning vervangt de bestaande jeugdhulp-indicaties in de klas. We hopen begin 2023 te kunnen starten met een geleidelijke uitrol.

Onderwijslocaties Oekraïense leerlingen

Door de oorlog in de Oekraïne kwamen er in het voorjaar van 2022 veel Oekraïense vluchtelingen naar Nederland. Omdat hier veel kinderen in de leerplichtige leeftijd bij waren zijn we in mei 2022 begonnen met een taalklas voor Oekraïense kinderen.

We hebben 3 locaties ingericht waar kinderen gedurende een aantal dagen naar school gaan. Ze gaan ook allemaal nog een aantal dagdelen naar de reguliere school in de buurt.

De locaties bevinden zich in Woudrichem bij cbs Eben Haëzer, In Werkendam bij het Vlechtwerk en in Genderen bij cbs Het Fundament. De locaties zijn wisselend geopend, afhankelijk van aantal leerlingen en bemensing. Wanneer een leerling voldoende Nederlands spreekt volgt uitstroom naar het regulier onderwijs. We verwachten heel 2023 sowieso nog kinderen in deze taalklassen onderwijs te laten volgen. Vervoer voor kinderen die verder dan 6 km van een onderwijslocatie wonen is geregeld via de verordening leerlingenvervoer. Kinderen die het voortgezet onderwijs

bezoeken gaan naar het ISK in Gorinchem of Waalwijk. De instroom in de kinderopvang van Oekraïense baby's en peuters is minimaal.

Integraal Huisvestingsplan onderwijs

In het kader van het Integraal Huisvestingplan Onderwijs 2020-2024 lopen er zes nieuwbouwprojecten. Het zevende project, de brede school in Nieuwendijk, is in september 2022 opgeleverd.

- Voor MFA Almkerk is de architect inmiddels aan de slag. Begin 2023 zal de aannemer aanbesteed worden en na de zomer wordt gestart met de bouw.
- De vervanging van de Duroxvleugel van het Altenacollege zal voor het schooljaar 2023-2024 afgerond worden.
- Voor het kindcentrum Werkendam, de brede scholen in Genderen, Wijk en Aalburg en Veen wordt de aanbesteding van de architecten in december 2022 afgerond. Begin 2023 zullen de geselecteerde architecten met hun werkzaamheden starten.

Omdat ook in de onderwijshuisvesting sprake is van een gebrek aan materialen en hard stijgende bouwkosten zijn de investeringsbedragen voor de verschillende projecten opgehoogd. Dit betekent ook dat de jaarlijkse dotatie aan de dekkingsreserve onderwijshuisvesting met ingang van 2024 wordt verhoogd met € 100.000.

Verduurzaming schoolgebouwen

De tweede helft van 2022 zullen afspraken met de scholen gemaakt worden over de te nemen maatregelen op basis van het opgeleverde maatwerkadvies. Uitvoering zal in 2023 plaatsvinden.

3.1.2 Gezond leven

Sport- en gezondheidsbeleid

De gemeente Altena wil graag een vitale gemeente zijn, waar mensen in een gezonde leefomgeving wonen. We willen een gemeente zijn waar de gezondheidsverschillen kleiner worden en waar een gezonde leefstijl steeds meer vanzelfsprekend wordt. Tegenwoordig zien we gelukkig in dat gezondheid ook gaat over het vermogen van mensen om mee te doen aan de samenleving of veerkracht, zelfs wanneer mensen wél ziek zijn of een andere beperking ervaren. Daarentegen is sport en bewegen altijd méér geweest dan de fysieke activiteit alleen. Sport en bewegen biedt potentieel veel meer positieve effecten dan het fysieke alleen.

In de ambitie om beleid te ontwikkelen voor een vitaal Altena is het vanzelfsprekend om nota's op thema's als gezondheid en sport en bewegen om gezamenlijk op te trekken. De thema's overlappen en versterken elkaar.

We werken op dit moment aan de ontwikkeling van een nieuwe beleidsnota voor de thema's sport, bewegen en gezondheid.

Daarnaast geven we op dit moment uitvoering aan zowel het sportakkoord als aan het leefstijlakkoord voor de gemeente Altena. Voor beide akkoorden zijn we in gesprek met een veelheid aan partijen zoals GGD West-Brabant, sportverenigingen en (para)medici zoals

fysiotherapeuten en voedingsindustrie, om in gelegenheidscoalities projecten op te zetten om de doelen van de beide akkoorden te kunnen realiseren. De landelijke regeling voor het leefstijlakkoord loopt sowieso nog tot 1 januari 2024, terwijl de landelijke regeling voor het sportakkoord eind 2022 wordt herzien.

3.1.3 Visie op Werken in Altena 2023

In maart 2022 is de Visie op Werken gemeente Altena 2035 vastgesteld. De visie is vertaald naar concrete acties voor de komende jaren. Hiervoor is in 2022 een actieplan opgesteld. Het zijn bij uitstek de bedrijven en instellingen in Altena die de economie maken. De gemeente speelt bij de uitvoering van het economisch beleid een faciliterende rol. Dat betekent dat we stimuleren, verbindingen leggen, meewerken en ook op andere manieren ruim baan geven aan marktinitiatieven die bijdragen aan het realiseren van de ambities en doelstellingen uit de Visie op Werken in Altena. De Visie heeft als centrale ambitie:

"Altena is in 2035 een bloeiende plattelandsgemeente met een goed ondernemersklimaat, een gezonde arbeidsmarkt en een toekomstbestendige economie."

3.1.4 Natuur, landschap en water

Natuurinclusief en klimaatadaptief als norm

De steeds snellere afname van biodiversiteit vormt een enorm gevaar voor de toekomst. Ook deze bestuursperiode gaan we aan de slag om natuurinclusief en klimaatadaptief de norm te maken in de gemeente Altena. Door het maken van afspraken, stimuleren van goed gedrag en het actief werken aan landschapsherstel, leggen we de basis voor een toekomstbestendig en groen Altena.

Toetsing van nieuwe ontwikkelingen

De vitaliteit van het buitengebied staat buiten kijf, maar niet alles kan overal. Daarom toetsen we nieuwe ontwikkelingen aan hun bijdragen aan de kernkwaliteiten van ons waardevolle landschap. Om dit mogelijk te maken, brengen we de kwaliteiten van ons landschap in kaart en bieden we een handreiking aan initiatiefnemers.

3.1.5 Gebiedsgerichte aanpak groenblauw (NPLG), waaronder agrarische sector

Het kabinet heeft in juni 2022 de Startnotitie NPLG uitgebracht met gelijktijdig een brief met perspectieven voor agrarische ondernemers. Kern daarvan is om de natuur en biodiversiteit in Nederland weer in goede staat te brengen en een gezonde bodem- en waterkwaliteit te bereiken. Het verlagen van stikstof- en ammoniakuitstoot is daarbij 1 van de belangrijke middelen en die raakt de agrarische sector. Later dit jaar volgen nog meer doelstellingen. Het kabinet spreekt over een transitie van het landelijk gebied. De provincies moeten voor 1 juli 2023 een eerste versie van een gebiedsprogramma indienen. In zo'n gebiedsprogramma staat hoe de doelen in hun provincie bereikt zouden kunnen worden. De provincie heeft gezamenlijk met het waterschap een eerste stap gezet met de samenwerkingsovereenkomst die zij hebben gesloten in december 2021..

Relevante thema's

Dit NPLG, waarop uw raad met een motie heeft gereageerd, raakt een aantal thema's in het Bestuursakkoord 2022-2026 (een aantal staat in Programma 4). Dit zijn de belangrijkste thema's:

- agrarische sector, natuur, landschap en water
- duurzaamheid
- circulair voedselsysteem (progr. 4)
- wonen
- bedrijven
- vitaal Altena

Overkoepelend en kaderstellend is de Omgevingsvisie Altena 2040.

Gebiedsprocessen

We gaan door met de al lopende 2 gebiedsprocessen. Die gaan uit van een Gebiedsgerichte Aanpak (GGA), een gefaseerde aanpak waarbij samenwerken aan gezonde natuur en landbouw en een goede dialoog centraal staan. In de GGA Polder van de Toekomst werken partners uit het gebied (agrariërs en/of vertegenwoordigers, andere belangengroepen, natuurorganisaties), kennisinstituten en overheden (gemeente, waterschap en straks provincie) samen op basis van vertrouwen. In de Gebiedstafel stikstof de Biesbosch is de aanpak gericht op onder andere stikstofreductie in en rond het Natura2000-gebied. Door het NPLG en de gemeentelijke doelen, opgaven en ambities wordt de reikwijdte van de vraagstukken verbreed. Het is te verwachten dat beide gebiedsprocessen worden samengevoegd tot een Gebiedsgerichte Aanpak voor heel gemeente Altena. Samenwerking en dialoog staan centraal. Dit gebiedsproces of deze gebiedsprocessen vormt/vormen de bijdrage van de gemeente Altena aan het eerste gebiedsprogramma dat de provincie voor 1 juli 2023 moet indienen bij het Rijk.

3.1.6 Bedrijventerreinen

Deze bestuursperiode worden de mogelijkheden voor de toekomstige ontwikkeling van bedrijventerreinen en het langetermijnperspectief voor de ondernemers in gemeente Altena verder in beeld gebracht.

Subregionaal Bedrijventerrein Giessen

We streven ernaar de uitbreiding van het Subregionaal Bedrijventerrein (SRBT) Giessen in de bestuursperiode 2022-2026 te realiseren. Gepland is om het ontwerpbestemmingsplan begin 2023 vast te stellen. Daarna kan gestart worden met het bouwrijp maken en de uitgifte van het bedrijventerrein.

Locaties voor bedrijfsverplaatsingen Werkendam

De vraag naar nieuwe bedrijfskavels is groot, vooral in Werkendam. Er loopt een studie naar de mogelijkheden in Werkendam-Noord. Als de plannen voor de derde haven op termijn gerealiseerd worden, dan zijn ook locaties voor mogelijke bedrijfsverplaatsingen nodig. Op basis van de uitkomsten van de ruimtelijke verkenning wordt het vervolgproces in beeld gebracht om samen met betrokkenen tot een definitieve locatiekeuze te komen. Vanuit de keuze voor een locatie wordt een nieuw plan van aanpak opgesteld richting realisatie.

3.1.7 Maritiem

Capaciteitsuitbreiding havens

Er wordt gewerkt aan capaciteitsuitbreiding in de havens. Met de verdere uitwerking van de insteekhaven wordt gewerkt aan herstructurering van het bestaande haventerrein. Voor de langere termijn wordt onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van een derde, grote haven. Een externe partij heeft inmiddels nut en noodzaak hiervan aangetoond. Samen met de provincie Noord-Brabant gaan we in overleg met het Rijk om te komen tot een uit te voeren haalbaarheidsstudie. Financiering is onderdeel van deze studie.

Maritieme campus

De wens tot verzelfstandiging van Werkendam Maritime Industries (WMI) heeft geleid tot het ambitiesdocument voor een maritieme campus. Hierin komen de 3 O's samen tot een hybride leeromgeving. Het doel van de campus is om de uitdagingen op het gebied van arbeidsmarktproblematiek het hoofd te bieden. De komende periode worden de plannen verder uitgewerkt.

3.1.8 Cultuur en cultuurhistorie

Cultuurvisie

De cultuurvisie is in 2019 vastgesteld en de acties en projecten hieruit worden verder uitgevoerd in de nieuwe bestuursperiode. Ook staat in de loop van deze bestuursperiode een evaluatie en herijking van de cultuurvisie op de agenda.

Toekomstbestendige musea

De musea van Altena zijn belangrijk. Ze dragen bij aan de ambities uit de cultuurvisie en hebben zowel een educatieve functie als een belangrijke rol in het toeristisch recreatieve aanbod in gemeente Altena. In deze bestuursperiode voeren we een aantal acties uit om de musea in Altena toekomstbestendig te houden of te maken.

Erfgoedvisie

In 2022 is de erfgoedvisie vastgesteld. De erfgoedvisie streeft naar een meer duurzame verbinding tussen verleden, heden en toekomst. Deze bestuursperiode wordt uitvoering gegeven aan ambities die in de erfgoedvisie zijn opgenomen: verbinden, beschermen en viëren. We gaan van beleid naar uitvoering. We zoeken meer samenwerking met andere teams om elkaar te versterken en er komt meer aandacht voor communicatie en zichtbaarheid. We voeren bestaande acties uit en zwengelen genoemde kansen in de erfgoedvisie aan. Dit wordt nog verder vormgegeven in een Uitvoeringsagenda Erfgoed.

Digitale kwaliteitsatlas

Een verdere concretisering van de erfgoedvisie is ook de opstelling van een digitale kwaliteitsatlas (cultuurhistorische waardenkaart). Hiertoe worden voor het hele gemeentelijke grondgebied de cultuurhistorische waarden in het landschap, landschapselementen, historische bouwkunst en stedenbouw geïnventariseerd en gewaardeerd. Dit vormt de basis voor een eenduidige bescherming

van onze cultuurhistorische waarden in het nog op te stellen Omgevingsplan. Het helpt ons bij de beoordeling van nieuwe ruimtelijke initiatieven.

Kerkenvisie

Tot slot werken we in nauwe samenspraak met de kerkeigenaren aan het opstellen van een visie voor de kerkelijke gebouwen binnen de gemeente Altena. Dit aan de hand van een door het rijk beschikbaar gestelde bijdrage.

3.1.9 Recreatie en toerisme

Uitvoeringsprogramma bij Visie Balanceren in de Biesbosch

De Visie Balanceren in de Biesbosch is in 2022 vastgesteld. Aan de hand van een uitvoeringsprogramma worden diverse thema's nader uitgewerkt en uitgevoerd. Bezoekersmanagement in gemeente Altena (en in het bijzonder de Biesbosch) is hier een belangrijk onderdeel van.

Projecten en acties bij de Visie Recreatie en Toerisme

In 2021 is de Visie Recreatie en Toerisme vastgesteld. Deze bestuursperiode voeren we de projecten en acties uit vanuit deze visie. Een voorbeeld van de uitvoeringsaspecten is het project QR-codes, dat zowel in deze visie als in het Bestuursakkoord 2022-2026 is opgenomen.

3.1.10 Strategisch accommodatie- / vastgoedbeleid

Naar aanleiding van de fusie van de drie voormalige gemeenten is in 2020 het accommodatiebeleid van de gemeente Altena vastgesteld. In deze nota is een harmonisatie doorgevoerd waarin voorstellen zijn gedaan voor het harmoniseren van tarieven voor sport- en welzijnsaccommodaties, beheervormen en het beleid omtrent de buitensportaccommodaties.

Vervolgens heeft de gemeente Altena in 2021 een strategisch vastgoedbeleid opgesteld. De gemeente wil het strategisch vastgoedbeleid verder uitwerken in een strategisch beleid voor de maatschappelijke accommodaties. Dat beleid moet eind 2022 verder vormgegeven worden. In de periode dat de begroting 2023 wordt opgesteld zitten we in het proces van het vaststellen van de uitgangspuntennotitie voor het strategisch accommodatiebeleid, die daarna vertaald moet worden naar een specifiek gemeentelijk beleidsdocument voor de maatschappelijke accommodaties.

3.2 Doelenbomen Veelzijdig Altena

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Kansengelijkheid		
Voor herstel en ontwikkeling van het onderwijs tijdens en na corona heeft de overheid het Nationaal Programma Onderwijs in het leven geroepen. Met de middelen investeren we in de sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling van leerlingen en studenten en in het inhalen van coronavertragingen.	We hebben het NPO-plan in 2022 met uw raad gedeeld. De middelen kunnen ingezet worden tot en met schooljaar 2024-2025. We investeren in formatie-uitbreiding voor functies in team Toegang die veel met het onderwijs samenwerken en investeren in het verbeteren van de mentale belastbaarheid en weerbaarheid van jongeren.	2022-2025
Wij willen de samenwerking verbeteren tussen onderwijs en jeugdhulp.	We brengen de resultaten van het onderzoek naar de afstand tussen onderwijs en de jeugd in kaart en voeren verbeteringen door. We hebben hiervoor een visie en uitvoeringsplan opgesteld. De visie met bijbehorend financieel voorstel wordt in december 2022 aan uw raad voorgelegd.	2022
Goede, duurzame en toekomstbestendige onderwijshuisvesting waar schoolbesturen eigentijds onderwijs kunnen verzorgen in een veilige, uitdagende leeromgeving waar de leerling centraal staat. Huisvesting die een multifunctionele rol in het dorp of de wijk mogelijk maakt door samenwerking met kinderopvang en andere maatschappelijke partners die een rol kunnen spelen in de ontwikkeling van een kind.	We houden de gemeenteraad op de hoogte van de stand van zaken van de uitvoering van het IHP: • MFA Almkerk • Vervanging Duroxvleugel Altenacollege • Kindcentrum Werkendam • Brede school Genderen • Brede school Wijk en Aalburg • Brede school Veen	Doorlopend
Gezond leven		
De bronnen die worden toegepast in de ontwikkeling, productie en het gebruik moeten vitaal en eerlijk zijn, zodat Altena zich duurzaam kan ontwikkelen.	Altena experimentele zone vitaal platteland	
Wij willen dat onze inwoners een betekenisvol en gelukkig leven leiden en in staat zijn om de dingen te doen die van waarde zijn.	We leggen in het vierde kwartaal van 2022 een beleidsnota ter vaststelling voor aan de gemeenteraad, waarin de thema's gezondheid, sport en leefstijl op integrale wijze zijn samengebracht/ Beleidsnota gezondheid, sport en leefstijl	Q4 2022
Wij willen gezonde voeding promoten.	Samen met de GGD arrangeren we projecten om gezonde voeding te promoten (uitvoering Gezonde School-aanpak)	Doorlopend

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Het is de balans tussen verschillende levensgebieden waarbij veerkracht een centrale rol speelt. Wij willen onze jongeren in staat stellen om de dingen te doen die voor hen van waarde zijn.	We ontwikkelen specifiek beleid om de (mentale) veerkracht van jongeren te versterken.	2022-2023
Uitgangspunt voor van Vitaal Altena is een leefomgeving waarin vitaal wonen, leren, werken, zorgen en recreëren de basis zijn.	• We gaan gezondheid sterker verankeren in de omgevingsplannen. • We realiseren samen met ondernemers, verenigingen en andere spelers van het maatschappelijke middenveld een netwerk van vitaliteitscentra. • Gezondheid verankeren in Omgevingsplannen.	2023 2023-2029
We koesteren het sportieve karakter van Altena, door sportverenigingen te ondersteunen en in te zetten op meer sportmogelijkheden in de buitenruimte.	• De inzet van buurtsportcoaches wordt verder ontwikkeld. • We bieden de raad een toekomstvisie aan waarin we de verschillende scenario's uitwerken voor de sportverenigingen in Almkerk en Nieuwendijk. Eventuele samenvoeging en locatiekeuzes nemen we daarbij mee. • We faciliteren verenigingen die naast sporten ook hun maatschappelijke bijdrage voor de specifieke doelgroepen willen vergroten. • We onderzoeken de bredere benutting van de sportaccommodaties. • We gaan verenigingen en sportmogelijkheden meer verbinden. • We evalueren de samenwerking met de sportraad. • We evalueren de sportsubsidies en de maatschappelijke effecten daarvan.	Q4 2022 Q4 2022 Doorlopend Doorlopend Doorlopend 2023 Q4 2022
We willen investeren in het verhogen van de kwaliteit en toegankelijkheid van bestaande sportlocaties en in het verduurzamen van de gemeentelijke accommodaties.	We leveren een strategisch accommodatiebeleid voor de maatschappelijke accommodaties.	Q2 2023
Visie op Werken in Altena 2023		
Het realiseren van de ambities en doelstellingen uit de Visie op Werken in Altena.	• We stellen een uitvoeringsagenda op ter uitwerking van de Visie op Werken in Altena. • We voeren de acties uit de uitvoeringsagenda uit. Dit doen we door te stimuleren, faciliteren, verbindingen te leggen en mee te werken aan marktinitiatieven.	Q4 2022 2023-2026
Faciliteren realisatie maritieme campus (inclusief projectplan en rol gemeente).	• We werken het plan voor de maritieme campus verder uit. • We stellen een projectplan op inclusief rolverdeling.	2023-2025

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Natuur, landschap en water		
Kernkwaliteiten van ons waardevolle landschap beschermen.	• We brengen kernkwaliteiten in kaart of maken ze zichtbaar. • We toetsen ontwikkelingen op bescherming van de landschappelijke kernkwaliteiten en bieden hiervoor een handreiking. • Binnen de Gebiedsgerichte aanpak (GGA) voor het gebiedsprogramma voor het NPLG volgen we deze beschermende lijn.	2023 2023 en verder 2022 (op basis van andere bronnen) en verder
Behoud en vergroten van biodiversiteit.	• Natuurinclusief en klimaatadaptief bouwen krijgen concrete invulling in ons beleid en laten we integraal meenemen bij ruimtelijke ontwikkelingen. • We geven uitvoering aan de uitvoeringsagenda klimaatadaptatie. • Binnen de GGA voor het gebiedsprogramma voor het NPLG nemen we als doelen het behoud en het vergroten van biodiversiteit mee. Bij de transitie is het een kans.	2023 en verder Vanaf 2022 Vanaf 2022
Gebiedsgerichte Aanpak groenblauw (NPLG), waaronder agrarische sector		
Beter inzicht verwerven in de vraagstukken en uitdagingen van onze agrarische sector.	We verwerven inzicht over de wijze waarop agrarische ondernemers in Altena tegen hun toekomst aankijken.	2023 2023
We faciliteren de agrarische sector (onder andere ruimte voor duurzame agrarische bedrijfsontwikkeling, perspectief blijvers en stoppers, kavelruil, Altena als experimenteergebied).	• We halen gericht ruimtelijke belemmeringen in de eigen regelgeving weg (Omgevingsplan Altena), ook in samenwerking met andere overheden. • De opties voor kavelruil vormen nemen we op in het nieuwe grondbeleid. Mogelijk stellen we een <i>revolving fund</i> in om agrarische en andere doelen mogelijk te maken.	2023-2026
De belangen en kansen van Altena stevig positioneren in het gebiedsprogramma dat provincie Noord-Brabant moet indienen voor het NPLG.	• We participeren proactief in GGA's en gebiedsprogramma NPLG. • We versterken de samenwerking met het Waterschap.	2023 2022 en verder
Bedrijventerreinen		
We willen vestigingsruimte bieden aan bedrijven die meerwaarde opleveren voor Altena als het gaat om werkgelegenheid en/of aansluiting bij de topsectoren.	• We zorgen voor de ontwikkeling en uitgifte van SRBT Giessen. • We ronden de ruimtelijke verkenning voor een nieuw bedrijventerrein in Werkendam-Noord af.	

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
	• We brengen het vervolgproces voor de definitieve locatiekeuze voor het nieuwe bedrijventerrein Werkendam-Noord in beeld en doorlopen dat proces.	
Maritiem		
Afronden en ondertekenen intentieovereenkomst insteekhaven.	De onderhandelingen over de (voorwaarden bij de) intentieovereenkomst lopen.	2023
Onderzoek haalbaarheid en uitwerking insteekhaven.	Naast onderhandelen over de voorwaarden van de intentieovereenkomst, bekijken we of een uitvoeringsagenda/plan voor realisatie van de werkhaven kan worden opgesteld en gestart.	
Blijvend ontwikkelingsmogelijkheden bieden aan het maritieme cluster in Werkendam (door een derde haven aan te (laten) leggen).	• Als vervolg op het mirtonderzoek laten we vervolgonderzoek door voor haalbaarheid en realisatiemogelijkheden van een derde haven; waar mogelijk in combinatie met doelen uit het Programma Integraal Riviermanagement. • Naast het al lopende overleg met provincie Noord-Brabant leggen we samen met de provincie contact met het ministerie/de ministeries om te kijken of zij kunnen bijdragen aan en (ook financieel) participeren in het haalbaarheidsonderzoek en een eventuele (MIRT-)verkenning. De voorbereiding van het gezamenlijke overleg is in volle gang. • Daarnaast blijven we actief betrokken bij het Deltaprogramma en het Programma Integraal Riviermanagement, dat meerdere doelen dient (waaronder scheepvaart). Ook streven we naar 'meekoppelkansen' met het Hoogwaterbeschermingsprogramma.	2023 en mogelijk verder
Cultuur en cultuurhistorie		
Het realiseren en actualiseren van de ambities uit de cultuurvisie.	• We voeren de resterende acties uit de cultuurvisie 2019 uit. • We evalueren de regeling Adviescommissie Cultuur Altena in samenwerking met de Adviescommissie Cultuur. • We stellen een nieuwe regeling op voor het stimuleren van de culturele sector (mede met het oog op de nasleep van corona). • We evalueren het bibliotheekwerk. • We evalueren en actualiseren de cultuurvisie.	2023 / 2024 2023 / 2024 2023 / 2024 2023 / 2024

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Een duurzame toekomst voor de musea in Altena.	• We zoeken naar / vinden een geschikte locatie voor het oorlogsmuseum in samenwerking met de Stichting Oorlogsmuseum Veen. • We dragen bij aan het haalbaarheidsonderzoek naar de doorontwikkeling van het Visserijmuseum en het vervolg hierop. • We maken afspraken met musea over uitvoering van taken op het gebied van cultuur, erfgoed en toerisme. • We zetten een subsidieregeling op voor de musea in gemeente Altena.	2023-2026
Een verdere verbetering van de leefbaarheid en levendigheid in de vesting Woudrichem door een integrale benadering en aanpak van initiatieven en projecten via de vestingagenda.	• Het uitvoeringsprogramma ronden we af en stellen we vast. In samenwerking met betrokken partijen, onder andere in de vesting. Deze agenda bestaat uit culturele, ruimtelijke, economische en sociale onderwerpen. • We voeren de vestingagenda Woudrichem uit.	2023 2023 - 2026
Het realiseren van de ambities en verzilveren van kansen uit de Erfgoedvisie Altena 2022-2027.	• We stellen een uitvoeringsagenda op ter uitwerking van de Erfgoedvisie Altena 2022-2027. • We voeren de acties uit de uitvoeringsagenda uit. Dit doen we onder meer door te stimuleren, faciliteren, samen te werken en nog meer naar buiten toe te treden. In de uitvoeringsagenda wordt ook extra aandacht besteed aan de waterlinies.	2023 2023-2026
We inventariseren en waarderen (wegen) voor het hele gemeentelijke grondgebied de cultuurhistorische waarden en vormen op basis hiervan beleidsuitgangspunten voor het vervolg.	• We stellen een digitale kwaliteitsatlas vast. • We onderzoeken of we deze kwaliteitsatlas ook voor iedereen digitaal kunnen ontsluiten.	2023
We vormen samen met de kerkeigenaren een visie op de kerkelijke gebouwen binnen de gemeente Altena.	• We stellen een kerkenvisie vast met decentralisatiegelden van het Rijk. • Als dat nodig is, stellen we een uitvoeringsagenda op voor eventuele vervolgstappen.	2024 2024 - 2025
Recreatie en toerisme		
Een goede spreiding van de bezoekers aan Altena om de druk op sommige (kwetsbare) gebieden te reguleren.	• We zorgen voor monitoring van bezoekers in de gemeente Altena, met speciale aandacht voor de Biesbosch. • We starten in samenspraak met de gebiedspartners met het opstellen van een plan voor bezoekersmanagement.	2023 2023 2024

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
	• We realiseren het plan voor bezoekersmanagement.	
Inwoners en bezoekers van Altena kunnen in elke kern een elektrische fiets opladen.	We ontwikkelen een dekkend netwerk fietsoplaadpunten in 2023.	2023
Inwoners en bezoekers worden op een interactieve en digitale wijze geïnformeerd over de historische parels van Altena.	We ontsluiten van culturele en historische parels van Altena met een QR-code.	2023-2024
Strategisch accommodatie- / vastgoedbeleid		
Beheer en / of onderhoud van ons vastgoed uitbesteden of anders organiseren	We leveren een strategisch accommodatiebeleid voor de maatschappelijke accommodaties.	Q2 2023

3.3 Beleidsindicatoren

	Altena	Nederland
Funcatiemenging (%) * (2021)	48,2	53,2
Vestigingen (van bedrijven) (aantal per 1.000 inwoners 15-64 jaar) (2021)	173,3	165,1

* De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

	Altena	Nederland
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen) (2021) *	1,8	2,5
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen) (2021) **	10	19
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers) (%) (2021)	1,6	1,9

* Er wordt gesproken van absoluut verzuim als een leerplichtige en / of kwalificatie plichtige jongere niet op een school of instelling staat ingeschreven

** Er is sprake van relatief verzuim als een jongere wel op een school staat ingeschreven, maar gedurende een bepaalde tijd de lessen / praktijk verzuimt. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend.

	Altena	Nederland
Niet-sporters (%) (2020)	55,7	49,3

3.4 Financieel overzicht

Specificatie taakvelden (bedragen * € 1.000)

Programma: 3 Veelzijdig Altena	Realisatie 2021	Begroting 2022 na wijz.	Begroting 2023	Mutatie 2023 t.o.v. 2022 na wijz.	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten							
2.3 - Recreatieve havens	107 N	70 N	88 N	19 N	108 N	103 N	105 N
3.1 - Economische ontwikkeling	506 N	673 N	689 N	16 N	692 N	517 N	517 N
3.2 - Fysieke bedrijfsinfrastructuur	28 N	322 N	353 N	31 N	313 N	288 N	288 N
3.3 - Bedrijfsloket en bedr.regelingen	350 N	189 N	335 N	146 N	372 N	327 N	327 N
3.4 - Economische promotie	406 N	506 N	435 N	70 V	435 N	435 N	435 N
4.1 - Openbaar basisonderwijs	46 N	872 N	1.387 N	515 N	1.174 N	1.174 N	1.174 N
4.2 - Onderwijshuisvesting	3.252 N	2.430 N	2.615 N	185 N	2.869 N	3.593 N	3.841 N
4.3 - Onderwijsbeleid en leerling...	2.776 N	2.758 N	2.601 N	157 V	2.601 N	2.602 N	2.602 N
5.1 - Sportbeleid en activering	716 N	1.017 N	997 N	20 V	982 N	982 N	982 N
5.2 - Sportaccommodaties	4.120 N	4.334 N	3.941 N	393 V	3.893 N	3.889 N	3.801 N
5.3 - Cultuurpresentatie, etc.	763 N	823 N	551 N	271 V	542 N	542 N	542 N
5.4 - Musea	513 N	499 N	499 N	1 N	494 N	493 N	493 N
5.5 - Cultureel erfgoed	656 N	944 N	687 N	257 V	581 N	559 N	557 N
5.6 - Media	990 N	1.183 N	1.241 N	59 N	1.181 N	1.181 N	1.181 N
5.7 - Openbaar groen en (openl.) recr.	180 N	103 N	125 N	22 N	125 N	125 N	125 N
Totaal lasten	15.411 N	16.722 N	16.546 N	176 V	16.364 N	16.812 N	16.971 N
Baten							
2.3 - Recreatieve havens	79 V	76 V	76 V	-	76 V	76 V	76 V
3.1 - Economische ontwikkeling	187 V	-	25 V	25 V	-	-	-
3.2 - Fysieke bedrijfsinfrastructuur	267 V	323 V	323 V	-	323 V	323 V	323 V
3.3 - Bedrijfsloket en bedr.regelingen	134 V	97 V	97 V	-	97 V	97 V	97 V
3.4 - Economische promotie	269 V	151 V	158 V	7 V	162 V	162 V	165 V
4.1 - Openbaar basisonderwijs	-	677 V	284 V	393 N	9 V	9 V	9 V
4.2 - Onderwijshuisvesting	604 V	247 V	255 V	7 V	279 V	279 V	279 V
4.3 - Onderwijsbeleid en leerling...	865 V	863 V	838 V	26 N	838 V	838 V	838 V
5.1 - Sportbeleid en activering	128 V	144 V	87 V	57 N	87 V	87 V	87 V
5.2 - Sportaccommodaties	1.380 V	1.027 V	1.074 V	47 V	1.074 V	1.074 V	1.074 V
5.3 - Cultuurpresentatie, etc.	35 V	27 V	27 V	-	27 V	27 V	27 V
5.4 - Musea	-	2 V	2 V	-	2 V	2 V	2 V
5.5 - Cultureel erfgoed	156 V	192 V	59 V	133 N	59 V	59 V	59 V
5.6 - Media	10 V	2 V	2 V	-	2 V	2 V	2 V
5.7 - Openbaar groen en (openl.) recr.	6 V	3 V	3 V	-	3 V	3 V	3 V
Totaal baten	4.121 V	3.831 V	3.309 V	522 N	3.037 V	3.037 V	3.041 V
Reserves							
0.10 Storting reserves	1.743 N	1.841 N	1.841 N	-	1.941 N	1.941 N	1.941 N
0.10 Onttrekking reserves	2.588 V	2.280 V	1.284 V	996 N	1.469 V	1.926 V	2.196 V
Totaal reserves	845 V	439 V	557 N	996 N	472 N	14 N	256 V
Saldo baten en lasten inclusief reserves	10.446 N	12.452 N	13.793 N	1.341 N	13.799 N	13.788 N	13.675 N

Verschillenanalyse 2023 t.o.v. 2022 (bedragen x € 1.000)

Programma 3. Veelzijdig Altena	
Saldo baten en lasten inclusief reserves begroting 2022	12.452 N
<u>Mutaties op taakveld:</u>	
diverse Bijstelling kapitaallasten	328 N
diverse Bijstelling salarislasten	880 N
2.3 - Recreatieve havens	7 V
3.1 - Economische ontwikkeling	23 N
3.2 - Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-
3.3 - Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	25 N
3.4 - Economische promotie	7 V
4.1 - Openbaar basisonderwijs	63 N
4.2 - Onderwijshuisvesting	17 N
4.3 - Onderwijsbeleid en leerlingzaken	25 V
5.1 - Sportbeleid en activering	5 V
5.2 - Sportaccommodaties	586 V
5.3 - Cultuurpresentatie, cultuurproductie en -participatie	324 V
5.4 - Musea	3 N
5.5 - Cultureel erfgoed	118 V
5.6 - Media	59 N
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	22 N
0.10 - Reserves	996 N
Totaal mutaties 2023 t.o.v. 2022	1.341 N
Saldo baten en lasten inclusief reserves 2023	13.793 N

Toelichting verschillen € 100.000 of meer

Diverse Bijstelling kapitaallasten **328 N**

De kapitaallasten 2023 nemen ten opzichte van 2022 toe vanwege het Investeringsplan 2022. De stijging wordt vooral veroorzaakt door de investeringen ten behoeve van onderwijshuisvesting en sportaccommodaties.

Diverse Bijstelling salarislasten **880 N**

Het verschil 2023 ten opzichte van 2022 op de (doorbelasting van de) salarissen komt onder andere door de Cao-gevolgen die betrekking hebben op 2023, de organisatieversterking die in 2022 gestart is en vanaf 2023 volledig is opgenomen en de actualisatie voor 2023 van de doorbelasting van de salarissen naar de taakvelden.

5.2 Sportaccommodaties

586 V

Het verschil kent een aantal oorzaken. Door resultaatbestemming vanuit de jaarrekening 2021 is de raming voor onderhoud voor Buitenhof en 't Rondeel in 2022 € 185.000 hoger. De bijdrage aan Aqua Altena is in 2023 € 84.000 hoger vanwege hogere energielasten. Door onderhoud aan Bijtelskil is de subsidie aan Bijtelskil in 2023 € 113.000 hoger dan in 2022. Dekking van deze hogere subsidie vindt plaats uit de reserve onderhoud (zie ook de toelichting onder Reserves). Tot slot is in 2022 bij een aantal accommodaties huur kwijtgescholden. Het gaat om een bedrag van € 95.000.

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en -participatie

324 V

Het verschil 2023 ten opzichte van 2022 wordt veroorzaakt door de coronamiddelen voor cultuursector. Het budget 2022 is incidenteel.

5.5 Cultureel erfgoed

118 V

Het verschil 2023 ten opzichte van 2022 wordt veroorzaakt door het onderhoud aan 't Oude Raedhuys. Het onderhoudsbudget van € 225.000 in 2022 is incidenteel. Daarnaast is in 2023 sprake van een hoger budget voor de uitvoering van de kerkenvisie en voor erfgoedprojecten. De verhoging bedraagt € 125.000.

0.10 Reserves

996 N

- Resultaatbestemming in 2022 vanuit 2021 € 1.003.000 N. In 2022 heeft voor een bedrag van € 1.003.000 resultaatbestemming uit 2021 plaatsgevonden. In 2023 zijn deze resultaatbestemmingen niet meer van toepassing.
- Bestemmingsreserve € 113.000 N Zwembad Bijtelskil. Het onderhoud aan zwembad Bijtelskil in 2023 wordt ten laste gebracht van de onderhoudsreserve.
- Dekkingsreserve € 119.000 V.

Programma 4. Duurzaam Altena

Portefeuillehouder	Thema
Wethouder Sheikkariem	Programma implementatie Omgevingswet
Wethouder Sheikkariem	Integrale aanpak Veense Put
Wethouder van Ooijen	Arbeidsmigranten
Wethouder Van Vugt	Duurzaamheid
Wethouder Tanis	Wonen
Wethouder Van Vugt	Circulair voedselsysteem
Wethouder Van Vugt	Afval en grondstoffen

**Wethouder Sheikkariem is portefeuillehouder Omgevingswet en ruimtelijke plannen*

4.1 Kern Bestuursakkoord

4.1.1 Programma implementatie Omgevingswet

Vorbereidingen op de Omgevingswet

De Omgevingswet treedt op 1 januari 2023 in werking. Al enkele jaren werken we toe naar dit moment. Nog in 2022 stelt uw raad de Omgevingsvisie Altena 2040 vast en is bij ons het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) op orde. Bovendien zijn werkgroepen bezig met de voorbereidingen voor het Omgevingsplan. Toerusting gaat door training voor onder andere het DSO en integraal samenwerken.

Transitie vanaf 2023

Na 1 januari 2023 gaan we voortvarend verder. Dan gaat de opbouw van het Omgevingsplan Altena echt van start. Het is een jarenlang en complex traject, een transitie waarbij veel keuzes gemaakt gaan worden. Anders leren denken en doen, kennis blijven vergaren en het zich toe-eigenen van de Omgevingsvisie horen er voorlopig nog wel bij.

Omgevingsprogramma's

Verder wil het college in de komende jaren aan de slag met het derde instrument van de wet: de Programma's onder de Omgevingswet (omgevingsprogramma's).

Mogelijke versnelling Omgevingsplan Altena

Vanuit het oogmerk van dienstverlening willen we de opbouw van het Omgevingsplan Altena op onderdelen versnellen. We gaan bovendien uitzoeken of en hoe het bekijken van planlocaties 'in het veld' (op kleine schaal) kan helpen.

4.1.2 Veense Put

We willen de ruimtelijke, juridische en feitelijke situatie op de Veense Put in overeenstemming met elkaar brengen. Dat moet op een rechtvaardige en duurzame wijze gebeuren. We spannen ons daarom in om daar waar mogelijk permanente bewoning mogelijk te maken. Op verzoek van individuele eigenaren kan de bestemming van een locatie worden veranderd, zoals het wijzigen van de bestemming 'seizoensrecreatie' in 'wonen'. In het Omgevingsplan Veense Put leggen we de nieuwe functies op perceelniveau juridisch vast. De ruimtelijke maatregelen kunnen worden gefinancierd met een Kwaliteitsfonds. De gemeente Altena stelt dit Kwaliteitsfonds in, bijdragen van de eigenaren vullen het Kwaliteitsfonds.

4.1.3 Arbeidsmigranten

We gaan op zorgvuldige wijze ruimte bieden aan de ontwikkeling van huisvestingslocaties voor arbeidsmigranten. We hanteren daarbij als uitgangspunt de beleidsregels die door uw raad zijn ingetrokken, maar vullen deze op de volgende punten aan:

- We nemen de maximale aantallen arbeidsmigranten op en leggen daarbij een relatie met de omvang van het bedrijf en de grootte van de betrokken kern.
- We geven de omgevingsdialog daarvoor een plaats.
- We maken een kader voor afspraken met de initiatiefnemer, waaronder kwaliteitseisen.

We hanteren hierbij een stelsel van schaarse rechten. Dit doen we om iedere potentiële gegadigde een gelijke kans te geven om de te verdelen rechten te verwerven. We brengen de totale behoefte aan arbeidsmigranten binnen Altena in beeld aan de hand van een behoefteonderzoek.

4.1.4 Duurzaamheid

Energieneutraal gemeentehuis

We zorgen ervoor dat het gemeentehuis minstens energieneutraal en zo mogelijk energieleverancier wordt. De komende periode ronden we een routekaart voor de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed in Altena af. We zetten in op energiebesparing én opwek van duurzame energie. Deze combinatie leidt tot reductie van de CO₂-uitstoot. Voor het gemeentehuis worden de mogelijkheden voor Solar Carports in combinatie met opslag onderzocht.

Openbare LED-verlichting en een duurzaam wagenpark

We voeren de openbare verlichting 100% LED uit en elektrificeren ons wagenpark. Het wagenpark wordt verduurzaamd. Dit resulteert vanaf 2023 in een jaarlijkse CO₂-reductie van 70 ton. De openbare verlichting wordt nog verder 'ver-LED' naar 100% in deze bestuursperiode.

Energiebesparende maatregelen in woningen

We gaan deze bestuursperiode in minstens 3 wijken aan de slag met het aardgasvrij gereed maken van woningen. We gaan aan de slag met de uitvoering van de Warmtevisie. Daarbij zetten we in op besparen en isoleren door handelingsperspectief te bieden aan alle inwoners en in tenminste 3 kansrijke buurten samen met de woningcorporaties projectmatig te isoleren naar minimaal energielabel B inclusief voorbereiden op elektrisch koken.

Energieopslag en een mogelijk Altena energie-eiland

We starten een onderzoek naar (alternatieve) vormen van energieopslag in onze gemeente. We moeten ook in de toekomst rekening blijven houden met de grenzen aan het elektriciteitsnet. Daarom onderzoeken we de mogelijkheden voor een Altena energie-eiland met als doel steeds meer te voorzien in de eigen energiebehoefte en minder afhankelijkheid van het elektriciteitsnet. Bij die onafhankelijkheid horen ook verschillende vormen van energieopslag (elektriciteit en/of warmte), zodat opgewekte of gewonnen energie kan worden gebufferd en het net (in het geval van elektriciteit) minder wordt belast.

We werken hierin samen met Enexis en de provincie Noord-Brabant, maar ook met onze eigen Energiecoöperatie Altena Nieuwe Energie. Onder de werktitel 'Het kan wel' kijken zij naar mogelijkheden om specifieke dorpen/buurtten te voorzien van duurzaam opgewekte energie en dit zo mogelijk te koppelen aan grootverbruikers en opslag.

Regionale energiestrategie (RES) 2.0

We herijken de RES 1.0 in 2024, waarbij voor 2023 een voortgangsrapportage is voorzien.

Laadvisie Altena

We besteden de laadvisie via een hybride concessie aan. Op basis van de Laadvisie Altena realiseren we een proactieve openbare laadinfrastructuur. De gemeente Altena participeert hier financieel in, zodat ook laadpalen kunnen worden geplaatst op locaties die commercieel minder interessant maar maatschappelijk wel van belang zijn.

Altena Klimaatagenda

Een aantal acties uit de Altena Klimaatagenda zijn uitgevoerd of in uitvoering, terwijl andere acties extra aandacht behoeven. We gaan de voortgang tegen het licht houden en waar nodig een voorstel doen voor herijking. Hierbij is van belang dat we inzetten op besparen en isoleren, duurzame opwek en elektrisch rijden, maar ook op het vastleggen van koolstof/CO₂.

4.1.5 Wonen

Begin april 2022 is landelijk de Nationale Woon- en Bouwagenda vastgesteld. Doel van deze agenda is het bevorderen van de beschikbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit van het woningaanbod in Nederland. De kracht van de agenda is dat deze in staat stelt om de diverse bouw- en woonopgaven samen en in samenhang met andere belangen aan te pakken en te monitoren. Ook heeft het Kabinet op 30 juni 2022 de nationale Prestatieafspraken afgesloten met Aedes, Woonbond en de VNG. Door het afschaffen van de verhuurderheffing komt er bij corporaties investeringsruimte vrij. Daartegenover staan bindende prestatieafspraken die gericht zijn op een verdubbeling van de bouwproductie van sociale huurwoningen, vergaande verduurzaming van sociale huurwoningen, huurmatiging en een verplichte huurverlaging voor de laagste inkomens. Deze landelijke akkoorden zullen ook hun doorwerking hebben in Altena.

Kwantitatieve woningbouwopgave

In regionaal verband hebben we afspraken gemaakt over de kwantitatieve woningbouwopgave. Het inwoneraantal van de gemeente Altena groeit de komende jaren, anders dan in grote delen van Brabant. We zien de laatste jaren een toenemende interesse vanuit de Randstad voor wonen in

Altena, mede door de strategische ligging van de gemeente. Hierdoor neemt de druk op de woningmarkt verder toe. Altena heeft als ambitie 3.000 woningen te bouwen voor de komende 10 jaar.

Woonvisie en woonbehoeftes

In juni 2021 is de Woonvisie 2021-2025 vastgesteld en zijn diverse beleidskeuzes gemaakt. Zo zijn de grondprijzen bepaald, is een doelgroepenverordening vastgesteld en is extra budget beschikbaar gesteld voor de startersleningen. We zien op de woningmarkt onder meer behoefte aan:

- huur- en koopwoningen in het middensegment;
- starterswoningen, zoals tiny houses;
- seniorenwoningen;
- experimenten op het gebied van collectief particulier opdrachtgeverschap.

Voor ouderen en kwetsbare jongeren is er vaak ook een zorgvraag. Hierdoor stijgt ook de vraag naar bijzondere woonvormen, zoals groepswonen.

Versnelling van woningbouw

Vanwege de grote urgentie willen we in deze bestuursperiode actief inzetten op versnelling van de woningbouw. We maken daartoe (niet-vrijblijvende) afspraken met betrokken partijen, zoals woningcorporaties, projectontwikkelaars en zorginstellingen. De recent gestarte woontafels zijn hiervoor een eerste aanzet. We zetten een taskforce woningbouw op, met interne doorzettingsmacht, om processen en procedures te versnellen en te sturen op voortgang.

Nota grondbeleid

We bieden we een nieuwe nota grondbeleid aan uw raad aan. Daarin staan onder meer keuzes over de rol van de gemeente Altena. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om keuzes op het gebied van grondpolitiek en over de rol die de gemeente Altena moet nemen bij grote projecten.

Experimenten en innovaties

Ook maken we experimenten en innovaties mogelijk. We laten ons daarbij leiden door de behoefte van de markt en hanteren de woonvisie als leidraad. Het realiseren van extra woonruimte voor jongeren en senioren uit Altena is hierbij een speerpunt. Daarnaast streven we naar meervoudig ruimtegebruik.

Concrete prestatieafspraken

De prestatieafspraken met de woningcorporaties worden minder vrijblijvend. We maken concrete afspraken over duurzaamheid, leefbaarheid, rolneming en de te bereiken doelen.

4.1.6 Circulair voedselsysteem

Op 8 maart 2022 heeft uw raad het programma circulair voedselsysteem vastgesteld. Met het programma werken we met partners, inwoners, ondernemers en andere betrokkenen aan de maaltijd van morgen: gezond, lokaal en duurzaam. De transitie van een lineair voedselsysteem naar een circulair voedselsysteem staat centraal. Het is een programma waarin de partners streven naar samenwerking bij de volgende doelen:

- minder gebruik van fossiele energie, grondstoffen en milieubelastende stoffen
- minder verspilling en afval
- meer kringlopen van grondstoffen en nutriënten
- betere kwaliteit van ons natuurlijk kapitaal
- gezonder eten
- meer lokale samenwerking in kortere ketens
- waardering voor ondernemers in de hele voedselketen (van boer tot bord)
- meer bewustwording over de waarde van voedsel
- meer talent voor circulair denken en doen

Concreet actieplan

Met een concreet actieplan, waarvan uw raad op 8 maart heeft kennisgenomen, brengen we de transitie naar een circulaire economie en een duurzaam voedselsysteem verder op gang in Altena. We voeren het actieplan in samenwerking met gebiedspartijen uit en zorgen voor voldoende externe financiering en middelen om het programma uit te voeren. Dit doen we door in te zetten op communicatie, lobby, samenwerking, kennisontwikkeling, door innovaties en experimenten te faciliteren en door een ondersteuningsnetwerk te ontwikkelen.

Aandacht voor de agrarische sector

De agrarische sector is één van de topsectoren van Altena. We willen dat er ruimte blijft voor duurzame agrarische bedrijfsontwikkeling, waarbij we aandacht en ondersteuning bieden aan stoppers én perspectief en ruimte bieden aan blijvers. Naast het programma circulair voedselsysteem (gericht op de hele voedselketen) geven we daarom een extra impuls aan de agrarische sector binnen de Gebiedsgerichte aanpak groenblauw (GGA) (onderdeel van programma 3).

4.2. Doelenbomen Duurzaam Altena

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Programma implementatie Omgevingswet		
Goed voorbereid op en toegerust voor de Omgevingswet.	- Uw raad stelt de Omgevingsvisie Altena 2040 vast. - We ronden het DSO af binnen gemeente Altena. - We doen voorbereidingen voor de opbouw van het Omgevingsplan Altena tot aan inwerkingtreding van de Omgevingswet. - We werken aan de opbouw van het Omgevingsplan Altena. - We passen programma's onder de Omgevingswet (Omgevingsprogramma's) toe. - We bieden medewerkers opleiding en training.	2022 2022 2022 Vanaf 2023 Vanaf 2023 2022-2024
Goede dienstverlening op het gebied van de fysieke leefomgeving.	- We zorgen voor versnellingsacties en –projecten voor de opbouw van het Omgevingsplan. - Indien gewenst voor een afweging, experimenteren we met het bekijken van een planlocatie.	2022-2024 Vanaf 2023
Veense Put		
De ruimtelijke, juridische en feitelijke situatie op de Veense Put op rechtvaardige wijze in overeenstemming met elkaar brengen.	- We stellen eerst een gebiedsvisie voor het Plassengebied Veen op. - Met de eigenaren sluiten we anterieure overeenkomsten met het oog op de realisatie van de gewenste kwaliteitsverbetering en het mogelijk maken van permanente bewoning op de Veense Put. Aansluitend wordt een Omgevingsplan opgesteld waarin op perceelniveau (nieuwe) passende functies worden toegekend.	2022 2023 en verder
Arbeidsmigranten		
We gaan op zorgvuldige wijze ruimte bieden aan de ontwikkeling van huisvestingslocaties voor arbeidsmigranten.	We hanteren daarbij als uitgangspunt de beleidsregels die door uw raad zijn ingetrokken, maar vullen deze op de volgende punten aan: - We nemen de maximale aantallen arbeidsmigranten op en leggen daarbij een relatie met de omvang van het bedrijf en de grootte van de betrokken kern. - We geven de omgevingsdialoog daarin een plaats.	Q4 2022

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
	We maken een kader voor afspraken met de initiatiefnemer, waaronder kwaliteitseisen. We brengen de totale behoefte aan arbeidsmigranten binnen Altena in beeld, aan de hand van een behoefteonderzoek. We hanteren hierbij een stelsel van schaarse rechten, om iedere potentiële gegadigde een gelijke kans te geven om de te verdelen rechten te verwerven.	
Duurzaamheid		
Uitvoering Warmtevisie Altena 2021.	- We sluiten een contract af met een externe partij. - We stellen uitvoeringsplannen op.	Q4 2022 Q2 2023
Openbare laadinfrastructuur.	- We sluiten een overeenkomst met een marktpartij. - We stellen een plaatsingsplan op en zorgen voor de uitvoering.	Q4 2022 Q1 2023 en verder
Energie neutraal gemeentehuis.	- We rondon de routekaart verduurzaming vastgoed af. - We doen onderzoek naar de mogelijkheden van Solar carports inclusief opslag.	Q4 2022 Q4 2022
Duurzaam wagenpark en materieel Buitendienst.	Het hele wagenpark is inmiddels aanbesteed. Gunningen en overeenkomsten tot levering zijn getekend. Totaal worden 22 elektrische voertuigen en 8 dieservoertuigen aangeschaft. Voor de nieuwe dieservoertuigen zijn we inmiddels ook al overgestapt naar leveranciers met HVO 100 diesel (ongeveer 90% CO ₂ -reductie). Vanwege de huidige markt met een beperkte productie en levering worden de voertuigen grotendeels in 2023 geleverd. Klein handgereedschap is al grotendeels vervangen voor accugereedschap. Dit is verder een continu proces.	Q1, 2 en 4 2023
Altena energie-eiland.	We verkennen mogelijkheden in samenwerking met Enexis, provincie Noord-Brabant en Altena Nieuwe Energie.	Vanaf 2023
RES 2.0	We herijken de RES 1.0 in 2024, waarbij voor 2023 een voortgangsrapportage is voorzien.	2023 voortgangsrapportage
Openbare verlichting 100% LED.	We vervangen conventionele verlichting door LED-verlichting.	Continu

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Gebruikmaken van (alternatieve) vormen van energieopslag.	We doen onderzoek naar (alternatieve) vormen van energieopslag.	
Wonen		
Voor ouderen en kwetsbare jongeren is er vaak ook een zorgvraag. Hierdoor stijgt ook de vraag naar bijzondere woonvormen, zoals groepswonen.	We stellen een woonzorgvisie op.	2023
Realiseren van 3.000 woningen in de periode tot en met 2030, waarbij het aanbod aansluit bij / anticipeert op de (toekomstige) wensen van de markt.	We stellen het uitvoeringsprogramma Wonen op.	Q1 2023
Circulair voedselsysteem		
Gemeente, partners en gebiedspartijen uit de hele voedselketen, van boer tot bord, werken samen aan de maaltijd van morgen: 1. Gezonder eten voor onszelf en voor het milieu. 2. Meer koop en verkoop van lokaal voedsel. 3. Meer circulair ondernemerschap. 4. Nóg beter zorgen voor ons natuurlijk kapitaal. 5. Slimmer omgaan met grondstoffen. 6. Meer talent voor circulair denken en doen. 7. Betere communicatie en samenwerking.	We voeren de acties van het actieplan in samenwerking met gebiedspartijen uit en zorgen voor voldoende externe financiering en middelen om het programma uit te voeren. Dit doen we door: • Communicatie en samenwerking. Denk bijvoorbeeld aan ondersteuning bij het verder bouwen van coalities en partnerschappen voor de verschillende doelen. • Kennisontwikkeling en monitoring. Denk bijvoorbeeld aan het laten doen van (markt)onderzoeken op relevante onderwerpen. • Innovatie en experimenten. Denk bijvoorbeeld aan het stimuleren en faciliteren van initiatieven, zoals de onderzoekspilot naar meer plantaardige eiwitten of carbon farming.	Vanaf 2022
Afval en grondstoffen		
Altena blijft de komende jaren koploper op het gebied van reductie en hergebruik van materialen.	We continueren het huidige diftarsysteem en verfijnen dit verder. Daarbij stimuleren we naast de dienstverlening verder het aanbieden van gescheiden grondstoffen en het beperken van de hoeveelheid restafval. We doen dit voor wat betreft de huis-aan-huis-inzameling, maar ook op de milieustations. De kwaliteit van de grondstoffen krijgt hierbij extra aandacht.	2022-2023

4.3 Beleidsindicatoren

	Altena	Nederland
Omvang huishoudelijk restafval (kg per inwoner) (2020) *	90	170
Vermogen zonne-energie (kW/1.000 inw) (2020)	640,7	615,6
Energielabel woningen (percentage B of beter) (2021)	50,7	45,8
Hernieuwbare elektriciteit (%) (2020)	12,8	26,9

* Exclusief milieustations

	Altena	Nederland
Gemiddelde WOZ-waarde (x € 1.000) (2021)	291	290
Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen (2021)	9,5	8,9
Demografische druk* (%) (2022)	77,6	70,3

* De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot het aantal personen van 15 tot 65 jaar.

	Altena	Nederland
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (€) (2022)	761	geen data
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (€) (2022)	809	geen data

Bron: <https://www.waarstaatjegemeente.nl>

4.4 Financieel overzicht

Specificatie taakvelden (bedragen * € 1.000)

Programma: 4 Duurzaam Altena	Realisatie 2021	Begroting 2022 na wijz.	Begroting 2023	Mutatie 2023 t.o.v. 2022 na wijz.	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten							
3.1 - Economische ontwikkeling	-	-	-	-	-	-	-
5.7 - Openbaar groen en (openluch...	4.877 N	6.141 N	5.537 N	604 V	6.207 N	6.202 N	6.081 N
7.2 - Riolering	3.658 N	4.125 N	3.874 N	251 V	3.981 N	4.079 N	4.230 N
7.3 - Afval	5.064 N	5.526 N	6.183 N	657 N	6.200 N	6.200 N	6.200 N
7.4 - Milieubeheer	1.744 N	1.827 N	1.983 N	157 N	2.008 N	1.726 N	1.745 N
8.1 - Ruimte en leefomgeving	2.240 N	2.874 N	2.547 N	326 V	2.497 N	2.561 N	2.513 N
8.2 - Grondexploitatie (niet-bedr...	14.309 N	15.464 N	6.727 N	8.738 V	5.331 N	5.344 N	5.808 N
8.3 - Wonen en bouwen	1.138 N	1.564 N	1.804 N	240 N	1.752 N	1.724 N	1.696 N
Totaal lasten	33.030 N	37.521 N	28.655 N	8.865 V	27.976 N	27.836 N	28.272 N
Baten							
3.1 - Economische ontwikkeling	-	-	-	-	-	-	-
5.7 - Openbaar groen en (openluch...	59 V	47 V	32 V	14 N	32 V	32 V	32 V
7.2 - Riolering	6.260 V	6.840 V	6.685 V	155 N	6.775 V	6.883 V	7.034 V
7.3 - Afval	6.513 V	5.832 V	8.336 V	2.504 V	8.336 V	8.336 V	8.336 V
7.4 - Milieubeheer	231 V	23 V	208 V	185 V	208 V	208 V	208 V
8.1 - Ruimte en leefomgeving	696 V	23 V	23 V	-	23 V	23 V	23 V
8.2 - Grondexploitatie (niet-bedr...	15.747 V	15.376 V	6.623 V	8.753 N	5.227 V	5.237 V	5.705 V
8.3 - Wonen en bouwen	2.810 V	2.671 V	2.779 V	108 V	2.768 V	2.768 V	2.768 V
Totaal baten	32.316 V	30.812 V	24.687 V	6.126 N	23.369 V	23.486 V	24.106 V
Reserves							
0.10 Storting reserves	2.756 N	226 N	21 N	205 V	21 N	21 N	21 N
0.10 Onttrekking reserves	2.334 V	3.145 V	843 V	2.303 N	241 V	241 V	241 V
Totaal reserves	423 N	2.920 V	822 V	2.098 N	220 V	220 V	220 V
Saldo baten en lasten inclusief reserves	1.136 N	3.788 N	3.146 N	642 V	4.386 N	4.129 N	3.945 N

Verschillenanalyse 2023 t.o.v. 2022 (bedragen x € 1.000)

Programma 4. Duurzaam Altena	
Saldo baten en lasten inclusief reserves begroting 2022	3.788 N
<u>Mutaties op taakveld:</u>	-
diverse Bijstelling kapitaallasten	995 V
diverse Bijstelling salarislasten	1.131 N
3.1 - Economische ontwikkeling	-
5.7 - Openbaar groen en (openlucht) recreatie	43 N
7.2 - Riolering	48 V
7.3 - Afval	1.790 V
7.4 - Milieubeheer	70 N
8.1 - Ruimte en leefomgeving	930 V
8.2 - Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	15 N
8.3 - Wonen en bouwen	236 V
0.10 - Reserves	2.098 N
Totaal mutaties 2023 t.o.v. 2022	642 V
Saldo baten en lasten inclusief reserves 2023	3.146 N

Toelichting verschillen € 100.000 of meer

Diverse Bijstelling kapitaallasten 995 V

De kapitaallasten 2023 zullen ten opzichte van 2022 gaan afnemen vanwege een eenmalige afschrijving van de baggerkosten ad 1,1 mln. euro in 2022.

Diverse Bijstelling salarislasten 1.131 N

Het verschil 2023 ten opzichte van 2022 op de (doorbelasting van de) salarissen komt onder andere door de Cao-gevolgen die betrekking hebben op 2023, de organisatieversterking die in 2022 gestart is en vanaf 2023 volledig is opgenomen en de actualisatie voor 2023 van de doorbelasting van de salarissen naar de taakvelden.

7.3 Afval 1.790 V

Het verschil wordt verklaard door het vervallen van de compensatie op grond van het amendement afvalstoffenheffing 2022 (€ 1.137.000 V) en de meeropbrengst door de aanpassing van het tarief 2023 (€ 1.270.000 V). De kosten van het ophalen en verwerken van de afvalstromen stijgen (€ 387.000 N). De kosten van de milieustraten en wijkparkjes stijgt € 122.000. Diverse overige stijgingen verklaren de rest van het verschil.

8.1 Ruimte en leefomgeving 930 V

De budgetten voor bestemmingsplannen (€ 50.000 V), omgevingswet (€ 173.000 V) en beleid huisvesting arbeidsmigranten (€ 125.000 V) zijn in 2022 incidenteel opgehoogd. Bij de Septembercirculaire 2022 is eenmalig € 583.000 verkregen en toegevoegd aan het budget 2022.

8.3 Wonen en bouwen

236 V

Een verhoging van de baten bouwvergunningen vanwege inflatiecorrectie geeft een voordeel van € 106.000. De eenmalige ophoging in 2022 van het volkshuisvestingbeleid (€ 71.000) en bouwinspectie (€ 65.000) verklaart een voordelig verschil.

0.10 Reserves

2.098 N

- Resultaatbestemming in 2022 vanuit 2021 € 451.000 N. In 2022 heeft voor een bedrag van € 451.000 resultaatbestemming uit 2021 plaatsgevonden. In 2023 zijn deze resultaatbestemmingen niet meer van toepassing.
- Bestemmingsreserve € 205.000 V.
- Algemene reserve € 1.137.000 N. In 2022 is de uitwerking van het amendement korting afvalstoffenheffing ten laste van de algemene reserve gebracht.
- Bestemmingsreserve € 715.000 N.

Programma 5. Bereikbaar Altena

Portefeuillehouder	Thema
Wethouder Tanis	Uitwerken mobiliteitsvisie
Wethouder Tanis	Ontsluiting kern Werkendam
Wethouder Tanis	A27 en onderliggend wegennet
Wethouder Tanis	Openbaar vervoer, veer- en fietsverbindingen
Wethouder Van Vugt	Beheer van wegen, water, groen, riool en verlichting

5.1 Kern Bestuursakkoord

5.1.1 Uitwerken Mobiliteitsvisie

Eind 2020 heeft uw raad te kennen gegeven een Mobiliteitsvisie op te willen stellen. De raad heeft de Mobiliteitsvisie 2040 Altena Samen Vooruit op 22 juni 2021 vastgesteld.

Aanpak bij de Mobiliteitsvisie

Verschillende trends en ontwikkelingen hebben op de korte of de lange termijn een effect op het mobiliteitsbeleid van de gemeente Altena. We leggen de lat hoog, rekening houdend met de karakteristieken van onze eigen omgeving en de regio.

- **Veiligheid** staat voorop. We streven naar nul verkeersdoden en willen dat we ons overal en altijd veilig voelen wanneer we ons verplaatsen.
- In de toekomst is Altena beter **bereikbaar**. Niet alleen met de auto, vrachtwagen of landbouwvoertuig, maar ook met de (elektrische) fiets en het openbaar vervoer. Zo zorgen we dat iedereen in Altena toegang heeft tot het mobiliteitssysteem.
- We leveren met de mobiliteitsvisie ook een bijdrage aan een **duurzaam** Altena. Dit doen we door ook in te zetten op de fiets, nieuwe vormen van openbaar vervoer binnen Altena en deelmobiliteit. Gaan we op pad met de auto? Dan doen we dat vaker met een schoon voertuig en/of als voor- of natransport (van het openbaar vervoer).
- Het werken aan een veilig, bereikbaar en duurzaam Altena zorgt er automatisch voor dat onze gemeente meer **leefbaar** wordt. Zo blijft Altena een prettige omgeving om in te wonen, werken of recreëren.

Het toekomstbeeld dat we voor ogen hebben, is niet van vandaag op morgen gerealiseerd. Het gaat stap voor stap tussen nu en 2040. We zijn van plan om de projecten in deze visie allemaal in uitvoering te brengen, waarbij we wel voldoende flexibiliteit inbouwen. In de praktijk blijkt soms dat we door voortschrijdend inzicht de visie moeten herijken.

Samenwerking met inwoners, ondernemers en partners

Bij de uitvoering van de Mobiliteitsvisie trekken we samen op met inwoners en ondernemers in Altena om tot gedragen resultaten te komen. Mobiliteit stopt echter niet bij gemeente- of regiogrenzen. Altena is in oppervlakte de op 1 na grootste gemeente van de provincie Noord-Brabant, heeft 8 buurgemeenten en grenst aan de provincies Zuid-Holland en Gelderland. Voor onze mobiliteit zijn we mede afhankelijk van (de infrastructuur van) deze partners en vice versa. Daarom willen we onze mobiliteitsvraagstukken die onze grens overschrijden in samenwerking oppakken. We zoeken onze partners actief op en zijn aangehaakt bij belangrijke ontwikkelingen in de regio. Zo gaan we samen vooruit en werken we aan een **veilig, leefbaar, bereikbaar** en **duurzaam** Altena!

Projecten binnen het Programma Mobiliteit

Inmiddels geven we via het Programma Mobiliteit nadere invulling aan het oppakken van de geformuleerde projecten in de Mobiliteitsvisie. Aan de projecten hieronder wordt volop gewerkt. De nummering van de projecten sluit aan bij de opgenomen lijst in de visie (<https://bit.ly/3dqySK7>).

3. Opstellen verkeersvisie Hank

Dit project is inmiddels afgerond. Het heeft geleid tot 6 nieuwe projecten die worden opgepakt, namelijk:

- a. Herinrichting Kerkstraat met asfalt
- b. Aanpak sluipverkeer A27 op de Buitendijk
- c. Aanleg fietspad Jachtsloot
- d. Aanleg fietspad Nathalsweg
- e. 'Route buitenom', met daarin:
 - Verbod voor doorgaand vrachtverkeer in de kern Hank;
 - Verdiepen onderdoorgang A27 in de Kurenpolderweg;
 - Nieuwe verbindingsweg Kurenpolderweg-Nathalsweg;
 - Fietspad Kurenpolderweg oost (gedeelte Kurenpolderweg tussen Keizer Napoleonweg en kern Hank)
- f. Fietspad Kurenpolderweg west (gedeelte Kurenpolderweg tussen Buitendijk en camping De Kurenpolder).

4. Aanpak fietspad langs de Middenweg

5. Zorg dragen voor toekomstbestendige veren

8. Verkennen en realiseren regionale fietsverbinding vanaf de Tol naar de Merwedebrug

10. Ontwikkelen mobiliteitshubs in drie schaalniveaus

11. Ontwikkelen interregionale hub De Tol

12. Verkennen, uitbouwen en monitoren openbaar vervoer binnen Altena

13. Verbeteren van de verbinding tussen Werkendam en de A27 voor gemotoriseerd verkeer

14. Aanpak file knelpunt N267 (Kromme Nol)

15. Aangehaakt blijven bij reconstructie A27

16. Aanpak sluipverkeer nabij kernen A27

20. Opstellen laadstrategie auto

21. Opstellen laadstrategie fiets

22. Gedrag beïnvloeden met slimme marketing, educatie en gedragscampagnes

Er zijn twee projecten uit de Mobiliteitsvisie die het 'lopende werk' vormen van het cluster mobiliteit binnen het team Ruimtelijk Beheer. Dit zijn:

1. *Kernen en woongebieden verkeersveilig inrichten met voetganger en fietser als hoofdgebruiker*
2. *Aanpak verkeersveiligheidsknelpunten tussen modaliteiten ontwikkelen en uitvoeren*

5.1.2 Ontsluiting kern Werkendam

De belangrijkste ontsluiting van de kern Werkendam verloopt via de Dijkgraaf den Dekkerweg. Deze weg bereikt over enkele jaren de maximale capaciteit. Maar ook nu worden al doorstromingsproblemen ervaren. Om die reden heeft onderzoek plaatsgevonden naar een mogelijkheid dit probleem op te lossen/te beperken. Er zijn 3 varianten getoetst op verkeerkundige aspecten en op omgevingsaspecten:

- verbreding van de bestaande Dijkgraaf den Dekkerweg
- een nieuwe weg ten noorden van de Schans
- een nieuwe weg ten zuiden van de Dijkgraaf den Dekkerweg nabij de Krouwerskade

Op 21 december 2021 heeft uw raad besloten de verbreding van de huidige weg en de nieuwe zuidelijke weg niet verder te onderzoeken en het gebied tussen Sleeuwijkسدijk/Schans/A27 als zoekgebied aan te wijzen voor een nieuwe noordelijke rondweg. Deze noordelijke variant levert de grootste vermindering op van verkeer op de Dijkgraaf den Dekkerweg en is qua impact op de omgeving inpasbaar te maken. In dit gebied spelen echter meerdere ontwikkelingen. Het is ook zoekgebied voor een nieuw bedrijventerrein en op langere termijn is er ook behoefte aan nieuwe woningbouwlocaties. Om die reden is een verkenning uitgevoerd naar de kansen en belemmeringen van de inpassing van deze functies in dit gebied integraal en in samenhang met elkaar. De uitkomsten hiervan worden gedeeld met uw raad. Daarna kunnen we het externe proces met betrokkenen in het gebied, inwoners en ondernemers opstarten om te komen tot een voorkeursvariant voor onder andere het tracé van de nieuwe weg.

5.1.3 A27 en onderliggend wegennet

De verbreding van de A27 moet een sterke bijdrage leveren aan een verbeterde doorstroming en het oplossen van de dagelijkse files bij de Merwedeburg. Dat is ook een goede zaak voor de bereikbaarheid van onze gemeente. We willen zoveel mogelijk de vruchten plukken van deze reconstructie en de aansluitingen op de A27 goed aanpakken. Tegelijkertijd zoeken we in samenspraak met Rijkswaterstaat en andere gemeenten langs het traject via de Minder Hinder-aanpak alsook de Slimme Aanpak naar het beperken van de overlast en het bereikbaar houden van de kernen. Meer informatie over de Slimme Aanpak vindt u in de presentatie die door het college in de Altenaronde van 7 juni is gegeven over het 'project A27': <https://bit.ly/3Adl8db>.

Samen met inwoners werkt Altena op dit moment al aan het aanpakken van overlast door sluipverkeer van de A27. Dit sluipverkeer doet zich voor bij Uppel, Nieuwendijk, Dussen, Hank en omgeving. In de aanpak zet Altena in op 3 pijlers:

1. een gedragscampagne door campagneborden langs de sluiproute
2. intensievere handhaving

3. fysieke ingrepen zoals het minder aantrekkelijk maken van huidige sluiproutes

De maatregelen voeren we gefaseerd uit. In eerste instantie richten we ons op de routes door de kernen, omdat sluipverkeer hier voor de meeste overlast zorgt. De huidige aanpak monitoren we goed om ook tijdens de ombouw van de A27 de overlast tot een minimum te beperken.

5.1.4 Openbaar vervoer, veer- en fietsverbindingen

Verkenning naar mogelijkheden voor verbeteringen openbaar vervoer

Door de verschillende trends en ontwikkelingen op het gebied van openbaar vervoer en de COVID-19-crisis is het lastig een gerichte koers te bepalen voor het openbaar vervoer binnen Altena.

Daarom verkennen we samen met de provincie Noord-Brabant mogelijkheden voor optimalisatie/verbetering van het openbaar vervoer van/naar alsook binnen Altena. De verkenning gebeurt mede in aanloop naar de nieuwe openbaar vervoer concessie (2025). De mobiliteitshubs spelen in ieder scenario een belangrijke rol als schakel.

Ontwikkeling van mobiliteitshubs

We gaan voorts aan de slag met het ontwikkelen van 3 typen mobiliteitshubs, omdat deze belangrijke schakels vormen in onze multimodale netwerken.

- De (inter)regionale hubs aan de randen van Altena zijn de plekken waar overstapmogelijkheden zijn van lokale mobiliteit op het hoogwaardig openbaar vervoer. Met name voor de ontwikkeling van deze mobiliteitshubs zoeken we de samenwerking met externe partners zoals de provincie Noord-Brabant.
- De lokale hubs worden minimaal bediend met een vorm van vervoer op maat (bijvoorbeeld flexibel vervoer, buurtbus, hubtaxi of deelmobiliteit).
- De interregionale hub De Tol is dé belangrijkste toegangspoort voor Altena. Hier speelt een complexe multimodale opgave, omdat verschillende modaliteiten en projecten hier ook samenkomen. We nemen dit project gebiedsgericht en integraal op met externe partners. Daarbij kijken we niet naar de ontsluiting van de mobiliteitsknoop met OV, auto en fiets, maar stellen we ook een programma van eisen op en bepalen we welke voorzieningen wenselijk zijn. Speciale aandacht gaat ook naar de koppeling van de mobiliteitshub met Natuurpoort Fort Altena.

5.1.5 Beheer van wegen, water, groen, riool en verlichting

Integraal Beheerkader

Zoals in de Kaderbrief 2023 is aangegeven en bij de behandeling van het Integraal Beheerkader (IBK) in 2020 is toegezegd, heeft een herijking van het IBK plaatsgevonden door Antea. Dit levert een forse bijstelling van de budgetten op. De door de raad vastgestelde uitgangspunten zijn daarbij uitgangspunt gebleven. De forse bijstelling is te verklaren door een toename van areaal, een actueler beeld van de technische staat van onze beheerobjecten op basis van recent onderzoek, actualisatie van prijzen en kosten en klimaateffecten. Daarnaast is een aantal ontbrekende data opgenomen (onder andere beheer halfverhardingen, wegmeubilair en plaagdierbestrijding). De herijking heeft geen betrekking op Riolering en Water. Reden hiervoor is dat parallel aan deze

herijking gestart is met het Programma Water, Riolering en Groen, "Voor een waterrobuust en klimaatbestendig Altena", waarbij actualisaties van data en inspecties wordt betrokken.

Wegbeheer

Het wegennet van Altena dient veilig, bereikbaar en duurzaam te zijn. Om dit te realiseren wordt voor het beheer en onderhoud van wegen 2-jaarlijks een weginspectie uitgevoerd op het vastgestelde onderhoudsniveau B. Daaruit vloeit een beheer- en onderhoudsrapportage voort. Aan de hand daarvan wordt een maatregeltoets uitgevoerd en zoeken we afstemming met de overige disciplines in de openbare ruimte om te komen tot een goed afgestemd jaarprogramma. Ook is in deze rapportage een vertaling gemaakt voor de daaruit voortvloeiende kosten. Het nieuwe beheer- en onderhoudsprogramma Wegen is inmiddels gereed en is onderdeel van de herijking van het integraal beheerkader.

De onderhoudswerkzaamheden worden grofweg verdeeld in klein onderhoud, groot onderhoud en rehabilitaties:

- Klein onderhoud wordt bepaald door de weginspecties en de meldingen vanuit het KCC.
- Groot onderhoud wordt bepaald door de resultaten van de weginspecties en een mogelijke combinatie met werkzaamheden vanuit de overige disciplines.
- Reconstructies worden bepaald op basis van de theoretische restlevensduur van de weg en na het uitvoeren van de maatregeltoets. Reconstructies stellen we gezamenlijk met alle overige disciplines vast.

Om de duurzaamheid van het onderhoud te waarborgen wordt zoveel mogelijk gezocht in beter toepasbare producten en verwerkingsmethoden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan:

- toepassing van duurzame bermverharding
- toepassing van koud plastische markeringen
- verwerking van asfaltproducten met een lagere verwerkingstemperatuur
- verwerking binnen onze eigen gemeente van vrijkomende betonproducten (bestratingsmaterialen) tot nieuwe schone eindproducten in onze eigen wegenbouw (funderingsmateriaal)

Het circulair bezig zijn leidt tot verlaging van de CO₂-uitstoot en duurzaamheid.

Middels deze strategie kunnen we onze gemeente veilig, bereikbaar en duurzaam houden.

Groenbeheer

Het groen binnen de gemeente Altena is erg belangrijk voor een prettige leefomgeving. Door meer bomen te planten en verharding te verwijderen, maken we stappen in de klimaatadaptatie. Bomen verkoelen het landschap en de stenige omgeving. Bomen nemen CO₂ en fijnstof op en geven zuurstof af. Het zuivert de lucht.

Biodiversiteit is bij de keuze van de bomen en beplanting erg belangrijk voor de flora en fauna in onze gemeente. Door het bermbeheer te optimaliseren middels het aanpassen van het maai-regime ontstaat er een grotere diversiteit aan flora en fauna. Met name de bijen en vlinders zijn hierbij gebaat. Door deze plannen helder te communiceren krijgen we een betere acceptatie van de veranderingen in de leefomgeving.

De onkruidbeheersing op verharding en plantsoen is de afgelopen periode geoptimaliseerd. Bij de gekozen beeldkwaliteit A bewegen we ons tussen schoon en enige vervuiling.

Waterbeheer

Het waterbeheer in Altena is erop gericht om bij te dragen aan een veilige en prettige leefomgeving. Het watersysteem vormt een belangrijke schakel in de biodiversiteit van onze gemeente. Door – waar mogelijk – ecologisch beheer toe te passen, dragen we zorg voor de flora en fauna in onze gemeente. Ook zijn de gevolgen van het veranderende klimaat steeds meer merkbaar. Daarom anticiperen we bij het beheer en de (her)inrichting van het watersysteem zoveel mogelijk op het veranderende klimaat.

Rioolbeheer

Voor de waterketen streven we naar een gezonde leefomgeving en droge voeten. Om te anticiperen op het veranderende klimaat maken we het rioolsysteem robuuster. Ook brengen we in kaart waar het systeem de hevige regenbuien onvoldoende kan verwerken en welke maatregelen we in het openbaar gebied kunnen treffen om overlast of hinder te beperken.

Openbare verlichting

Vanuit de discipline Openbare verlichting wordt gekeken naar onderhoud en functionaliteit van de verlichting. Het vervangen van een kapotte lamp en het schilderen van de mast zijn voorbeelden van onderhoud. Naast onderhoud kijken we ook naar besparingen zoals het vervangen van armaturen door energiezuinige oplossingen. Het areaal aan openbare verlichting wordt uitgebreid vanwege de fietspadverlichting tussen de kernen.

5.2 Doelenbomen Bereikbaar Altena

Uitwerking mobiliteitsvisie		
Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen? (projectnummering conform Mobiliteitsvisie)	Planning
Uitwerking Mobiliteitsvisie.	- Opstellen verkeersvisie Hank. Inmiddels afgerond en dat heeft geleid tot 6 nieuwe projecten die worden opgepakt. (project 3) - Aanpak fietspad langs de Middenweg (project 4). - Zorg dragen voor toekomstbestendige veren (project 5). - Verkennen en realiseren regionale fietsverbinding vanaf de Tol naar de Merwedeburg (project 8). - Ontwikkelen mobiliteitshubs in drie schaalniveaus (project 10). - Ontwikkelen interregionale hub De Tol (project 11). - Verkennen, uitbouwen en monitoren openbaar vervoer binnen Altena (project 12). - Verbeteren van de verbinding tussen Werkendam en de A27 voor gemotoriseerd verkeer (project 13). - Aanpak file knelpunt N267 (Kromme Nol) (project 14). - Aangehaakt blijven bij reconstructie A27 (project 15). - Aanpak sluipverkeer nabij kernen A27 (project 16). - Opstellen laadstrategie auto (project 20). - Opstellen laadstrategie fiets (project 21). - Gedrag beïnvloeden met slimme marketing, educatie en gedragscampagnes (project 22).	2022 – 2040 2022-2024 2022-2040 2022-2040 2022-2030 2022-2030 2022-2040 2022-2028 2022-2024 2022-2030 2022-2023 2022 2022 2022-2040
Ontsluiting kern Werkendam		
Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen? (projectnummering conform Mobiliteitsvisie)	Planning
Ontsluiting kern Werkendam.	Verbeteren van de verbinding tussen Werkendam en de A27 voor gemotoriseerd verkeer (project 13).	2022-2028

A27 en onderliggend wegnnet		
Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen? (projectnummering conform Mobiliteitsvisie)	Planning
De A27 en het onderliggend wegnnet.	• Verbeteren van de verbinding tussen Werkendam en de A27 voor gemotoriseerd verkeer (project 13). • Aangehaakt blijven bij reconstructie A27 (project 15). • Aanpak sluipverkeer nabij kernen A27 (project 16).	2022-2028 2022-2030 2022-2023
Openbaar vervoer, veer- en fietsverbindingen		
Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen? (projectnummering conform Mobiliteitsvisie)	Planning
Openbaar vervoer, veer- en fietsverbindingen.	• Ontwikkelen mobiliteitshubs in 3 schaalniveaus (project 10). • Ontwikkelen interregionale hub De Tol (project 11). • Verkennen, uitbouwen en monitoren openbaar vervoer binnen Altena (project 12).	2022-2030 2022-2030 2022-2040
Beheer van wegen, water, groen, riool en verlichting		
Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
Ontwikkelen participatiebeleid en de uitvoering daarvan.	• We stellen een participatiebeleidsplan op.	2023-2024
Actualisatie en afstemming beleid (blauw/groen).	• We stellen een Programma Water, Riolering en Groen op. • We stellen een beheer- en onderhoudsplan voor stedelijk water op.	2022-2023 2022-2023
Planmatig beheer en onderhoud van het watersysteem.	• We komen tot besluitvorming over de overdracht van stedelijk water met het Waterschap.	2023
Doorontwikkeling van de bedrijfsvoering en dienstverlening Buitendienst. Inclusief verduurzaming van de bedrijfsvoering Buitendienst en optimalisatie van de bedrijfsvoering en gladheidsbestrijding.	• We verduurzamen en breiden het wagenpark en materieel uit. • We creëren eigen zoutopslag op de gemeentewerf in Giessen. • We optimaliseren en moderniseren routes voor gladheidsbestrijding.	2022-2026

5.3 Financieel overzicht

Specificatie taakvelden (bedragen * € 1.000)

Programma: 5 Bereikbaar Altena	Realisatie 2021	Begroting 2022 na wijz.	Begroting 2023	Mutatie 2023 t.o.v. 2022 na wijz.	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten							
2.1 - Verkeer en vervoer	9.267 N	9.567 N	11.050 N	1.483 N	12.242 N	12.859 N	13.268 N
2.2 - Parkeren	14 N	-	-	-	-	-	-
2.4 - Economische havens en water...	494 N	448 N	439 N	10 V	440 N	590 N	587 N
2.5 - Openbaar vervoer	647 N	546 N	595 N	48 N	602 N	604 N	603 N
Totaal lasten	10.421 N	10.561 N	12.083 N	1.522 N	13.284 N	14.053 N	14.458 N
Baten							
2.1 - Verkeer en vervoer	905 V	1.177 V	484 V	692 N	485 V	480 V	486 V
2.2 - Parkeren	-	-	-	-	-	-	-
2.4 - Economische havens en water...	579 V	620 V	620 V	-	620 V	620 V	620 V
2.5 - Openbaar vervoer	41 V	108 V	107 V	N	107 V	107 V	107 V
Totaal baten	1.526 V	1.904 V	1.211 V	693 N	1.211 V	1.206 V	1.212 V
Reserves							
0.10 Storting reserves	2.607 N	5.143 N	2.643 N	2.500 V	2.643 N	2.643 N	2.643 N
0.10 Onttrekking reserves	3.632 V	3.760 V	3.213 V	547 N	3.688 V	3.259 V	3.223 V
Totaal reserves	1.025 V	1.384 N	570 V	1.953 V	1.045 V	616 V	580 V
Saldo baten en lasten inclusief reserves	7.870 N	10.041 N	10.302 N	261 N	11.028 N	12.231 N	12.666 N

Verschillenanalyse 2023 t.o.v. 2022 (bedragen x € 1.000)

Programma 5. Bereikbaar Altena	
Saldo baten en lasten inclusief reserves begroting 2022	10.041 N
<u>Mutaties op taakveld:</u>	
diverse Bijstelling kapitaallasten	476 N
diverse Bijstelling salarislasten	348 N
2.1 - Verkeer en vervoer	1.503 N
2.2 - Parkeren	-
2.4 - Economische havens en watergangen	39 V
2.5 - Openbaar vervoer	73 V
0.10 - Reserves	1.953 V
Totaal mutaties 2023 t.o.v. 2022	261 N
Saldo baten en lasten inclusief reserves 2023	10.302 N

Toelichting verschillen € 100.000 of meer

Diverse Bijstelling kapitaallasten 476 N

De kapitaallasten 2023 nemen ten opzichte van 2022 toe toenemen vanwege het Investeringsplan 2022. De stijging wordt vooral veroorzaakt door de investeringen ten behoeve van wegen en openbare ruimte.

Diverse Bijstelling salarislasten 348 N

Het verschil 2023 ten opzichte van 2022 op de (doorbelasting van de) salarissen komt onder andere door de Cao-gevolgen die betrekking hebben op 2023, de organisatieversterking die in 2022 gestart is en vanaf 2023 volledig is opgenomen en de actualisatie voor 2023 van de doorbelasting van de salarissen naar de taakvelden.

2.1 Verkeer en vervoer 1.503 N

- Er heeft geen budgetoverheveling van 2021 naar 2022 plaatsgevonden voor doorgeschoven projecten binnen wegen, het budget is dus lager (€ 427.000 V).
- De herijking IBK 2023-2026 wegen laat in 2023 een toename van benodigd budget zien van (€ 1.100.000 N).
- In 2022 zijn de budgetten civiele kunstwerken / bruggen in verband met het beheerplan 2021 en extra kosten met betrekking tot de Hillegatse sluis incidenteel verhoogd (€ 262.000 V).
- Het budget civiele kunstwerken is bij herijking IBK 2023-2026 verhoogd met € 790.000 N.
- Een incidentele budgetverhoging in 2022 van sluipverkeer, smart mobility (€ 320.000 V) geeft in 2023 een verlaging van budget.
- In 2022 is het project Glasvezel Delta Fiber begroot inclusief de ontvangen leges. De kosten worden gemaakt in 2022 tot en met 2024 waardoor het benodigde budget in 2023 hoger is ten opzichte van 2022 (€ 653.000 N). De ontvangen leges die in 2022 begroot zijn zullen nog worden verspreid over de totale looptijd van het project.

o.10 Reserves**1.953 V**

- Resultaatbestemming in 2022 vanuit 2021 € 793.000 N. In 2022 heeft voor een bedrag van € 793.000 resultaatbestemming uit 2021 plaatsgevonden. In 2023 zijn deze resultaatbestemmingen niet meer van toepassing.
- Bestemmingsreserve € 2.500.000 V. In 2022 is de bestemmingsreserve Reserve strategische investeringen gevormd.
- Bestemmingsreserve € 272.000 V.
- Dekkingsreserve € 25.000 N.

Programma 6. Financiën

Portefeuillehouder	Thema
Wethouder Sheikkariem	HRM
Wethouder Sheikkariem	Huisvesting, dienstverlening en vastgoed
Wethouder Tanis	Altena in control
Wethouder Sheikkariem	Verwachte ontwikkelingen
Wethouder Tanis	Gemeentelijke belastingen

6.1 Algemene dekkingsmiddelen en overhead

6.1.1 HRM

Onze gemeentelijke organisatie heeft de afgelopen 3 jaar de eerste stappen gezet als nieuwe gemeente. De bevologenheid en inzet van medewerkers heeft vele mooie ontwikkelingen en resultaten opgeleverd. De medewerkers hebben moeten wennen aan de nieuwe grotere gemeente en de bijbehorende cultuur, gedrag en houding. Dit vraagt continu om aandacht en bewustwording. Om nog verder te kunnen groeien als organisatie, zoals beschreven in het Bestuursakkoord, is het belangrijk dat medewerkers de tijd krijgen om (mee) te ontwikkelen en werkplezier te houden. Corona heeft deze persoonlijke ontwikkeling in de weg gestaan. Het is van belang om naar wegen te zoeken om de medewerker zowel mentaal als fysiek vitaal te houden. Hier gaan we in investeren. De investering die we gaan doen wordt succesvoller als we talenten herkennen en op de juiste wijze inzetten. Aandacht voor vitaliteit en zorgvuldig omgaan met talenten kan ons helpen in het werven van medewerkers. De verwachting is dat door een vernieuwde en vernieuwende wervingsstrategie we ons onderscheiden in deze arbeidsmarkt en specifiek van andere gemeenten of overheidsinstanties. Door HR te versterken op regionaal niveau kan er meer worden bereikt dan alleen, daarnaast kan de gemeente optimaal geprofileerd worden.

6.1.2 Huisvesting, dienstverlening en vastgoed

Het bereiken van het niveau van excellente dienstverlening blijft een speerpunt voor de komende bestuursperiode. We gaan de scope verbreden en beperken ons niet tot de dienstverlening aan het loket of alleen aan onze individuele inwoners. Het huidige dienstverleningsconcept werken we naar de aard van de relatie uit in concrete serviceformules. Hierin staat beschreven wat de beoogde klantervaring is, hoe wij die willen realiseren en hoe we hierop gaan sturen. Dit geeft ons ook input voor het huisvestingsvraagstuk en de wijze waarop we onze dienstverlening inrichten. Belangrijk daarbij is dat we onze (ambtelijke) huisvesting aan laten sluiten bij de ontwikkelingen in onze samenleving, zoals het hybride werken en vergaderen.

Het vastgoedbeheer wordt de komende jaren verder fijngelepen, onder andere aan de hand van de opgestelde meerjarenonderhoudsplannen en het vastgestelde vastgoedbeleid:

- We voeren planmatig onderhoud uit om de gebouwen in goede conditie te houden.
- We bekijken de voorwaarden waaronder vastgoed in gebruik wordt gegeven (zoals huurprijzen en onderhoudsverplichtingen).
- We maken stappen in de verduurzaming van de vastgoedportefeuille.

Een doorlopend proces dat steeds onze aandacht heeft, is onderzoek naar besparingen. We onderzoeken of besparingen mogelijk zijn door het beheer en/of onderhoud van ons vastgoed uit te besteden of anders te organiseren.

6.1.3 Alتنا in control

We volgen een stringent begrotingsbeleid, waarbij de door uw raad gestelde financiële kaders in de begroting 2023 als uitgangspunt gelden:

- Tegenvallers worden binnen een programma gedekt.
- Uitgaven worden niet naar de toekomst verschoven.
- Meevallers komen ten gunste van de Algemene Reserve.
- Het principe 'oud voor nieuw' blijft onveranderd gehandhaafd.

Wij geven uitvoering aan de Begroting 2023. Als er ontwikkelingen zijn die om bijsturing vragen, leggen wij die via twee Bestuursrapportage voor om het beleid aan te passen of om het budget aan te passen. Het rekeningresultaat zal dan ook minimaal afwijken van het begrotingsresultaat.

6.1.4 Verwachte ontwikkelingen

We blijven verder werken aan de doorontwikkeling van de informatievoorziening van de P&C-producten. Daarbij heeft het verder verbeteren van de begrotingsdiscipline volop aandacht. We bewaken daarnaast een gezonde balans tussen bedrijfscontinuïteit van systemen, borging van wettelijke kaders en ruimte voor nieuwe innovatieve ontwikkelingen voor digitale gemeentelijke dienstverlening.

6.1.5 Gemeentelijke belastingen

We hanteren het uitgangspunt dat de Onroerendezaakbelasting (OZB) met de inflatiecorrectie wordt verhoogd tot een maximum van 5%. We streven naar kostendeekkende tarieven voor de gemeentelijke diensten en producten, behalve bij de grafrechten. Bij niet-kostendeekkendheid verhogen we het tarief extra. In verband met de hoge inflatie is er sprake van een afgewogen pakket aan maatregelen om de bewoners en ook de bedrijven tegemoet te komen.

6.2 Doelenbomen Financiën

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
HRM		
HRM-W: vernieuwen wervingsstrategie.	- We gaan de wervingsstrategie vernieuwen. Het doel is om onderscheidend te zijn en de strategie aan te laten sluiten op de huidige markt. Daarmee willen we succesvoller zijn in het vinden van de juiste mensen en het sneller invullen van vacatures. - We gaan KPI's vaststellen om bovenstaande te meten.	2022-2026
HRM-O: cultuur, gedrag en houding, principes, kernwaarden.	- In het organisatie-ontwikkeltraject is in de afgelopen 3 jaar aandacht besteed aan het realiseren van structuur, processen en werkwijzen. De wijze waarop we gaan werken met elkaar en uitvoering gaan geven aan de werkwijzen, bepaalt het succes en de impact hiervan. - We gaan uitvoering geven aan een bewustwordingsproces en bekwaam maken van gewenste gedrag en houding. Dit doen we om de programma's in het coalitieakkoord op een 'Altena-wijze' uit te voeren en de eerder wijzigingen wat betreft structuur, processen en werkwijzen beter te laten landen.	2022-2026
HRM-R: HR versterken op regionaal niveau.	- We gaan inzetten op netwerken, op het delen van kennis en op een voorbeeld zijn voor anderen door innovatief en vernieuwend te zijn. - We moeten ons meer bewust zijn om zaken die wij vanzelfsprekend vinden, te verspreiden en te delen in de regio. We zijn actief met PR door de gemeente te vertegenwoordigen en te presenteren. - We participeren actief in werkgroepen in de regio geïnitieerd door gemeenten of provincie. - We onderzoeken en versterken de samenwerking met regio West-Brabant en het mobiliteitscentrum.	2022-2026
HRM-T: investeren in talenten van onze medewerkers.	We gaan inzetten op het herkennen, erkennen en inzetten van talenten van medewerkers op plekken waar de talenten tot hun recht komen en kunnen groeien. Door formeel en informeel leren en ontwikkelen gaan we talenten verder laten groeien. Om de talenten vast te stellen gaan we een standaardssystematiek inzetten.	2022-2026

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Planning
	We gaan inzetten op het gebruik van het beschikbare opleidingsbudget, gebruik van de systematiek en talenten leidend laten zijn in stappen in plaats van ervaring.	
HRM - Vitale gemeente: hand in hand gaan van vitaal Altena en vitale gemeente.	We zijn als gemeentelijke organisatie een voorbeeld voor de inwoners: <i>practice what you preach</i> . We gaan in co-creatie met vitale samenleving en arbodienst een meerjarenprogramma vormgeven om te komen tot een vitale gemeente.	Doorlopend
Huisvesting, dienstverlening en vastgoed		
Huisvesting die aansluit bij het dienstverleningsconcept.	We concretiseren het dienstverleningsconcept naar aard van de klantrelatie.	2022-2023
Altena in control		
Realistische begrotingsramingen.	We verbeteren de begrotingsdiscipline verder en ontwikkelen de informatievoorziening in de P&C-producten verder door.	2022-2026
Verwachte ontwikkelingen		
Digitaal wendbare organisatie.	We bewaken een gezonde balans tussen bedrijfscontinuïteit van systemen, borging van wettelijke kaders en ruimte voor nieuwe innovatieve ontwikkelingen voor digitale gemeentelijke dienstverlening.	2022-2026
Gemeentelijke belastingen		
Kostendekkende tarieven voor gemeentelijke diensten en producten, met uitzondering van de grafrechten.	- We verhogen de tarieven met inflatie. Vanwege de hoge inflatie wordt het percentage gemaximeerd op 5%. Hierop gelden 2 uitzonderingen: voor de rioolheffing is de inflatiecorrectie 2% (riolering is kapitaalintensief) en voor de bouwleges wordt geen inflatiecorrectie toegepast (zit al in de stijging van de bouwsom). - Niet-kostendekkende tarieven verhogen we met een ingroeipercentage van 2%. Hierop zijn 2 uitzonderingen: het groeipercentage voor de bouwleges is 4% en de lijkbezorgingsrechten worden niet met een ingroeipercentage verhoogd.	2022-2026

6.3 Beleidsindicatoren

	Altena	Nederland
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (€) (2022)	761	geen data
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (€) (2022)	809	geen data

Bron: <https://www.waarstaatjegemeente.nl>

	Altena 2023	Nederland
Formatie (fte per 1.000 inwoners) *	8,3	niet beschikbaar
Bezetting (fte per 1.000 inwoners) **	7,8	niet beschikbaar
Apparaatskosten (kosten per inwoner) ***	€ 817	niet beschikbaar
Externe inhuur ****	6,6%	niet beschikbaar
Overhead (% van totale lasten) *****	15,9%	niet beschikbaar

Er is geen landelijke bron beschikbaar voor deze kengetallen. Deze indicatoren zijn gebaseerd op eigen gemeentelijke informatie.

Bron: eigen cijfers.

- * Formatie, bij de berekening is uitgegaan van het verwacht aantal inwoners en de geraamde formatie per 1-1-2023.
- ** Bezetting, bij de berekening is uitgegaan van het verwacht aantal inwoners per 1-1-2023 en omvang bezetting medio september 2022.
- *** Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken.
- **** Externe inhuur, kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen.
- ***** Overhead: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

6.4 Financieel overzicht

A. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Specificatie taakvelden (bedragen * € 1.000)

Overzicht financiering en algemene dekkingsmiddelen	Realisatie 2021	Begroting 2022 na wijz.	Begroting 2023	Mutatie 2023 t.o.v. 2022 na wijz.	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten							
a. Lokale heffingen							
o.61 - OZB woningen	235 N	276 N	274 N	2 V	278 N	281 N	284 N
o.62 - OZB niet-woningen	39 N	46 N	45 N	V	46 N	46 N	47 N
o.64 - Belastingen overig	13 N	12 N	12 N	V	12 N	12 N	12 N
b. Algemene uitkering							
o.7 - Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-	-	-	-	-	-	-
c. Dividend							
o.5 - Treasury	-	-	-	-	-	-	-
d. Financieringsfunctie							
o.5 - Treasury	42 N	29 V	167 V	139 V	331 V	478 V	559 V
e. Overige dekkingsmiddelen							
o.8 - Overige baten en lasten	2.982 N	401 N	1.570 N	1.168 N	3.863 N	6.203 N	6.203 N
Totaal lasten	3.312 N	707 N	1.734 N	1.027 N	3.868 N	6.064 N	5.987 N
Baten							
a. Lokale heffingen							
o.61 - OZB woningen	6.520 V	6.858 V	7.263 V	404 V	7.520 V	7.753 V	7.948 V
o.62 - OZB niet-woningen	3.162 V	3.142 V	3.319 V	178 V	3.412 V	3.507 V	3.594 V
o.64 - Belastingen overig	32 V	8 V	8 V	V	8 V	8 V	8 V
b. Algemene uitkering							
o.7 - Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	82.143 V	92.730 V	92.185 V	545 N	95.261 V	97.618 V	97.618 V
c. Dividend							
o.5 - Treasury	69 V	86 V	67 V	20 N	67 V	67 V	67 V
d. Financieringsfunctie							
o.5 - Treasury	253 V	205 V	133 V	72 N	105 V	91 V	83 V
e. Overige dekkingsmiddelen							
o.8 - Overige baten en lasten	1.362 V	-	-	-	-	-	-
Totaal baten	93.541 V	103.029 V	102.974 V	55 N	106.373 V	109.043 V	109.317 V
Reserves							
o.10 Storting reserves	14 N	1.014 N	1.014 N	-	1.014 N	14 N	14 N
o.10 Onttrekking reserves	450 V	322 V	1.000 V	678 V	1.000 V	-	-
Totaal reserves	436 V	692 N	14 N	678 V	14 N	14 N	14 N
Saldo baten en lasten inclusief reserves	90.665 V	101.630 V	101.226 V	404 N	102.491 V	102.965 V	103.315 V

Verschillenanalyse 2023 t.o.v. 2022 (bedragen x € 1.000)

Overzicht financiering en algemene dekkingsmiddelen	
Saldo baten en lasten inclusief reserves begroting 2022	101.630 V
<u>Mutaties op taakveld:</u>	
diverse Bijstelling kapitaallasten	-
diverse Bijstelling salarislasten	-
o.5 - Treasury	47 V
o.61 - OZB woningen	406 V
o.62 - OZB niet-woningen	178 V
o.64 - Belastingen overig	-
o.7 - Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	545 N
o.8 - Overige baten en lasten	1.168 N
o.10 - Reserves	678 V
Totaal mutaties 2023 t.o.v. 2022	404 N
Saldo baten en lasten inclusief reserves 2023	101.266 V

Toelichting verschillen € 100.000 of meer

o.61 OZB woningen **406 V**

Door indexering voor inflatie en areaaluitbreiding is de opbrengst OZB in 2023 hoger.

o.62 OZB niet-woningen **178 V**

Door indexering voor inflatie en areaaluitbreiding is de opbrengst OZB in 2023 hoger.

o.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds **545 N**

Het verschil tussen 2023 en 2022 wordt verklaard door de mutatie van de algemene uitkering op basis van Meicirculaire 2022 en Septembercirculaire 2022.

o.8 Overige baten en lasten **1.168 N**

De stelpost voor loon- prijsontwikkeling is bijgesteld met het oog op de toekomstige Cao-gevolgen (€ 1.500.000 N). Daarnaast is de stelpost in 2023 met € 60.000 verlaagd in verband met het amendement om de subsidie voor de bibliotheek te indexeren (€ 60.000 V). Tot slot worden in 2022 nog coronamiddelen uitgegeven die niet meer in 2023 geraamd zijn (€ 314.000 V).

o.10 Reserves **678 V**

Resultaatbestemming in 2022 vanuit 2021 € 322.000 N. In 2022 heeft voor een bedrag van € 322.000 resultaatbestemming uit 2021 plaatsgevonden. In 2023 zijn deze resultaatbestemmingen niet van toepassing.

Storting in 2022 in bestemmingsreserve € 1.000.000 V. In 2022 vindt vanuit het begrotingsresultaat een eenmalige storting van € 1.000.000 plaats in de bestemmingsreserve Ondersteuning verenigingen c.a. energiecrisis. In 2023 vindt de storting in de bestemmingsreserve plaats vanuit de Algemene reserve (budgettair neutraal). Dit leidt in 2023 tot een voordelig verschil van € 1.000.000.

B. Overhead

Specificatie taakvelden (bedragen x € 1.000)

Overzicht Overhead	Realisatie 2021	Begroting 2022 na wijz.	Begroting 2023	Mutatie 2023 t.o.v. 2022 na wijz.	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten							
o.4 - Overhead	18.814 N	24.207 N	24.136 N	70 V	23.073 N	22.440 N	22.380 N
Totaal lasten	18.814 N	24.207 N	24.136 N	70 V	23.073 N	22.440 N	22.380 N
Baten							
o.4 - Overhead	332 V	1.298 V	2.145 V	846 V	1.915 V	1.915 V	1.915 V
Totaal baten	332 V	1.298 V	2.145 V	846 V	1.915 V	1.915 V	1.915 V
Reserves							
o.10 Storting reserves	222 N	222 N	222 N	-	222 N	222 N	222 N
o.10 Onttrekking reserves	1.040 V	1.774 V	1.414 V	361 N	477 V	475 V	474 V
Totaal reserves	818 V	1.552 V	1.191 V	361 N	255 V	253 V	251 V
Saldo baten en lasten inclusief reserves	17.664 N	21.356 N	20.800 N	556 V	20.904 N	20.272 N	20.214 N

Verschillenanalyse 2023 t.o.v. 2022 (bedragen x € 1.000)

Overzicht Overhead	
Saldo baten en lasten inclusief reserves begroting 2022	21.356 N
<u>Mutaties op taakveld:</u>	
diverse Bijstelling kapitaallasten	19 V
diverse Bijstelling salarislaster	1.217 V
o.4 Overhead	320 N
o.10 Reserves	361 N
Totaal mutaties 2023 t.o.v. 2022	556 V
Saldo baten en lasten inclusief reserves 2023	20.800 N

Toelichting verschillen € 100.000 of meer

Diverse Bijstelling salarislaster

1.217 V

Het verschil 2023 ten opzichte van 2022 op de (doorbelasting van de) salarissen komt onder andere door de Cao-gevolgen die betrekking hebben op 2023, de organisatieversterking die in 2022 gestart is en vanaf 2023 volledig is opgenomen en de actualisatie voor 2023 van de doorbelasting van de salarissen naar de taakvelden.

Gemeentehuis en wijklocaties**473 V**

- Voordeel van € 101.000 in verband met eenmalig budget in 2022 voor de aanvang van het uitvoeren van het strategisch vastgoedbeleid en planmatig onderhoud volgens de nieuwe meerjarenonderhoudsplannen (Mpjop).
- Voordeel van € 258.000 als gevolg van eenmalig budget in 2022 ten behoeve van het vast te stellen beheerplan gebouwen.
- Voordeel van € 120.00 doordat in 2022 sprake is van eenmalig budget voor de aanpassing van de bestuursvleugel en het creëren van vijf wethouderkamers.

Centraal ICT**365 N**

Een nadeel van € 538.000 is het gevolg van hogere kosten in 2023 bij onderhoud applicaties door kosten voor de inrichting van de moderne werkplek en het gebruik van een software reseller. Bij cloud services is sprake van hogere kosten in 2023 voor de inrichting van de moderne werkplek. Tevens zijn er in 2023 hogere kosten voor verzekeringen en informatiebeveiliging. Tot slot is er een voordeel van € 173.000 op de aanschaf ICT-middelen. Dit loopt in 2023 via een investeringskrediet.

Programmamanagers en bijbehorende zaken**345 N**

In Bestuursakkoord 2022-2026 is opgenomen dat voor grote thema's gewerkt wordt met programmasturing. Hiervoor is in 2023 nieuw budget opgenomen.

Diverse lasten en baten**83 N**

Diverse kleine baten en lasten.

Reserves**361 N**

- Eenmalige resultaatbestemming in 2022 vanuit 2021 € 876.000 N. In 2022 heeft voor een bedrag van € 876.000 resultaatbestemming uit 2021 plaatsgevonden. In 2023 zijn deze resultaatbestemmingen niet meer van toepassing.
- Eenmalige inzet reserve Strategisch personeelsbeleid in 2022 voor organisatieversterking € 418.000 N.
- Eenmalige inzet reserve Frictiekosten in 2023 voor inrichting moderne werkplek € 335.000 V.
- Eenmalige inzet reserve Frictiekosten in 2023 voor doorontwikkeling sociaal domein € 600.000 V.

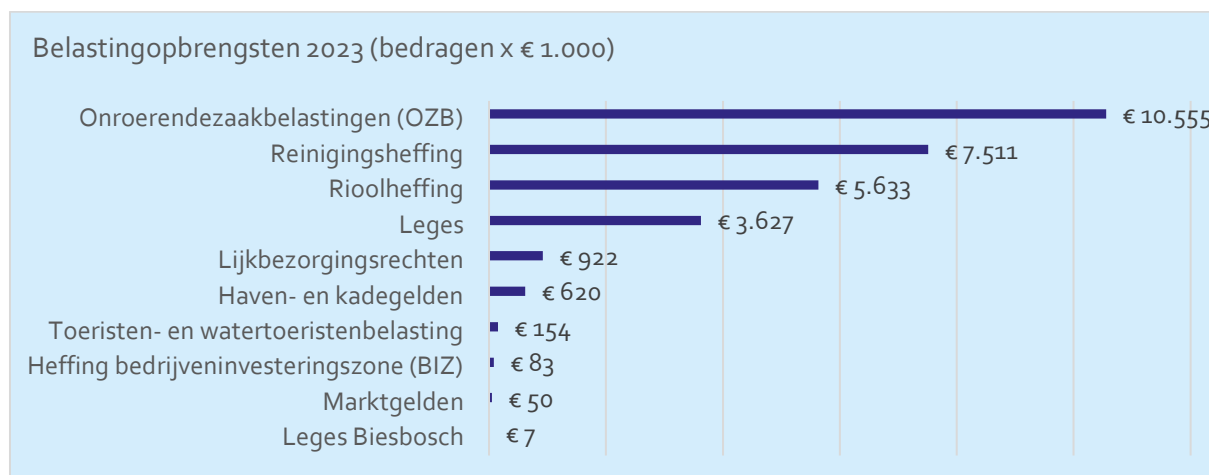
C. Vennootschapsbelasting

Specificatie taakvelden (bedragen x € 1.000)

Overzicht Vennootschapsbelasting	Realisatie 2021	Begroting 2022 na wijz.	Begroting 2023	Mutatie 2023 t.o.v. 2022 na wijz.	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten							
o.9 - Vennootschapsbelasting (VpB)	179 V	-	-	-	-	-	-
Totaal lasten	179 V	-	-	-	-	-	-
Baten							
o.9 - Vennootschapsbelasting (VpB)	-	-	-	-	-	-	-
Totaal baten	-	-	-	-	-	-	-
Reserves							
o.10 Storting reserves	-	-	-	-	-	-	-
o.10 Onttrekking reserves	-	-	-	-	-	-	-
Totaal reserves	-	-	-	-	-	-	-
Saldo baten en lasten inclusief reserves	179 V	-	-	-	-	-	-

Paragrafen

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

De lokale heffingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van gemeenten en zijn een integraal onderdeel van het gemeentelijk beleid. De lokale heffingen kunnen als volgt onderverdeeld worden:

1. Onroerendezaakbelastingen (OZB)
2. Rioolheffing
3. Reinigingsheffing
4. Leges
5. Lijkbezorgingsrechten
6. Haven- en kadegelden
7. Toeristenbelasting en watertoeristenbelasting
8. Heffing bedrijveninvesteringszone (BIZ)
9. Marktgeden
10. Leges Biesbosch

In deze paragraaf zijn de bestaande beleidsuitgangspunten en -voornemens betreffende belastingen opgenomen en toegelicht. Hierbij worden voor de woonlasten de tarieven vermeld. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de wijze waarop de mate van kostendekking van de verschillende producten bepaald wordt.

Tarievenbeleid

In het bestuursakkoord is als uitgangspunt benoemd dat wij streven naar kostendekkende tarieven voor gemeentelijke tarieven en diensten en producten behalve bij de grafrechten. In lijn met het belastingbeleid in de kaderbrief van de begroting 2023 hanteren we de volgende uitgangspunten:

1. Tarieven moeten kostendekkend zijn tenzij er een afwijkend raadsbesluit of een wettelijk maximum voor het betreffende tarief geldt;

2. Wanneer de totaalopbrengst van verordening, minder dan kostendekkend is, worden de tarieven binnen die verordening verhoogd met 2% plus inflatie; binnen deze bestuursperiode wordt er naar gestreefd te groeien naar kostendekkendheid;
3. Tarieven worden alleen verlaagd wanneer de geraamde opbrengst van alle in de betreffende belastingverordening voorkomende tarieven meer dan kostendekkend is;
4. Er wordt aansluiting gezocht bij landelijk vastgestelde (maximum)tarieven;
5. Alle tarieven worden jaarlijks met het inflatiepercentage prijs Bruto Binnenlands Product (pBBP) verhoogd. Dit tenzij het totaal van de verordening daardoor meer dan 100% kostendekkend wordt;
6. De uitgangspunten voor de toerekening van de kosten worden door het college bepaald binnen de kaders van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten.

Vanwege de huidige ontwikkelingen is bij de Kaderbrief 2023 besloten om voor 2023 de tarieven met maximaal 5% te verhogen voor prijsinflatie. Daarnaast is specifiek besloten om:

- Voor de bouwleges (percentage van de bouwsom) geen inflatiecorrectie toe te passen omdat de prijsinflatie indirect al is verwerkt in de stijging van de bouwkosten.
- Bij de rioolheffing niet de volledige prijsinflatie in de heffing voor 2023 te betrekken, omdat de kosten van het product riolering niet met de volledig prijsinflatie zullen toenemen. De tarieven van de rioolheffing stijgen daarom met 2%.

Onroerendezaakbelastingen

De onroerende-zaakbelastingen van 2023 worden opgelegd op basis van de WOZ-waarde naar waardepeildatum 1 januari 2022. Ieder jaar worden de onroerende zaken opnieuw gewaardeerd zodat ieder jaar de tarieven opnieuw moeten worden vastgesteld en aangepast aan de wijziging van de waarde.

De basis voor het bepalen van het tarief is de begrote opbrengst 2023 inclusief de inflatiecorrectie conform pBBP van 4,9%. In de berekening van de opbrengst is ook rekening gehouden met de areaalgroei (groei aantal objecten).

Rioolheffing

Het product riolering is een gesloten systeem. We hanteren zowel een rioolheffing voor gebruikers als voor eigenaren.

Bij de rioolrechten gaan we in beginsel uit van 100% kostendekkende tarieven. De komende jaren laten we een aanzienlijk deel van de voorziening riolering terugvloeien naar de inwoners, zodat de harmonisatie van de tarieven geleidelijk plaatsvindt, waarbij de heffing gedurende een aantal jaren gelijk blijft behoudens inflatiecorrectie. De kostendekking van het product riolering blijft daardoor een aantal jaren onder de 100%. De kostendekking van 2023 is 86%. Voor 2023 wordt conform de kaderbrief een inflatiecorrectie van 2% toegepast.

Reinigingsheffingen

Het product afval is een gesloten systeem. We streven naar 100% kostendekking. De eventuele tekorten worden gedekt uit een gevormde voorziening. De eventuele overschotten worden gestort in deze voorziening. Als de voorziening negatief wordt moet het tarief extra stijgen.

Door de kostenstijgingen op het gebied van afval, ook als gevolg van de inflatie, zijn de tarieven niet meer kostendekkend. Dit kan niet opgevangen worden uit de voorziening. In de kaderbrief is aangegeven dat voorstellen zullen worden gedaan om de tarieven van de afvalstoffenheffing extra te verhogen wanneer de kosten meer dan 2% stijgen.

Omdat de tarieven van de aanbiedingen al vrij hoog zijn wordt voorgesteld om de extra verhoging te verwerken in het vastrecht. De tarieven van het vastrecht stijgen dan met € 52,35. De gerealiseerde kostendekking is daarmee 100%.

Leges

De leges zijn niet kostendekkend en worden in 2023 conform het tarievenbeleid met 2% plus 4,9% inflatiecorrectie (pBBP) verhoogd. De leges voor de omgevingsvergunningen worden, conform de kaderbrief, met 4% exclusief inflatie verhoogd. De inflatie is namelijk reeds verwerkt in de stijging van de bouwkosten. De stijging met 4% is conform het tarievenbeleid nodig voor de gewenste toegroei richting 100% kostendekking van de totale legesverordening in deze bestuursperiode.

De totale legesverordening is 72% kostendekkend. Binnen de verordening is de kostendekking van de leges voor bouwen 105%. In 2022 was dit 129%. De eis van maximaal 100% kostendekking moet volgens een arrest van de Hoge Raad worden gezien op het niveau van de totale legesverordening en niet van de verschillende hoofdstukken binnen de legesverordening. In het voorstel voor de legesverordening 2023 treft u een nadere toelichting aan. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de motie van 21 december 2021 inzake de bouwleges.

In november 2022 wordt bekend of de Omgevingswet per 1 januari 2023 in werking treedt. De definitieve beslissing daarover wordt door de Eerste Kamer genomen. Indien de Omgevingswet per 1 januari 2023 in werking treedt zal een geheel nieuwe legesverordening worden gehanteerd. Met inachtneming van de kaders leges Omgevingswet en de wet Kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) zijn daarin tal van wijzigingen aangebracht ten opzichte van de huidige legesverordening. In het voorstel voor de legesverordening 2023 zullen deze wijzigingen nader worden toegelicht. Indien de Omgevingswet niet per 1 januari 2023 wordt ingevoerd wordt de huidige legesverordening geactualiseerd en zal het voorstel voor de legesverordening 2023 daarop worden aangepast.

Lijkbezorgingsrechten

Bij de lijkbezorgingsrechten wordt niet gestreefd naar 100% kostendekking. De tarieven worden, conform de kaderbrief, enkel met een inflatiecorrectie van 4,9% pBBP verhoogd. De kostendekking voor 2023 is 69%.

Havengelden

Binnen onze gemeente worden havengelden geheven in de Beatrixhaven, Biesboschhaven en een gedeelte van de RWS-haven (voormalig haventje Rijkswaterstaat). Bij de havengelden kunnen alleen kosten worden verhaald die verband houden met het gebruik en genot van de havens en de kades.

Er is een geheel nieuwe verordening havengelden opgesteld. Met een nieuwe tariefstructuur waardoor tarieven per dag worden berekend. Ook wordt voortaan uitgegaan van een tarief per vierkante meter in plaats van een tarief per ton. Door deze wijziging is onontkoombaar dat voor een bepaalde periode waarover liggeld moet worden betaald tarieven met meer of minder dan 2%

zullen stijgen. Het tarievenbeleid van de havengelden is dat we streven naar 100% kostendekkendheid. De kostendekking in 2023 is 98%.

Toeristenbelasting en watertoeristenbelasting

Toeristenbelasting en watertoeristenbelasting zijn algemene dekkingsmiddelen en worden geheven voor het houden van verblijf door personen die niet ingeschreven zijn op een adres in de gemeente. Deze belastingen worden in rekening gebracht bij degene die, tegen betaling, gelegenheid tot verblijf biedt.

De tarieven worden in beginsel jaarlijks verhoogd met de inflatiecorrectie. Vanuit de toeristische sector is een voorkeur voor tarieven die afronden op 5 eurocent. In verband daarmee wordt de verhoging soms een jaar overgeslagen. De inflatiecorrectie (pBBP) wordt in dat geval voor enkele jaren tegelijk doorgevoerd.

Het tarief van de toeristenbelasting wordt verhoogd van € 1,25 naar € 1,30.

Heffing bedrijveninvesteringszone (BIZ)

De BIZ-heffing is een verplichte bijdrage voor eigenaren en/of gebruikers van niet-woningen in een bepaald gebied. De heffing is bedoeld ter bekostiging van investeringen in dat gebied in bijvoorbeeld de leefbaarheid, de veiligheid, de ruimtelijke kwaliteit etc. Binnen onze gemeente is een BI-zone actief. Het betreft de BIZ Centrum Werkendam. De BIZ-bijdrage is een bestemmingsbelasting. Het bedrag van de bijdrage gaat in de vorm van subsidie naar de BIZ-stichting die de investeringen uitvoert. Een BIZ geldt voor vijf jaar en kan dan eventueel, na een draagvlakmeting onder de eigenaren en/of gebruikers van de niet-woningen in het gebied, worden verlengd. Het tarief blijft gedurende vijf jaar gelijk. In 2022 zal een draagvlakmeting plaatsvinden bij de BIZ Centrum Werkendam. Wanneer de draagvlakmeting positief uitvalt gaat de BIZ in werking. De tarieven zijn gelijk aan die van de huidige BIZ.

Marktgelden

Uitgangspunt bij de marktgelden is een kostendekking van 100%. Bij handhaving van de huidige tarieven zou, op begrotingsbasis een kostendekking van minder dan 100% worden gerealiseerd. Reden om u voor te stellen om de tarieven van het marktgeld conform het tarievenbeleid met 2% plus 4,9% inflatiecorrectie (pBBP) te verhogen.

Leges Biesbosch

De leges voor de Biesbosch betreft wordt geheven door Staatsbosbeheer namens de gemeenten Altena, Drimmelen en Dordrecht. De tarieven zijn in alle drie de gemeenten gelijk. Het betreft leges voor Vergunningen uit de Biesboschverordening. De opbrengst van het jaar 2023 wordt geraamd op € 6.920,-. Dit betreft vooral de leges voor vergunningen om met passagiersschepen in de Biesbosch te mogen varen en voor het liggen van schepen op ligplaatsconcentraties. We streven naar 100% kostendekkendheid. In samenspraak met de andere Biesboschgemeenten is in het jaar 2021 besloten om de helft van de daartoe benodigde tariefstijging in 2022 te realiseren en de volgende stap in 2023. In 2023 is Altena dan 100% kostendekkend. De geraamde meeropbrengst van € 1.775 als gevolg van de tariefverhoging wordt verwerkt in de eerste bestuursrapportage 2023.

Belastingopbrengsten

De algemene heffingen hebben het karakter van een algemeen dekkingsmiddel. Dat wil zeggen dat de opbrengst vrij aanwendbaar is ter dekking van de algemene gemeentelijke kosten en aanvullend is op de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De bestemmingsheffingen worden geheven ter volledige of gedeeltelijke compensatie van de kosten die de gemeente maakt bij de realisering en het onderhoud van die voorzieningen of verleende diensten. De opbrengsten zijn in onderstaande tabel opgenomen:

Tabel Belastingopbrengsten 2023 (bedragen x € 1.000)

Heffing	2023
Algemene heffingen	10.709
OZB gebruikers niet-woningen	1.353
OZB eigenaren woningen	7.238
OZB eigenaren niet-woningen	1.964
Toeristenbelasting	154
Bestemmingsheffingen	18.412
BIZ *	42
Leges hoofdstuk 1 **	787
Leges hoofdstuk 2 ***	2.821
Leges hoofdstuk 3 ****	19
Leges Biesbosch	7
Haven- en kadegelden	620
Marktgeden	50
Lijkbezorgingsrechten	922
Reinigingsheffingen	7.141
Reinigingsheffingen milieustations	370
Rioolheffing	5.633
Totaal	29.121

* BIZ: opbrengst wordt één op één uitgekeerd in de vorm van een subsidie.

** Leges hoofdstuk 1: voornamelijk algemene dienstverlening (rijbewijzen, reisdocumenten, uittreksels, etc.).

*** Leges hoofdstuk 2: voornamelijk fysieke dienstverlening (met name leges omgevingsvergunning).

**** Leges hoofdstuk 3: voornamelijk leges APV en Europese dienstenrichtlijn.

Het Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW) in Klaaswaal heft en int voor de gemeente Altena de onroerendezaakbelastingen (OZB), de heffing van niet-woningen in een bedrijven investeringszone (BIZ), toeristen- en watertoeristenbelasting, reinigingsheffing en rioolheffing.

Lokale lastendruk

In onderstaande tabel wordt de belastingdruk weergegeven van een gemiddeld gezin in een eigen woning met een waarde van € 367.950 in het jaar 2022. Bij de berekening van de bedragen van rioolheffing en afvalstoffenheffing wordt uitgegaan van een gezin met 3 personen. Bron: Coelo.

	2022 Oosterhout	2022 Gorinchem	2022 Altena
OZB-eigenaar woning	333	390	348
Afvalstoffenheffing	338	337	288
Rioolheffing	202	207	224
Heffingskorting	0	0	-50
Totaal lastendruk	873	934	810

Bij Coelo is nog geen informatie beschikbaar over de gemeentelijke tarieven van 2023.

Kwijtscheldingsbeleid

De belastingheffing en invordering is uitbesteed aan SVHW in Klaaswaal. Kwijtschelding wordt daarom verleend via SVHW. Door SVHW wordt de 100%-norm gehanteerd. Het betreft hier de bijstandsnorm. Voor AOW'ers worden de kosten van bestaan gesteld op 100% van de toepasselijke netto AOW-bedragen. SVHW baseert zich op informatie van het Inlichtingenbureau. Dit bureau is een samenwerkingsverband van het ministerie van Sociale Zaken, de Rijksdienst voor het wegverkeer, de Rijksbelastingdienst en de VNG. Vrijwel alle kwijtscheldingsklanten hebben toestemming verleend om daar informatie op te vragen. De belastingplichtigen die op basis van die beoordeling kwijtschelding ontvangen hoeven geen aanvraagformulier in te dienen maar krijgen automatisch bericht. Voor 2023 wordt voor kwijtschelding in totaal € 200.000 geraamd.

Kostendekkendheid

Binnen de gemeentelijke begroting is een aantal producten opgenomen waarvan is bepaald dat deze niet meer dan kostendekkend mogen zijn. Voorbeelden hiervan zijn de producten riolering, reiniging, marktgelden, begraafplaatsen en producten waarvoor leges worden geheven. Voor deze producten is een toelichting opgenomen ten aanzien van de wijze waarop de kostendekkendheid wordt bepaald. Deze toelichting is afgestemd op de vereisten in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Berekening van kostendekking legesverordening				2023
Altena				
Titel	1	2	3	Totaal
Omschrijving	Algemene dienstverlening	Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving / omgevingsvergunning	Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn	Kosten / Kostendekking
Baten en lasten taakvelden				
Lasten taakvelden incl. rente	1.071	1.337	163	2.571
Baten taakvelden, excl. heffingen				
Netto kosten taakveld	1.071	1.337	163	2.571
Toe te rekenen lasten				
Overhead incl. omslagrente	930	1.337	164	2.431
BTW				
Totaal toe te rekenen lasten	930	1.337	327	2.594
Totale lasten	2.001	2.675	327	5.003
Baten heffingen	787	2.821	19	3.627
Saldo	1.214N	147V	308N	1.375N
Dekkingspercentage	39%	105%	6%	72%

De in de begroting 2023 opgenomen, voor de kostendekking van de legesverordening relevante, baten overschrijden de lasten niet. De totale kostendekking is 72%. Titel 1 is 39% kostendekkend. Titel 2 is 105% kostendekkend. Titel 3 is 6% kostendekkend. Bij het berekenen van de kostendekking worden alle relevante baten en lasten toegerekend. Deze baten en lasten zijn geschoond voor onderdelen welke wettelijk niet toegerekend mogen worden aan de heffing.

Berekening van kostendekking Leges Biesbosch Altena	2023
Baten en lasten taakvelden	
Lasten taakvelden incl. rente	7
Baten taakvelden, excl. heffingen	0
Netto kosten taakveld	7
Toe te rekenen lasten	
Overhead incl. omslagrente	0
BTW	0
Totaal toe te rekenen lasten	7
Totale lasten	7
Baten heffingen	7
Saldo	0
Dekkingspercentage	100%

De in de Begroting 2023 opgenomen baten van de Leges Biesbosch overschrijden de lasten niet. Het kostendekkingspercentage is 100%. Alle relevante baten en lasten worden toegerekend. Deze baten en lasten worden geschoond voor onderdelen welke wettelijk niet toegerekend mogen worden.

Berekening van kostendekking Rioolheffing Altena	2023
Baten en lasten taakvelden	
Lasten taakvelden incl. rente	4.603
Baten taakvelden, excl. heffingen	169
Netto kosten taakveld	4.434
Toe te rekenen lasten	
Overhead incl. omslagrente	974
BTW	1.128
Totaal toe te rekenen lasten	2.102
Totale lasten	6.536
Baten heffingen	5.633
Saldo	903N
Dekkingspercentage	86%

De in de Begroting 2023 opgenomen baten van de rioolheffing overschrijden de lasten niet. De totale kostendekking is 86%. Het tekort wordt gedekt uit de voorziening. Alle relevante baten en lasten worden toegerekend. Deze baten en lasten zijn geschoond voor onderdelen welke wettelijk niet toegerekend mogen worden.

Berekening van kostendekking Reinigingsheffing Altena	2023
Baten en lasten taakvelden	
Lasten taakvelden incl. rente	6.619
Baten taakvelden, excl. heffingen	825
Netto kosten taakveld	5.794
Toe te rekenen lasten	
Overhead incl. omslagrente	533
BTW	1.184
Totaal toe te rekenen lasten	1.717
Totale lasten	7.511
Baten heffingen	7.511
Saldo	0
Dekkingspercentage	100%

De in de Begroting opgenomen, voor de kostendekking van de reinigingsheffing relevante, baten overschrijden de lasten niet. De totale kostendekking is 100%. Het percentage van de kostendekking is jaarlijks aan fluctuatie onderhevig. Alle relevante baten en lasten worden toegerekend. Deze baten en lasten worden geschoond voor onderdelen welke wettelijk niet toegerekend mogen worden.

Berekening van kostendekking Lijkbezorgingsrechten Altena	2023
Baten en lasten taakvelden	
Lasten taakvelden incl. rente	958
Baten taakvelden, excl. heffingen	
Netto kosten taakveld	958
Toe te rekenen lasten	
Overhead incl. omslagrente	382
BTW	
Totaal toe te rekenen lasten	382
Totale lasten	1.340
Baten heffingen	922
Saldo	389N
Dekkingspercentage	69%

De in de Begroting 2023 opgenomen, voor de kostendekking van de Lijkbezorgingsrechten relevante, baten overschrijden de lasten niet. De totale kostendekking is 69%. Uitgangspunt voor

het college is de tarieven voor lijkbezorging betaalbaar te houden en conform het bestuursakkoord niet te streven naar 100% kostendekking. Het kostendekkingspercentage is jaarlijks aan fluctuatie onderhevig. Alle relevante baten en lasten worden toegerekend. Deze baten en lasten worden geschoond voor onderdelen welke wettelijk niet toegerekend mogen worden.

Berekening van kostendekking Marktgelden Altena	2023
Baten en lasten taakvelden	
Lasten taakvelden incl. rente	50
Baten taakvelden, excl. heffingen	0
Netto kosten taakveld	50
Toe te rekenen lasten	
Overhead incl. omslagrente BTW	14
Totaal toe te rekenen lasten	64
Totale lasten	64
Baten heffingen	50
Saldo	14N
Dekkingspercentage	78%

De in de Begroting 2023 opgenomen, voor de kostendekking van de Marktgelden relevante, lasten overschrijden de baten niet. De totale kostendekking is 78%. De kostendekking is jaarlijks aan fluctuatie onderhevig. Alle relevante baten en lasten worden toegerekend. Deze baten en lasten worden geschoond voor onderdelen welke wettelijk niet toegerekend mogen worden.

Berekening van kostendekking Havengelden Altena	2023
Baten en lasten taakvelden	
Lasten taakvelden incl. rente	484
Baten taakvelden, excl. heffingen	0
Netto kosten taakveld	484
Toe te rekenen lasten	
Overhead incl. omslagrente	150
BTW	0
Totaal toe te rekenen lasten	150
Totale lasten	635
Baten heffingen	620
Saldo	15N
Dekkingspercentage	98%

De in de Begroting 2023 opgenomen, voor de kostendekking van de Haven- en kadegelden relevante lasten overschrijden de baten niet. Het totale kostendekking is 98%.

Het kostendekkingspercentage is jaarlijks aan fluctuatie onderhevig. Alle relevante baten en lasten worden toegerekend. Deze baten en lasten worden geschoond voor onderdelen welke wettelijk niet toegerekend mogen worden.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

€ 10.893.000

Risicowaarden

€ 24.058.000

Weerstandscapaciteit

2,21

Weerstandsvermogen

Inleiding

De complexiteit van projecten waar gemeenten aan deelnemen, de veranderende rol van gemeenten in de maatschappij en ingrijpende veranderingen in wet- en regelgeving dwingen tot een groter risicobewustzijn. Het is dan van belang om zicht te hebben en te houden op de risico's die zich voordoen bij de uitvoering van gemeentelijke taken en om daarbij passende beheersmaatregelen te treffen. De gemeente Altena moet voldoende buffers hebben om deze risico's op te kunnen vangen. Deze paragraaf geeft inzicht in de verhouding tussen de risico's en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen.

Beleidskader en definities

Beleidskaders

- Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)
- Nota Risicomanagement 2019
- Nota Reserves en voorzieningen 2020
- Frauderisicomanagementbeleid (nog op te stellen)

Definities

De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft een indicatie in welke mate het vermogen van de gemeente Altena toereikend is om financiële tegenvallers op te vangen zonder dat het beleid moet worden aangepast. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- a. de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote lasten te dekken;
- b. alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Risicomanagement is het systematisch in kaart brengen van de risico's met het oog op de beheersing van deze risico's. In deze paragraaf ligt de primaire focus op het financiële risico. Risicomanagement is geen statisch instrument, maar maakt integraal onderdeel uit van werkprocessen. In de Begroting en de Jaarrekening wordt de gemeenteraad geïnformeerd over het weerstandsvermogen.

Tot slot worden in deze paragraaf kengetallen in relatie tot de financiële positie van de gemeente Altena opgenomen alsmede een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen.

Weerstandscapaciteit

Bij het bepalen van de weerstandscapaciteit wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen en wordt gevormd door de optelsom van het vrij aanwendbare deel van de algemene reserve en de stille reserves. Stille reserves worden bepaald door het verschil tussen boekwaarden en de actuele marktwaarden van bezittingen in aandelen en onroerend goed. Hierbij dient in acht te worden genomen dat niet alle stille reserves snel te gelde gemaakt kunnen worden. Bovendien neemt de toezichthouder deze reserves alleen mee bij de berekening van de incidentele weerstandscapaciteit als de actuele marktwaarde reëel is onderbouwd, bijvoorbeeld door een officiële taxatie. Ook mag de stille reserve geen gebruiksnut meer hebben voor de gemeente en moet deze op korte termijn beschikbaar kunnen komen. Om deze redenen worden de stille reserves op nihil gesteld.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken over meerdere jaren. De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de post onvoorzien, de onbenutte belastingcapaciteit en structurele begrotingsruimte.

De totale weerstandscapaciteit wordt als volgt berekend:

(bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Vrij aanwendbaar deel algemene reserve (per 31-12-2023)	17.157
Stille reserves	-
<i>Incidentele weerstandscapaciteit (A)</i>	<u>17.157</u>
Onbenutte belastingcapaciteit	6.814
Onvoorzien	87
Structurele begrotingsruimte	0
<i>Structurele weerstandscapaciteit (B)</i>	<u>6.901</u>
Totale weerstandscapaciteit (A + B)	24.058

Risico-inventarisatie

Bepalen risicowaarde

Om tot een kwantificering van de risico's te komen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- **Kans.** De kans dat een risico zich daadwerkelijk voordoet is afhankelijk van meerdere factoren. Om te komen tot een schaalverdeling worden de volgende categorieën gehanteerd:
 - klein (< 25%)
 - middel (> 25% - < 75%)
 - groot (> 75%)
- **Financiële impact.** De financiële impact geeft de financiële invloed aan die een risico kan hebben op de gemeentelijke exploitatie. In sommige gevallen is het lastig om de impact te bepalen, dan kan gebruik gemaakt worden van de volgende categorieën:
 - gering (< € 100.000);
 - beduidend (> € 100.000 - < € 500.000);
 - kritiek (> € 500.000).
- **Risicowaarde.** De risicowaarde wordt berekend door het percentage 'kans' te vermenigvuldigen met het maximale risicobedrag. Voor structurele risico's wordt de risicowaarde vermenigvuldigd met factor 2. De gedachtegang hierbij is dat twee jaar voldoende is om passende maatregelen te treffen.

Toepassing van bovenstaande leidt tot het volgende overzicht van geïnventariseerde risico's. Zoals in de nota Risicomanagement 2019 is aangegeven worden de tien belangrijkste risico's weergegeven en toegelicht.

	Omschrijving	I / S	Bedrag (x € 1.000)	Kans	I	S
1	Gevolgen oorlog Oekraïne		PM			
2	Gevolgen coronacrisis		PM			
3	Overschrijding budgetten WMO	S	1.250	50%		1.250
4	Ontwikkeling prijspeil (ongunstige aanbestedingen)	S	2.500	20%		1.000
5	Kwetsbaarheid bedrijfsvoering (formatie- en inhuurbudget)	S	2.500	20%		1.000
6	Overschrijding budgetten Jeugdzorg	S	900	50%		900
7	Overschrijding budgetten uitkeringen / participatievoorzieningen	S	650	50%		650
8	Open eind karakter gemeenschappelijke regelingen	S	1.000	25%		500
9	Garantiestellingen	I	5.000	10%	500	
10	Hercontracteringskosten door faillissement van contractpartijen, m.n. in jeugdzorg	I	1.000	40%	400	
	Totaal incidentele en structurele risicowaarde					6.200
	Overige risico's	-				4.693
	Totaal risicowaarde					10.893

* I = incidenteel / S = structureel

Toelichting

1. *Oorlog Oekraïne*

De impact van de oorlog in Oekraïne op de wereldwijde economie is groot. Directe gevolgen voor onze gemeente zijn bijvoorbeeld de opvang van Oekraïense vluchtelingen, de impact van economische sancties op burgers en ondernemers in de gemeente. Ook zijn er macro-economisch effecten die hebben geleid tot een recessie (stijgende inflatie, tekort aan grondstoffen, tekort aan fossiele brandstoffen, verstoring van productielijnen en oplopende rente). Dit kan mogelijk impact hebben op de financiële positie van de gemeente, bijvoorbeeld voor de haalbaar- en financierbaarheid van haar meerjarige investeringen, maar ook op het sociaal domein (meer uitkeringen verstrekken, hogere kosten voor jeugdhulp, etc.). Omdat de totale impact hiervan niet in één bedrag is te kwantificeren, is de omvang van dit risico in de tabel op PM gesteld.

2. *Coronavirus*

De coronapandemie is onder controle. De besmettingscijfers en ziekenhuisopnamen zijn op dit moment laag. Niet voorspelbaar is of corona later dit jaar weer meer de kop op zal steken of dat een nieuwe variant opduikt. Daarom blijven de effecten van corona op de samenleving en ons algehele welzijn zijn ook in 2023 nog relevant. De impact hiervan is niet te kwantificeren. Om deze reden is de omvang van dit risico in de tabel op PM gesteld.

3. *Overschrijding budgetten WMO*

Bij de WMO leiden landelijke ontwikkelingen tot grotere financiële risico's. De invoering van het zogenoemde abonnementstarief leidt enerzijds tot een lagere eigen bijdrage van de cliënten. Anderzijds heeft het een aanzuigende werking op cliënten die voorheen geen beroep deden op een WMO-voorziening en nu, vanwege de lage kosten, hier wel gebruik van gaan maken. Op langere termijn wordt het verdeelmodel WMO (begeleiding en beschermd wonen) herzien. Ook de toenemende extramuralisering van de zorg (langer thuis blijven wonen) leidt tot een toenemende complexiteit en kosten van de zorgvragen.

4. *Ontwikkeling prijspeil (ongunstige aanbestedingen)*

De economie is zodanig aangetrokken dat bijvoorbeeld de bouwsector overspannen dreigt te worden. Hierdoor bestaat het risico dat aanbestedingen (veel) hoger geoffreerd worden dan begroot, dan wel dat er maar één aanbieder op een aanbesteding inschrijft. Verder is met de huidige ongunstige ontwikkeling van het prijspeil het risico groot dat aanbestedingen duurder uitvallen. Daarnaast gelden voor (Europese) aanbestedingen strakke regels. Wanneer niet strikt aan deze regels voldaan is kunnen financiële risico's ontstaan. De gemeente Altena heeft het Inkoop- en aanbestedingsbeleid in 2019 vastgesteld. Ook zijn de algemene inkoopvoorwaarden geformuleerd.

5. *Kwetsbaarheid bedrijfsvoering / formatie- en inhuurbudget ontoereikend*

Met de aantrekkende arbeidsmarkt is het minder gemakkelijk om geschikte medewerkers te vinden. Verder kunnen risico's in de bedrijfsvoering ontstaan door een bovengemiddeld niveau van het ziekteverzuim. De opbouw en samenstelling van het personeelsbestand kan eveneens een risico inhouden (vergrijzing, weglekken van kennis, etc.). Deze risico's doen zich in de gemeente Altena in toenemende mate voor, waardoor steeds meer een beroep gedaan moet worden op het inhuren van medewerkers. De financiële consequenties van dit risico kunnen groot zijn. De hoogte van het

budget voor inhuur wordt lopende het jaar nauwlettend bewaakt en afgezet tegen de uitgaven voor inhuur, om budgetoverschrijding te voorkomen. Als gevolg van de herindeling en de nieuwe organisatie lopen niet alle processen al meteen soepel en zullen er nog extra inspanningen verricht moeten worden om het structureel goed functioneren van de nieuwe organisatie te borgen.

6. Overschrijding budgetten Jeugdzorg

Net als veel andere gemeenten kampt Altena met budgetoverschrijdingen op het gebied van Jeugdzorg. Hoewel er zo realistisch mogelijk begroot wordt, hebben wij op dit gebied te maken met soms onvoorspelbare omstandigheden. Gedeeltelijk kent de jeugdzorg een open einde karakter. Ook kunnen individuele casussen leiden tot forse kostenposten. In samenwerking met de andere regiogemeenten wordt gewerkt aan een doorontwikkeling van de sturing- en beheersingsinformatie om de voorspelbaarheid van kosten te vergroten.

7. Overschrijding budgetten uitkeringen / participatievoorzieningen

Het gaat hierbij om het risico op fluctuaties in de gebundelde uitkering. De gemeente ontvangt van het Rijk een gebundelde uitkering (BUIG) voor het bekostigen van de uitkeringen in het kader van de Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz 2004 (levensonderhoud startende ondernemers) en voor de inzet van loonkostensubsidie.

8. Openeind-karakter gemeenschappelijke regelingen

De gemeente kan geconfronteerd worden met financiële tegenvallers van verbonden partijen / gemeenschappelijke regelingen waarin de gemeente verplicht is bij te dragen in eventuele nadelige saldi. Hierop heeft de gemeente niet altijd (directe) invloed. Naast dit algemene risico ten aanzien van verbonden partijen, kunnen er ook specifieke risico's ten aanzien van één partij zijn.

9. Garantstellingen

De gemeente kan garant staan voor betaling van rente en aflossing van geldleningen aan instellingen, stichtingen of verenigingen met een publieke taak. Hieronder vallen ook de leningen van woningcorporaties. Deze leningen zijn geborgd door het WSW (Waarborgfonds Sociale Woningbouw), de gemeente heeft een achtervangpositie. Ook voor garanties verstrekt door de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (Nationale Hypotheekgarantie, NHG) van vóór 2011 heeft de gemeente een vergelijkbare achtervangpositie. Zowel het WSW als NHG hebben een hoge kredietwaardigheid.

10. Faillissement contractpartijen, met name in de jeugdzorg

De afgelopen periode zien we zowel landelijk als ook in onze eigen regio dat er zorgaanbieders zijn die financieel in de problemen komen. Naast het feit dat het wegvallen van een zorgaanbieder een grote belasting is voor het zorglandschap, zien we dat er hoge frictiekosten bij komen kijken. Op basis van een aantal cases die zowel landelijk als regionaal hebben gespeeld wordt het risico op mogelijke frictiekosten bij het wegvallen van een jeugdzorg aanbieder ingeschat op een bedrag van € 400.000.

Overige risico's

Hierboven zijn de tien belangrijkste risico's benoemd. Naast deze tien risico's is nog een aantal andere (kleinere) risico's te onderscheiden. Deze kunnen variëren van risico's die samenhangen met

onvoldoende toezicht op bouwactiviteiten tot risico's op het gebied van fraude bij aanvraag van inkomensvoorzieningen. Verondersteld wordt dat met deze risico's in totaal een bedrag van € 4.693.000 gemoeid is.

Tot slot volgt hieronder nog een aantal risico's, waarvan de financiële consequenties op dit moment niet te kwantificeren zijn, maar die wel van belang om in deze paragraaf te noemen.

Ontwikkeling algemene uitkering gemeentefonds

In de Meicirculaire 2022 is aangegeven dat met de vertaling van het Regeerakkoord van Rutte IV het kabinet de koppeling van het gemeentefonds aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven buiten heeft werking gesteld. Vanaf 2026 wordt de algemene uitkering alleen nog aangepast aan de loon- en prijsontwikkeling. Dit betekent voor gemeenten in 2026 een forse terugval in de middelen die zij via de algemene uitkering van het Rijk ontvangen, waardoor gemeenten feitelijk hun beleid na 2025 niet structureel kunnen doortrekken. In de Septembercirculaire 2022 heeft het kabinet voor alleen het jaar 2026 extra geld beschikbaar gesteld. Dit is echter niet voldoende om de teruggang in algemene uitkering in 2026 op te vangen. Bovendien betreft het slechts eenmalige middelen, waardoor ook de periode na 2026 met grote onzekerheden is omgeven.

Didam-Arrest

Op 26 november 2021 heeft de Hoge Raad uitspraak gedaan in een zaak tegen de gemeente Didam. Dit zogenoemde Didam-arrest heeft grote consequenties voor de wijze waarop de gemeente onroerende zaken kan vervreemden (verkoop, pachtovereenkomsten, verhuur, enz.). Voor nieuwe transacties gaan we een nieuw protocol opstellen in de Nota Grondbeleid. De uitspraak heeft echter ook consequenties voor reeds voorgenomen transacties. De kans bestaat dat die door een rechter nietig worden verklaard. Dat kan leiden tot schade voor de contractpartij. Op dit moment is daar echter nog te weinig data voor om te bezien hoe hoog de schade zou kunnen zijn.

Programma Aanpak Stikstof

De gevolgen van de uitspraak van de Raad van State in het kader van de PAS (Programma Aanpak Stikstof) vormen ook een risico. Onzeker is wat de impact voor projecten in de gemeente Altena is en wat de (financiële) consequenties hiervan zijn.

Bouw brandweerkazernes.

In de gemeente Altena worden nieuwe brandweerkazernes gebouwd. Tussen de gemeente en de aannemer loopt een juridisch geschil over kostenstijgingen van het bouw materiaal tussen het moment van inschrijving en het moment van uitvoering. Hierover heeft in juni 2022 een zaak bij de Raad van Arbitrage gediend. Hierover heeft in juni 2022 een zaak bij de Raad van Arbitrage gediend. Wanneer de uitspraak bekend is wordt de raad hierover geïnformeerd.

Frauderisico's

Jaarlijks wordt een frauderisicoanalyse opgesteld. De frauderisicoanalyse is er op gericht de opzet, het bestaan en de werking van de beheersmaatregelen op het gebied van fraude en integriteit te signaleren en maatregelen te treffen. Frauderisico's zijn in te delen in de volgende categorieën:

1. frauderisicofactoren met betrekking financiële verslaggeving;
2. frauderisicofactoren met betrekking tot het onrechtmatig onttrekken van waarden aan de instelling;
3. overige frauderisicofactoren.

Het frauderisicomanagement moet voor de gemeente Altena nog opgesteld worden.

Weerstandsvermogen

De weerstandsratio wordt bepaald door de weerstandscapaciteit af te zetten tegen de waarde van de geïnventariseerde risico's. De omvang van de weerstandscapaciteit bedraagt bij de Begroting 2023 € 24.058.000. Gegeven de totale omvang van de bij de Begroting 2023 geïnventariseerde risico's van € 10.893.000 bedraagt de factor weerstandsvermogen bij de Begroting 2023 **2,21**.

Om de factor weerstandsvermogen te beoordelen kan gebruik gemaakt worden van de door de Universiteit Twente opgestelde waardering.

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 – 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 – 1,4	Voldoende
D	0,8 – 1,0	Matig
E	0,6 – 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

De voor de gemeente Altena berekende weerstandsratio valt in de categorie A en kan dus beoordeeld worden als uitstekend. De factor weerstandsvermogen ligt boven het door de gemeenteraad in de nota Risicomanagement vastgestelde minimum van 1,0. Dit minimum betreft een voorlopige streefwaarde, de intentie is om deze in de toekomst hoger te stellen.

De wijze waarop en de volgorde waarin de diverse componenten van de weerstandscapaciteit zullen worden ingezet, indien de risico's daadwerkelijk tot financiële lasten leiden, zullen afhankelijk zijn van de aard (incidenteel of structureel) en de omvang van de lasten. Omdat daarvoor een begrotingswijziging nodig zal zijn, wordt dit uiteindelijk door de gemeenteraad bepaald.

Geconcludeerd kan worden dat het weerstandsvermogen van de gemeente voldoende is om de belangrijkste geïnventariseerde risico's (financieel) op te vangen. Dit ook mede gelet op de relatief kleine kans van de afzonderlijke risico's en het feit dat deze risico's geen verband met elkaar houden, waardoor de kans zeer gering is dat alle risico's zich gelijktijdig manifesteren.

Kengetallen

Op basis van artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moeten in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing kengetallen opgenomen worden voor de netto schuldquote, de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, de solvabiliteitsratio, de structurele exploitatieruimte, de grondexploitatie en de belastingcapaciteit. Deze kengetallen geven inzicht in de financiële positie van de gemeente.

	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Netto schuldquote	62,1 %	99,5 %	100,2 %	118,8 %	127,5 %	127,5 %
Netto schuldquote gecorrigeerd	58,0 %	95,6 %	97,2 %	116,3 %	125,6 %	125,6 %
Solvabiliteitsratio	30,2 %	25,1 %	23,3 %	20,3 %	18,8 %	18,8 %
Structurele exploitatieruimte	1,4 %	2,4 %	3,1 %	1,4 %	2,2 %	2,2 %
Grondexploitatie	9,1 %	9,5 %	9,0 %	8,9 %	8,7 %	8,7 %
Belastingcapaciteit	91,2 %	90,5 %	96,7 %	96,7 %	96,7 %	96,7 %

Beoordeling kengetallen in relatie tot de financiële positie

Aan de kengetallen zijn door de toezichthouder geen normen verbonden, maar hebben wel een signaleringswaarde. Deze signaleringswaarden zijn als volgt.

Kengetal	Minste risico	Gemiddeld risico	Meeste risico
Netto schuldquote	< 90%	90% – 130%	> 130%
Solvabiliteit	> 50%	20% - 50%	< 20%
Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
Grondexploitatie	< 20%	20% - 35%	> 35%
Belastingcapaciteit	< 95%	95% - 105%	> 105%

Toelichting op de kengetallen

Netto schuldquote

Het kengetal netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft dus een indicatie van de mate waarin de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie drukken. Met andere woorden, de schuldquote geeft aan of de gemeente nog investeringsruimte heeft of juist op haar tellen moet passen. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De VNG adviseert om 130% als maximum norm te hanteren en daarboven de schuld af te bouwen. De netto schuldquote van de gemeente wordt in 2023 geraamd op 105%. Gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden bedraagt de quote 102%. De schuldquote van de gemeente kent een gemiddeld risico. De ontwikkeling van de schuldquote is afhankelijk van toekomstige keuzes op het gebied van investeringen.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Omdat bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt het kengetal netto schuldquote ook berekend exclusief de doorgeleende gelden. Zo wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager deze percentages, hoe beter. Een hoge schuld kan veroorzaakt worden doordat afgesloten leningen worden doorgeleend. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn.

Solvabiliteitsratio

Onder de solvabiliteitsratio wordt het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal verstaan. Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente. De solvabiliteitsratio laat een dalende lijn zien. Een hoge schuldquote (zie hierboven) en een lage solvabiliteitsratio gaan vaak hand in hand. Tegenover de schulden van de gemeente staat voldoende eigen vermogen, de lagere solvabiliteitsratio is daarmee niet verontrustend. Wanneer de schulden van de gemeente sneller dalen dan het eigen vermogen, zal de solvabiliteit verbeteren.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte geeft inzicht in welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten en wordt uitgedrukt in een percentage. Wanneer dit cijfer negatief is, betekent het dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen. De voor het kengetal berekende structurele exploitatie is meerjarig positief.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten en geeft daarmee inzicht in de waarde van de grondposities. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Kenmerkend voor grondexploitaties is dat de looptijd meerdere jaren is. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee. Hoe lager dit percentage, hoe beter.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde. Een belastingcapaciteit van 100% betekent dat de woonlasten op het landelijk gemiddelde liggen. Als dit percentage laag ligt, betekent het dat de gemeente meer inkomsten uit belastingen zou kunnen verwerven. Of dit wel of niet gebeurt is een beleidskeuze.

De kengetallen kunnen als volgt schematisch weergegeven worden:

Bron: Ministerie van BZK

(<https://kennisopenbaarbestuur.nl/thema/financi%C3%ABle-kengetallen-gemeenten-en-provincies/>)

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen is aangegeven hoe wordt omgegaan met de gemeentelijke kapitaalgoederen in de vorm van wegen, civiele constructies, riolering, groen, openbare verlichting, speelplaatsen, sportvelden, baggeren en vastgoed.

Vanaf 2021 werkt de gemeente Altena met het door de raad vastgestelde Integraal Beheerkader Openbare Ruimte gemeente Altena 2021-2024. Dit kader gaat uit van de ambitie van een veilig, duurzaam en toegankelijk Altena. Daarmee is een belangrijk deel van het beheer van de openbare ruimte niet meer gebaseerd op de beheerplannen van de voormalige gemeenten en is een eerste stap gezet door een efficiënt beheerkader op te zetten voor de gehele gemeente Altena.

Op basis van deze beheerplannen zijn in 2021 diverse inspecties uitgevoerd en is een eerste tranche aan onderhoudswerkzaamheden gepland en uitgevoerd voor wegen, riolering en groen. Dat levert nieuwe inzichten op in de wijze waarop het onderhoud het beste kan worden uitgevoerd. Het levert ook aanvullende informatie op over arealen, de kwaliteit van de kapitaalgoederen en de relatie met beleid op het gebied van klimaatadaptatie, duurzaamheid, energietransitie en circulariteit. Verder laten deze ervaringen zien op welke onderdelen we nog beheerkaders missen en/of kunnen aanvullen. In 2022 werken we daarom aan een herijking en aanvulling van de beheerplannen https://altena.raadsinformatie.nl/document/8864452/1/Raadsvoorstel_Beheer_Openbare_Ruimte. Deze herijking is ten tijde van de totstandkoming van deze begroting nagenoeg afgerond. Uit de herijking volgt dat de budgetten aanmerkelijk moeten worden verhoogd onder meer omdat een deel van ons areaal nog niet goed in beeld was.

In het Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR) worden de middelen van de diverse disciplines bij elkaar gebracht, zodat voorbereiding en realisatie van civieltechnische projecten waar nodig integraal vorm krijgen.

Het onderhoud van de kapitaalgoederen legt beslag op een aanzienlijk deel van de financiële middelen van de gemeente Altena. De kapitaalgoederen zijn verdeeld naar de categorieën:

1. Wegen
2. Civiele Kunstwerken
3. Riolering en Water
4. Groen
5. Bomen
6. Openbare Verlichting
7. Spelen
8. Gebouwen

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens per kapitaalgoed ingegaan op de (beheer)plannen en de financiële consequenties.

Financieel overzicht Integraal Beheerkader (IBK) totaal

IBK 2023-2026 (bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Wegen	3.736
Civiele kunstwerken	889
Straatmeubilair	87
Openbaar groen	2.097
Bomen	600
Openbare verlichting	230
Spelen	125
Totaal	7.764

Overzicht actuele kaders voor het begrotingsjaar 2023

Leeswijzer onderhoudsniveaus

A	hoog
B	basis
C	laag

1. Wegen

Onderhoud kapitaalgoederen Wegen is gericht op het beheer en onderhoud van alle openbare wegen in de gemeente Altena. Hieronder vallen de asfaltverhardingen, elementenverhardingen, half- en onverharde wegen, wegmarkeringen en kantopsluitingen/bermranden.

Beheerplan

Wegen	Beheerplan	Jaartal vaststelling	Kwaliteitsniveau
Beheerplan verhardingen gemeente Altena 2022-2026	is opgesteld	2022	B

Kerncijfers

Totale verharding gemeente Altena	4.850.000 m ²
<i>waarvan</i>	
- Asfaltbetonverharding	2.300.000 m ²
- Elementenverharding	2.400.000 m ²
- Cementbetonverharding	8.000 m ²
- Half- en onverhard	124.000 m ²
- Overige verharding	17.400 m ²

Financieel overzicht

IBK 2023-2026 (bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Wegen	3.736

2. Civiele Kunstwerken

Onderhoud kapitaalgoederen Civieltechnische Kunstwerken omvat de bruggen, tunnels, grondduikers, keermuren, aanmeervoorziening en geluidschermen. Aanvullend is een deel van de civiele kunstwerken van de historische haven van Woudrichem. De kunstwerken in de overige havens vallen erbuiten.

Beheerplan

Civiele Kunstwerken	Beheerplan	Jaartal vaststelling	Kwaliteitsniveau
Beheerplan Civiele Kunstwerken gemeente Altena 2022-2031	is opgesteld	2022	n.v.t.

Kerncijfers

Totaal aantal Civiele Kunstwerken gemeente Altena	269 stuks
<i>waarvan</i>	
- Betonnen, stalen en houten bruggen	173 stuks
- Aanleginrichtingen/stadshaven	29 stuks
- Coupure	1 stuks
- Grote Duikers	14 stuks
- Kades	6 stuks
- Grondkeringen	7 stuks
- Onderdoorgangen	1 stuks
- Object overstijgende voorzieningen	1 stuks
- Recreatieve gebieden	4 stuks
- Havens	1 stuks
- Verlichting	2 stuks
- Gebouwen	1 stuks
- Trappen	28 stuks
- Hekwerk	1 stuks

Financieel overzicht

IBK 2023-2026 (bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Civiele kunstwerken	889

3. Riolering en Water

Onderhoud kapitaalgoederen Riolering en Water is gericht op een gezonde en klimaatbestendige leefomgeving door goed om te gaan met inzameling en transport van afvalwater, grondwater, hemelwater en kwalitatief en kwantitatief goed oppervlaktewater. Hieronder vallen de onderdelen vrijverval en mechanische riolering, pompen en gemalen, randvoorzieningen, watergangen, grondwatermeetnet, beschoeiingen, fontein, stuwen, vijvers en waterbergende voorzieningen.

Beheerplannen

Riolering en Water	Beheerplan	Jaartal vaststelling	Kwaliteitsniveau
Beleidsvisie riolering en water gemeente Altena	is opgesteld	2017	n.v.t.
Programma Water, Riolering en Groen	wordt opgesteld	2023	n.t.b.
Beheerplan Stedelijk Water	wordt opgesteld	2023	n.t.b.

Kerncijfers

Totaal aantal kilometers riolering	740 km
<i>waarvan</i>	
- Gemengd riool	232 km
- Hemelwaterriool	102 km
- Vuilwaterriool	88 km
- Mechanische riolering	66 km
- Drainage	148 km
- Kolken	22.700 stuks
- Pompen en gemalen	980 stuks
- Randvoorzieningen	20 stuks
- Uitstroomvoorzieningen	215 stuks
- Beschoeiingen	36.600 m ²
- Waterlopen	157.050 m ²
- Wateroppervlakte	232.700 m ²
- Groene oevers	765.600 m ²
- Fonteinen	13 stuks
- Stuwen	24 stuks
- Zwemwaterlocaties	5 stuks
- Grondwatermeetpunten	64 stuks

Financieel overzicht

(bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Riolering	2.782
Water	627

4. Groen

Onderhoud kapitaalgoederen Groen richt zich op het beheer en onderhoud van het openbaar groen in de gemeente Altena. Hieronder vallen de cultuur- en natuurlijke beplanting, hagen, gazons en bermen en natuurlijke grassen. Ook valt het ruimen van zwerfafval, onkruid bestrijden op verhardingen, het ledigen van afvalbakken en bestrijden van invasieve exoten binnen de scope. Het onderhoud aan het groen op de begraafplaatsen en sportcomplexen vallen buiten kapitaalgoederen Groen.

Beheerplannen

Groen uitgezonderd onkruidbestrijding op verhardingen	Beheerplan	Jaartal vaststelling	Kwaliteitsniveau
Middels het Integraal Beheerkader	IBK	2022	B
Onkruidbestrijding op verhardingen	Beheerplan	Jaartal vaststelling	Kwaliteitsniveau
Middels het Integraal Beheerkader	IBK	2022	A

Kerncijfers

Totaal hectare openbaar groen gemeente Altena	536 hectare
<i>waarvan</i>	
- Bodembedekkers	23.300 m ²
- Heesters	143.000 m ²
- Gemengde beplanting	2.700 m ²
- Struikrozen	1.000 m ²
- Vaste planten	16.500 m ²
- Plantenbak	12 stuks
- Bosplantsoen	324.300 m ²
- Blokhaag	14.500 m ²
- Lijnvormige haag	43.900 m ²
- Vormhaag	35 m ²
- Ruw gras	3.400.000 m ²
- Gazon	931.000 m ²
- Gazon met bollen	9.500 m ²
- Gazon, talud steil	8.700 m ²
- Ruigte	1.700 m ²
- Bloemrijk gras	442.000 m ²
- Afvalbakken	692 stuks
- Halfverharding	33.700 m ²
- Elementenverharding	2.400.00 m ²

Financieel overzicht

IBK 2023-2026 (bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Openbaar groen	2.097

5. Bomen

Onderhoud kapitaalgoederen Bomen richt zich op het beheer van de asset bomen in de gemeente Altena. Hieronder vallen alle individuele straat- en laanbomen, fruitbomen, bomen in bosplantsoenen en knot- en leibomen in eigendom van de gemeente Altena inclusief begraafplaatsen, sportaccommodaties en terreinen.

Beheerplan

Bomen	Beheerplan	Jaartal vaststelling	Kwaliteitsniveau
Middels het Integraal beheerkader (IBK)	IBK	2022	n.v.t.

Kerncijfers

Totaal aantal bomen gemeente Altena	33.592 stuks
<i>waarvan</i>	
Boom, niet vrij uitgroeiend	25.815 stuks
Boom, vrij uitgroeiend	1.603 stuks
Fruitboom	1.372 stuks
Gekandelaberde boom	284 stuks
Knotboom	3.371 stuks
Leiboom	562 stuks
Vormboom	422 stuks
Geen gegevens	163 stuks

Financieel overzicht

IBK 2023-2026 (bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Bomen	600

6. Openbare Verlichting

Onderhoud kapitaalgoederen Openbare Verlichting richt zich op het beheer en onderhoud van alle openbare verlichting in de gemeente Altena. De openbare verlichting omvat de lichtmasten, armaturen en lampen in beheer bij de gemeente Altena.

Beheerplan

Openbare Verlichting	Beheerplan	Jaartal vaststelling	Kwaliteitsniveau
Middels het Integraal beheerkader (IBK)	IBK	2022	n.v.t.

Kerncijfers

De gemeente beheert in totaal circa 13.250 masten met armaturen. Na de uitvoering van het herverlichtingsplan 2022 (uitvoering najaar 2022) is in onze gemeente bijna 75 % LED toegepast. Hiermee zit de gemeente Altena ruim boven het landelijk gemiddelde.

Omschrijving	Aantal	Percentage	
Totaal lichtpunten	13.246	100%	
Conventioneel armatuur	3.264	24,6 %	
Conventioneel armatuur met retrofit-lamp	3.164	23,8 %	75,4%
LED-armatuur	6.836	51,6 %	

Financieel overzicht

IBK 2023-2026 (bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Openbare verlichting	230

7. Spelen

Onderhoud kapitaalgoederen Spelen richt zich op het beheer en onderhoud speelvoorzieningen in de gemeente Altena. De beheerdiscipline omvat naast speel- en sporttoestellen ook de bijbehorende valondergronden, aanpalende hekwerken en verhardingen rond speelvoorzieningen.

Beheerplan

Spelen	Beheerplan	Jaartal vaststelling	Kwaliteitsniveau
Middels het Integraal beheerkader (IBK)	IBK	2022	n.v.t.

Kerncijfers

De gemeente beheert 150 gemeentelijke speellocaties en 779 speelvoorzieningen.

Speelvoorzieningen	
- Speeltoestellen	601 stuks
- Voetbaldoelen	79 stuks
- Skatetoestellen	32 stuks
- Ontmoetingsplaatsen	3 stuks
- Overig	64 stuks
Speellocaties	
- Spelen	115 stuks
- Voetballen	41 stuks
- Skaten	8 stuks
- Ontmoeten	3 stuks
- Overige	31 stuks
Valondergronden	
- Valdempend zand	7.943 m ²
- Boomschors	1.843 m ²
- Valdempend kunstgras	362 m ²
- Rubberen grastegels	2.538 m ²
- Rubberen tegels	92 m ²
- Gietvloer	314 m ²
- Tegels	2.940 m ²
- Asfalt	70m ²

Financieel overzicht

IBK 2023-2026 (bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Spelen	125

8. Gebouwen

Beheerplannen

Gebouwen	Beheerplan	Jaartal vaststelling	Kwaliteitsniveau
Altena	Nota Strategisch vastgoedbeleid gemeente Altena	2021	Conditieniveau 3 conform NEN2767, vergelijkbaar met Basis

Kerncijfers

Overzicht gemeentelijke vastgoedobjecten	
Gemeentelijke organisatie	38
Sport en bewegen	15
Maatschappelijke gebouwen	39
Onderwijs huisvesting	31
Overige gebouwen	7

Financieel overzicht

(bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Contract, Klacht en Groot Onderhoud	1.380

Ambities voor 2023 – 2026

Wegen

Onderstaande acties staan gepland voor komende beheerperiode:

- Er vindt een groeiend aantal verzakkingen van wegen plaats, veroorzaakt door ondermijning door bevers. De komende jaren zullen de kosten voor herstelwerkzaamheden hiervan naar alle waarschijnlijkheid groeien. In de komende planperiode zal hierop specifiek gemonitord worden;
- Er vindt geen jaarlijkse indexatie van de budgetten plaats, waardoor ten opzichte van 2020 een toename van 9,6% in kosten niet is meegenomen. Bekeken zal worden of de budgetten de komende planperiode wel geïndexeerd kunnen worden.

Riolering en Water

Met de herijking van het IBK is er voor de onderdelen Riolering en Water gekozen het productblad Riolering en Water niet toe te voegen en geen financiële aanpassingen door te voeren. Reden hiervoor is dat parallel aan deze herijking gestart is met het Programma Water, Riolering en Groen, "Voor een waterrobuust en klimaatbestendig Altena".

Het Cluster Riolering en Water is daarnaast druk bezig met o.a.:

- Verbeteren en actualiseren van data Geovisia
- Uitvoeren van inspecties bestaand areaal
- Actualiseren van Rioleringsplannen (hydraulisch)
- Opstellen van de klimaatuitvoeringsagenda

- Opstellen beheerplan Stedelijk Water en de overdracht daarvan
- Water gerelateerde onderwerpen oppakken met Waterschap Rivierenland

De resultaten van bovenstaande werkzaamheden worden opgenomen in het Programma Water, Riolering en Groen. Dit Programma zal vervolgens als input dienen voor de volgende herijking van het IBK.

Groen

Onderstaande acties staan gepland voor de komende planperiode:

- De beheerdata is op orde. Herinrichtingen, uitbreidingen en overige mutaties worden verder bijgehouden in het beheersysteem;
- Het takenpakket van de eigen dienst wordt verder doorontwikkeld in wijkteams, waarbij de verdeling van werkzaamheden met externen verder wordt afgestemd;
- Het huidige natuurvriendelijk beheer monitoren, analyseren en bijsturen;
- Planmatig verder doorvoeren van maatschappelijke thema's, waaronder klimaatadaptatie en duurzaamheid door bijvoorbeeld het versterken van de groenstructuren, nieuwe groen aanbrengen en verharding omvormen naar groen;
- Inventariseren van de aanwezige invasieve exoten en de bestrijding hiervan planmatig opzetten;
- De huidige regels en beleid omtrent het adopteren van openbaar groen herzien en afstemmen met de huidige ontwikkelingen;
- Optimaliseren van het natuurlijk bermbeheer waarbij gestuurd wordt op effectiviteit.

Bomen

Onderstaande acties staan gepland voor komende beheerperiode:

- Plaagdierbestrijding structureel organiseren;
- Boomgegevens in beheersysteem verder op orde brengen: onder andere de aanplantjaren, conditie en levensverwachting hierin opnemen;
- Beschermwaardige bomenlijst opstellen/actualiseren;
- Kapregels APV gelijktrekken;
- In kaart brengen wat de gevolgen zijn van langdurige droogte op het bomenbestand van de gemeente en hiervoor passende maatregelen treffen.

Openbare Verlichting

Onderstaande acties staan gepland voor komende planperiode:

- Vanaf 2024 wordt er een nieuw contract afgesloten. Voor andere projecten zal dan wellicht rechtstreeks binnen dat kader aanbesteed kunnen worden;
- In najaar 2022 wordt uitvoering gegeven aan het herverlichtingsplan waarbij 547 sterk verouderde masten vervangen zullen worden. Daarnaast zullen ook 251 conventionele armaturen worden vervangen door LED-armaturen;
- Er wordt gewerkt aan een materialenboek dat de standaard materialen, ontwerp-, uitvoerings- en opleveringseisen vermeldt;
- Er wordt een vervangingsprogramma opgesteld om 100% over te stappen op LED verlichting in de komende planperiode;

- Philips stopt met het maken van PLL-lampen. Momenteel wordt uitgezocht hoe hiermee wordt omgegaan.
- In verband met de hogere energieprijzen wordt er onderzocht op welke wijze er besparingen gedaan kunnen worden.

Spelen

Onderstaande acties staan gepland voor de komende planperiode:

- Het opstellen van een beleidsplan spelen;
- Het in beeld brengen van de kwaliteit van de valondergronden en deze vertalen naar een concreet plan van aanpak;
- Het verder stimuleren en faciliteren van initiatieven vanuit onderwijsinstellingen en bewoners;
- Het vervangen van alle rubberen tegels in valondergronden voor boomschors;
- Eenduidige lijn creëren in uitvoering, alles meenemen.

Gebouwen

In 2021 is het strategisch vastgoedbeleid geformuleerd en ter vaststelling aangeboden. Op basis van dit beleidsstuk stellen we vervolgens in 2022 en 2023 een transitieplan op en starten we met de implementatie.

De landelijke duurzaamheidsambities hebben grote invloed op het gemeentelijk vastgoed en daarom werken we in 2023 verder aan de uitvoering van het plan om deze ambities waar te maken. We onderzoeken de mogelijkheden, leggen vast welke maatregelen er per gebouw nodig zijn en brengen de financiële impact in beeld. Bij (deel-) vervangingen vanuit het meerjarenonderhoudsplan kijken we altijd of er een duurzamer alternatief beschikbaar is. Daarnaast starten we in 2023 met het voorbereiden van enkele integrale verduurzamingsprojecten voor onze gebouwen.

Paragraaf Financiering

€ 82 miljoen

Financieringsbehoefte

€ 1,1 miljoen

Externe rentelasten

€ 13,2 miljoen

Kasgeldlimiet

Inleiding

De financieringsparagraaf is bedoeld om inzicht te geven in de ontwikkelingen rond de meerjarige gemeentelijke financiering en het beleid dat hierop door de gemeente wordt gevoerd. Tevens is deze paragraaf bedoeld om de risico's die daarbij worden gelopen in beeld te brengen en aan te geven hoe getracht wordt om deze risico's te beheersen.

Het Treasurybeleid van de gemeente Altena is gericht op de ondersteuning van de publieke taak van de gemeente en heeft een risicomijdend en voorzichtig karakter. Uitgangspunten zijn:

- het verzekeren van duurzame toegang tot financiële markten tegen zo gunstig mogelijke voorwaarden;
- het beschermen van gemeentelijke vermogens – en renteresultaten tegen ongewenste financiële risico's zoals renterisico's, koersrisico's, kredietrisico's en liquiditeitsrisico's;
- het minimaliseren van de interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities;
- het optimaliseren van de renteresultaten binnen de kaders van de Wet Fido, Ruddo, respectievelijk de limieten en richtlijnen van het Treasurystatuut.

De relevante beleidskaders waarbinnen het Treasurybeleid plaatsvindt staan hieronder vermeld.

- Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO 2001)
- Nota Reserves en Voorzieningen (2019)
- Treasurystatuut (2022)

Externe rentelasten / rentebaten

De externe rentelasten bedragen in totaal € 1,1 miljoen. Deze hebben betrekking op rente van de langlopende geldleningen. De externe rentebaten hebben betrekking op de ontvangst van rentes van verstrekte geldleningen aan derden en bedragen voor 2023 € 133.000.

Rente grondexploitatie

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is het toegestaan om de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen door te berekenen aan Bouwgronden In Exploitatie (BIE). Het rentepercentage is bepaald door het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen. Voor 2023 is dit rentepercentage berekend op 0,74 %.

Omslagrente

In het BBV is opgenomen dat de rentekosten aan de desbetreffende taakvelden moeten worden toegerekend met behulp van een (rente)omslag. De berekeningsmethode is in het BBV voorgeschreven. De omslagrente wordt bij de begroting berekend door de werkelijk aan de taakvelden toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Voor 2023 is het omslagpercentage berekend op 0,30 %.

Renteresultaat

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Externe rentelasten over de korte en lange financiering	1.097
Externe rentebaten	-133
Saldo door te rekenen externe rente	964
Rente die aan de grondexploitatie doorberekend moet worden	91
Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld toegerekend moet worden	307
Totaal door te rekenen externe rente	566
Rente over eigen vermogen	-
Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	-
Totaal aan taakvelden (programma's inclusief overzicht overhead) toe te rekenen rente	566
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (via renteomslag)	929
Renteresultaat op het taakveld Treasury	363

Financieringsbehoefte

De financieringspositie geeft de financieringsbehoefte van de gemeente aan. De gemeente Altena maakt gebruik van totaalfinanciering. De financieringsbehoefte voor de jaren 2023-2026 die is opgenomen in deze begroting is € 82 miljoen. Afhankelijk van de nieuwe investeringen die gepleegd worden, zal dit bedrag daarop aangepast moeten worden.

Schatkistbankieren

Het schatkistbankieren verplicht gemeenten om hun overtollige financiën onder te brengen bij het Rijk. Tegelijkertijd hoeft het Rijk dan minder geld te lenen op de financiële markten waardoor de staatsschuld daalt. Bij schatkistbankieren worden de tegoeden aangehouden in de Nederlandse

schatkist. Tot een bepaald bedrag mogen gemeenten hun overtollige financiën wel buiten de schatkist van het Rijk houden. Voor de gemeente Altena bedraagt dit drempelbedrag in 2023 2% van het begrotingstotaal. Dat is € 3,1 miljoen. Tegoeden boven dit bedrag dienen afgestort te worden naar de schatkist.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximumbedrag waarvoor kortlopende financieringsmiddelen (looptijd < 1 jaar) aangetrokken mogen worden. De kasgeldlimiet stelt daarmee een grens aan het te lopen renterisico op de korte schuld. Als de kasgeldlimiet overschreden wordt, moet worden overgegaan tot omzetting naar langlopende schulden (looptijd > 1 jaar). De kasgeldlimiet wordt jaarlijks vastgesteld en heeft een omvang van 8,5% van het begrotingstotaal aan lasten. Voor de gemeente Altena bedraagt de kasgeldlimiet in 2023 € 13,2 miljoen ofwel maximaal € 13,2 miljoen mag met kort geld gefinancierd worden.

Renterisiconorm

Evenals bij de korte schuld is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten als gevolg van renteschommelingen bij lange financieringen een belangrijk uitgangspunt. Om de effecten van deze schommelingen te beheersen is in de wet Fido de renterisiconorm opgenomen. Deze heeft tot doel renterisico's op de vaste schuld te beheersen door het aanbrengen van een spreiding in de looptijden van de leningenportefeuille. Door de langlopende financiering te realiseren binnen de kaders van de renterisiconorm wordt het renterisico van de langlopende schuld op verantwoorde wijze beheerst. De ruimte op de renterisiconorm voor de gemeente Altena is in 2023 € 22,1 miljoen.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Begroting 2023
Basisgegevens renterisiconorm	
Renteherzieningen op leningen o/g	484
Renteherzieningen op leningen u/g	491
Te betalen aflossingen	9.002
Renterisico	8.995
Begrotingstotaal 2023	155.472
Het bij Min. Regeling vastgestelde %	20%
Renterisiconorm	31.094
Toets renterisiconorm	
Ruimte renterisiconorm	22.099

Paragraaf Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling

In 2023 besteden we vooral aandacht aan de ontwikkelthema's die uit onderzoeken uit 2022 naar voren zijn gekomen. Deze onderzoeken waren de organisatie-o-meting aan de hand van het INK-model, de dienstverlening-o-meting en het medewerkersonderzoek. Dit zijn de ontwikkelthema's die daaruit naar voren kwamen:

- aandacht voor werkdruk
- focus in ambities
- wederzijds vertrouwen
- eenheid van handelen
- integraal samenwerken
- implementatiekracht
- weerbaarheid
- dienstverlenende houding & gedrag
- roluiding & eigenaarschap
- doorontwikkeling van de organisatie van activiteit naar proces en systeem georiënteerd werken

Op die basis creëren we focus om de organisatie, haar processen en haar medewerkers door te ontwikkelen. De thema's koppelen we aan het organisatie-ontwikkelplan en het bijbehorende model van de bezielde organisatie. De projectmatige aanpak van dit plan zetten we op deze manier voort. Het dienstverleningstraject dat op dit moment loopt, levert een implementatie-roadmap op die ons richting geeft in het prioriteren van de thema's. Daarnaast vormen de co-creatiesessies over dienstverlening input voor de projectopdrachten die opgesteld worden voordat de uitvoering van start gaat. Naast de ontwikkelthema's ligt de focus komende periode ook op onder andere: rollen en samenspel, talentmanagement, procesmatig werken, politiek bestuurlijke sensitiviteit en opgavegericht werken.

Versterking organisatie

Zoals in het voorgaande is gemeld, is de doorontwikkeling van de organisatie voor een belangrijk deel gericht op versterking van de interne samenwerking. Dit geschiedt op alle niveaus, zowel binnen de ambtelijke organisatie als in de verbinding tussen bestuur en organisatie. In het najaar 2022 is hierop een aantal belangrijke ontwikkelingen in gang gezet.

Daarnaast is de afgelopen jaren gebleken dat de inhoudelijke ambities in onze gemeente groot zijn. Om deze te realiseren, is uitvoeringskracht nodig. Naast investeren in kwaliteit van de organisatie – mede als invulling van het voorgaande – is kwantitatieve versterking van de organisatie noodzakelijk. In het Bestuursakkoord is hiervoor reeds ruimte gevraagd en met deze begroting wordt daaraan invulling gegeven. Voor het grootste deel is er feitelijk sprake van achterstallig

onderhoud. Als we de omvang van organisatie afzetten tegen bijvoorbeeld de benchmark van het A&O-fonds, blijkt onze organisatie kwantitatief niet ruim bemeten. De nu voorgestelde versterking is daarom geen overbodige luxe. In 2023 zal overigens ook worden gezien wat de gewenste structurele omvang van de directie moet worden.

Naast genoemd achterstallig onderhoud, wordt in 2023 in de bestuurlijk-ambtelijke verbinding ook een tweetal belangrijke ontwikkelingen in gang gezet.

1. Voor meer complexe vraagstukken die een teamoverstijgende aanpak vragen, wordt een programmatische organisatiewijze ingezet. Deze aanpak krijgt onder meer gestalte voor vitaal Altena, mobiliteit, wonen, circulair voedselsysteem, armoedebestrijding en huisvesting van bijzondere doelgroepen;
2. De inzet van bestuursadviseurs die integrale procesafstemming doen om het bestuurlijk-politieke proces verder te stroomlijnen.

Binnen het sociaal domein zal in 2023 de organisatieontwikkeling verder gestalte krijgen. Vooralsnog zal met bestaande inzet van inhuurkrachten de continuïteit van de werkprocessen worden geborgd. In de loop van het jaar zal meer duidelijkheid ontstaan over structurele inkleuring van de organisatie.

Doorontwikkeling dienstverlening Sociaal Domein

Met ingang van 1 september 2021 wordt binnen het sociaal domein gewerkt met een basisstructuur van 4 teams: team samenleving, team toegang, team regie en team kwaliteit & administratie. De aanleiding van deze indeling was onder meer een stevige bezuinigingsopdracht, het verminderen van de kwetsbaarheid en het verstevigen van de bedrijfsvoering. Daarnaast was de behoefte om het principe van één gezin, één plan en één regisseur steviger vorm te geven en de dienstverlening te optimaliseren.

In het eerste kwartaal van 2022 heeft de directeur sociaal domein een analyse gemaakt van de inrichting van het sociaal domein binnen de gemeente Altena. Op basis van deze analyse wordt in 2022 een doorontwikkelplan gemaakt. Dit doorontwikkelplan zal leiden tot aanpassing van de strategie, structuur en cultuur (opleiden en ontwikkelen). Om ruimte te maken voor de doorontwikkeling van het sociaal domein wordt voorgesteld om in 2023 een flexibele schil te hanteren van 10% van de p-begroting van het sociaal domein. Het sociaal domein heeft zeker nog een jaar extra capaciteit nodig om er voor te zorgen dat de wachtlijsten verminderen, c.q. dat er geen wachtlijsten ontstaan, en om ruimte te hebben voor opleiden en ontwikkelen. Voor het opleidingsplan wordt € 50.000 begroot.

Tegelijkertijd wordt er sterk ingezet op het verbeteren van de werkprocessen en het principe van één gezin één plan één regisseur. Tot slot wordt een werklastmeting gedaan op basis waarvan de formatie kan worden berekend. In het versterkingsvoorstel van de totale organisatie is de uitvoering sociaal domein dan ook niet meegenomen. Wanneer in de loop van 2023 duidelijk wordt wat de formatie moet zijn dan zal een eventueel versterkingsvoorstel sociaal domein aan de raad worden voorgelegd.

Personeel en Organisatie

Onze gemeentelijke organisatie heeft de afgelopen 3 jaar de eerste stappen kunnen zetten als nieuwe gemeente. Het doel is om de organisatie te ondersteunen in het doorgroeien naar een hoger niveau. Dit doen we door te werken aan zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve verbetering van medewerkers. In 2022 ronden we de organisatieversterking 2.0 af. In 2023 is de uitbreiding van het personeel gerealiseerd. In 2023 ligt de nadruk op het laten landen van deze medewerkers in de organisatie. Ook ligt de nadruk op het verder investeren in een vitale organisatie waar vitale medewerkers met plezier willen werken.

In 2023 wordt in co-creatie verder gewerkt aan het stapsgewijs uitvoering geven aan het coalitieakkoord. Concreet betekent dit:

- onze wervingsstrategie vernieuwen
- investeren in de talenten van onze medewerkers (onder andere door een management development traject voor het leidinggevend kader en een programma om talenten te herkennen en te ontwikkelen)
- -in co-creatie met de programmamanager vitaliteit en arbodienst invulling geven aan de vitale gemeente
- HR versterken op regionaal niveau

Kengetallen

Formatie

Formatie Begroting 2023	Bezetting 01/09/2022	Aantal medewerkers 01/09/2022
477	447	496

Ziekteverzuim

2022	Referentienorm (gemiddelde 2021, A&O fonds gemeenten 50.000 – 100.000 inwoners)
5,7%	5,8%

Integriteit

College van B&W

In het vierde kwartaal van 2022 wordt een splitsing gemaakt tussen de gedragscode integriteit voor de raads- en burgerleden en die voor de burgemeester en wethouders. Voor het opstellen van de gedragscode voor burgemeester en wethouders gebruiken we de actuele versie van de modelgedragscode van de VNG als basis. In 2023 wordt in het college extra aandacht gegeven aan de nieuwe gedragscode en hoe om te gaan met dilemma's die zich daarbij voordoen.

Het onderzoek van de Rekenkamercommissie naar de integriteit van de gemeentelijke organisatie (afgerond in juni 2022) geeft aan dat de instrumentele, formele kant goed op orde is. Het onderzoek

geeft ook aan dat er ontwikkelkansen liggen op het gebied van bekendwording en bewustwording. Integriteit mag vaker regulier onderwerp van gesprek zijn. Dit sluit aan bij bovengenoemde actie om de gedragscode expliciet aan de orde te stellen. Daarnaast wordt het onderwerp integriteit een periodiek gespreksonderwerp in het college.

Ook vanuit de 'Brabantse norm weerbare overheid' (opgesteld in mei 2022) wordt extra aandacht voor het thema integriteit gevraagd. In 2023 geven we uitvoering aan het actieplan dat in het vierde kwartaal van 2022 wordt voorgesteld om aan deze norm te voldoen.

Op de gemeentelijke website zijn de nevenfuncties van de collegeleden te raadplegen. Daarbij is vermeld of deze vanuit de rol van burgemeester/wethouder worden vervuld of dat het gaat om 'overige nevenfuncties'. In het laatste geval is ook vermeld of deze bezoldigd of onbezoldigd zijn. Ditzelfde geldt voor de nevenwerkzaamheden van de gemeentesecretaris.

Naar verwachting wordt eind 2022 een nieuwe gemeentesecretaris aangesteld. Met deze persoon wordt doorgesproken wat de taken van de gemeentesecretaris richting het college zijn voor het thema integriteit. Daarbij worden ook de aandachtspunten voor 2023 in kaart gebracht.

Ambtelijke organisatie

In 2023 geven we uitvoering aan de beleidsnota integriteit die in het najaar van 2022 wordt vastgesteld. In deze beleidsnota is rekening gehouden met de aanbevelingen van bovengenoemd onderzoek van de Rekenkamercommissie en de 'Brabantse norm weerbare overheid'.

Diverse acties op het gebied van integriteit zijn inmiddels regulier geworden:

- de ambtseedceremonies inclusief dilemmatraining (elk kwartaal)
- de periodieke aandacht voor nevenwerkzaamheden, relatiegeschenken en informatiebeveiliging

Speerpunten voor 2023 zijn:

- verder in kaart brengen van kwetsbare processen en functies
- aanscherpen van de procedure screening nieuwe medewerkers
- opstellen van een regeling/procedure voor het melden van financiële belangen
- en vooral: met elkaar het gesprek voeren over wat integer handelen inhoudt en daarbij aansluiten bij wat in een bepaald team of domein speelt

In 2023 geven we daarnaast specifieke aandacht in de teams aan het thema 'Ongewenste omgangsvormen'. In 2022 is een begin gemaakt met een ronde van de vertrouwenspersonen langs de teams. Daarbij gaven de vertrouwenspersonen een toelichting op dit onderwerp en gingen ze met de medewerkers in gesprek. In 2023 wordt deze reeks voortgezet.

Financiën | Planning en control

In 2023 stellen we als onderdeel van de reguliere P&C-cyclus een aantal documenten op: de Jaarrekening 2022, de Kadernota 2024, de Eerste en Tweede Bestuursrapportage 2023, de Begroting 2024 en de Meerjarenraming 2025-2027. Daarbij besteden we aandacht aan het verder optimaliseren van de vormgeving en presentatie van de P&C-producten. Daarnaast wordt de uitbreiding van controle (controleren) naar control (sturen en beheersen) voortgezet. Interne controlewerkzaamheden gebruiken we niet alleen voor de (externe) verantwoording, maar nadrukkelijk ook om te kunnen leren en daarmee interne werkprocessen verder te verbeteren.

Binnen het totaal van het risicomanagement blijft de aandacht ook gericht op frauderisicomanagement. In 2023 werken we het beleid voor het voorkomen van fraude en integriteitsschendingen verder uit.

Frichtiekosten

De gemeente Altena ontvangt over de periode van 2019-2022 een vergoeding voor frictiekosten die samenhangen met de herindeling. De gemeente Altena ontvangt over de periode van 2019-2022 een vergoeding voor frictiekosten die samenhangen met de herindeling. Daarnaast is bij raadsbesluit van 2 juli 2019 extra budget toegevoegd uit de vrijval van bestemmingsreserves automatisering van de voormalige gemeenten Aalburg en Woudrichem. En tenslotte is het restant van de ontvangen gewinningsbijdragen toegevoegd aan het frictiekostenbudget. In totaal is daarmee een bedrag van € 10,3 miljoen beschikbaar voor frictiekosten. Tot en met 2021 is in totaal voor € 7,7 miljoen ten laste van het frictiekostenbudget besteed. Van het totale frictiekostenbudget resteert vanaf 2022 dus nog een bedrag van € 2,6 miljoen. De inzet van het frictiekostenbudget richt zich in 2023 met name op gevolgen van de herindeling op het gebied van ICT en organisatieontwikkeling.

Juridische zaken en kwaliteitszorg

Aantal ontvangen bezwaarschriften

In het jaarverslag 2021 is gemeld dat sprake was van een grote stijging van het aantal ontvangen bezwaarschriften:

Jaar	Aantal (inclusief tijdens proces ingetrokken)
2019	74
2020	65
2021	95

Op de helft van het jaar 2022 is sprake van 139 ontvangen bezwaarschriften. Hierbij is er een toename te zien bij het Sociaal Domein in verband met de afwijzing van de energietoelagen en er is een lichte toename in verkeerszaken. Ook lijkt het erop dat er minder bezwaarschriften worden ingetrokken.

Een dergelijke stijging vraagt om nader onderzoek naar de oorzaak. Navraag bij diverse omliggende gemeenten naar het aantal bezwaren in 2022 wijst op een gelijkblijvend aantal tot een geringe (niet-noemenswaardige) toename. Als sprake is van een afwijkend beeld bij de gemeente Altena ten opzichte van andere gemeenten, zal verdiepend onderzoek plaatsvinden. Via de reguliere rapportagemomenten binnen de P&C-cyclus informeert het college uw raad hierover verder.

Actie 2023: onderzoek naar reden van opvallende toename bezwaarschriften in gemeente Altena.

Binnen de huidige ambtelijke capaciteit is het niet altijd mogelijk om zaken binnen de wettelijke termijnen af te handelen. Uitbreiding van eigen capaciteit of inzet van externe inhuur biedt geen oplossing vanwege de krapte op de juridische arbeidsmarkt.

Kwaliteit van de juridische besluiten

In ongeveer 49% van de behandelde bezwaarschriften in 2021 was sprake van een (geheel of gedeeltelijke) herroeping van het besluit of handhaving met aanvullende motivering. Dit is een stijgende lijn ten opzichte van het jaar 2020 (ongeveer 30%).

Hierover heeft eind 2021 met de voorzitters van de bezwarencommissie een evaluatiegesprek plaatsgevonden. Daar is toen geconcludeerd dat de werkwijze naar tevredenheid verloopt. De procesondersteuning van de commissie is goed op orde. Het advies was om de juridische onderbouwing van de besluiten aan de voorkant te verbeteren en te investeren in juridische kwaliteitszorg van de organisatie als geheel. Dit past bij de organisatieontwikkeling van de jonge gemeente Altena. Op dit moment is nog veel reparatie nodig van motivering en onderbouwing bij commissie. Inmiddels is hier een actieplan voor opgesteld en wordt dit geleidelijk ingevoerd in het brede kader van ontwikkeling en ondersteuning.

Actie 2023: acties om de juridische kwaliteit binnen vakteams (verweerders) verder te ontwikkelen.

Informatiemanagement

Via een jaarlijkse PDCA-cyclus (Plan-Do-Check-Act) werken we jaarlijks aan de verbetering van de informatiebeveiliging van de gemeente Altena. Elk jaar laten we toetsen of worden er onafhankelijke audits uitgevoerd of onze informatiebeveiliging aan de landelijke normen voldoet. We houden uw raad op de hoogte van de status en voortgang van de informatiebeveiliging.

Naast de jaarlijkse terugkerende zaken willen we nu aandacht vragen voor 3 onderwerpen die in 2023 om aandacht vragen:

1. de huidige cyberverzekering afzetten tegen nieuwe maatregelen
2. extra benodigde budgetten Informatiebeveiliging als gevolg van inzet nieuwe beveiligingsdiensten (SIEM/SOC)
3. financiële voorziening in geval cyberverzekering wordt beëindigd

1. Cyberverzekering

Vorig jaar liepen de onderhandelingen met de verzekeraars al moeizaam. Nu is het de vraag of we voor 2023 nog een verzekeraar kunnen vinden, die een cyberverzekering wil afsluiten voor de gemeente Altena. De reden hiervoor is de risico-analyse die verzekeraars uitvoeren op de gemeentelijke overheid.

Bijkomend aspect is de kostenverhoging van een dergelijke verzekering. Voor 2022 bleken de kosten met maar liefst 300% gestegen te zijn. Op basis van de incidenten verwachten we niet dat deze trend qua kostenstijging dit jaar beperkt blijft. Als de verzekeraar de polis opzegt, dan moet gemeente Altena zelf zaken regelen die nu door de polis gedekt worden. U kunt daarbij denken aan de kosten voor de inzet van een Incident Response Team, forensisch onderzoek, schadeherstel, maar ook de externe toetsen van de informatiebeveiliging die de verzekeraar nu uitvoert. Tegen deze extra kosten staat natuurlijk wel het wegvallen van de kosten van de verzekering.

2. Extra benodigde budgetten Informatiebeveiliging als gevolg van inzet nieuwe beveiligingsdiensten (SIEM/SOC)

Vanuit de Baseline Informatiebeveiliging (BIO) is de verplichting om meer actief te gaan monitoren. Dit wordt ook wel aangeduid met de afkorting MDR. MDR staat voor monitoring, detection en response. Doel is om hulpmiddelen in te gaan schakelen, zodat we een aanvaller, saboteur of verdachte acties in een vroegtijdig stadium ontdekken, waarna we de juiste maatregelen kunnen nemen om de schade zoveel mogelijk te beperken. In de BIO is 1 van de verplichte, specifieke maatregelen een SIEM/SOC-dienst. SIEM staat voor Security Information & Event Management, SOC staat voor Security Operations Center. Een factsheet over deze dienst vindt u bij de Informatiebeveiligingsdienst: www.informatiebeveiligingsdienst.nl.

Voor dergelijke diensten moet gemeente Altena een beroep doen op externe expertise en dienstverlening. Naast de uitvoering van deze dienst, moeten we ook de contracten met hard- en softwareleveranciers aanpassen, zodat zij signalen vanuit de SIEM/SOC ook daadwerkelijk oplossen. Het is nog onduidelijk of deze afspraken ook tot een kostenverhoging leiden.

Voor wat betreft de dienst SIEM/SOC: er loopt op dit moment een pilot waarbij OpenLine een start wil maken met de SIEM/SOC dienstverlening. De kosten worden voorlopig geraamd op € 10.000 per maand.

3. Financiële voorziening

In de huidige cyberverzekering is nu een dekking aanwezig van € 4.000.000. Navraag bij getroffen gemeenten wijst uit dat bij een criminele aanval of hack gerekend moet worden met 3-5% van de totale begroting. Het bedrag van € 4.000.000 dat in de verzekeringspolis is opgenomen, vormt dus een vrij accurate raming. Mocht de verzekering dus wegvallen, dan moeten we voor een alternatief zorgen. Bijvoorbeeld in de vorm van een financiële voorziening. Het dreigingsniveau is namelijk dermate hoog geworden dat we een grootschalig incident niet kunnen uitsluiten. Ondanks een goede informatiebeveiliging met actieve monitoring kunnen we niet uitsluiten dat gemeente Altena wordt geconfronteerd met een grootschalig incident.

Documentaire informatievoorziening (DIV)

Toezicht op archiefbeheer

De provincie Noord-Brabant houdt systematisch toezicht op het informatie- en archiefbeheer van de gemeente. Het inhoudelijke toezicht richt zich op risico's die een gevaar vormen voor een goede,

geordende en toegankelijke informatiehuishouding en/of het verloren gaan van overheidsinformatie.

Bij het beoordelen kijkt de provincie of de jaarlijkse verslaglegging van het college aan de raad heeft plaatsgevonden. De verslaglegging kan het ene jaar plaatsvinden door middel van een verslag en een SMART-beschreven verbeterplan dat gebaseerd is op het (KPI-)verslag van de archivaris. Het andere jaar volstaat een voortgangsrapportage op het verbeterplan.

In 2023 werken we op basis van het voortgangsverslag en het verbeterplan aan de volgende verbeterpunten:

- een overzicht maken van de archiefbescheiden van de gemeente Altena buiten het zaaksysteem
- beleid opstellen ten aanzien van digitale archiefbescheiden
- een hotspotmonitor opstellen
- de vernietiging van digitale archiefbescheiden die daarvoor in aanmerking komen

Ontwikkelingen informatiebeheer

Door het opheffen van de locatie Wijk en Aalburg moet de archiefruimte per 1 januari 2024 leeg zijn. De gemeente Altena heeft dan geen eigen archiefruimte meer. De archiefbescheiden die we moeten bewaren, brengen we vervroegd over naar de archiefbewaarplaats van het Streekarchief. Voor de te vernietigen archiefbescheiden is geen ruimte. Op dit moment zitten we in een offertetraject voor het huren van archiefruimte. In 2023 voeren we de werkzaamheden voor het leeg maken van de archiefruimte verder uit.

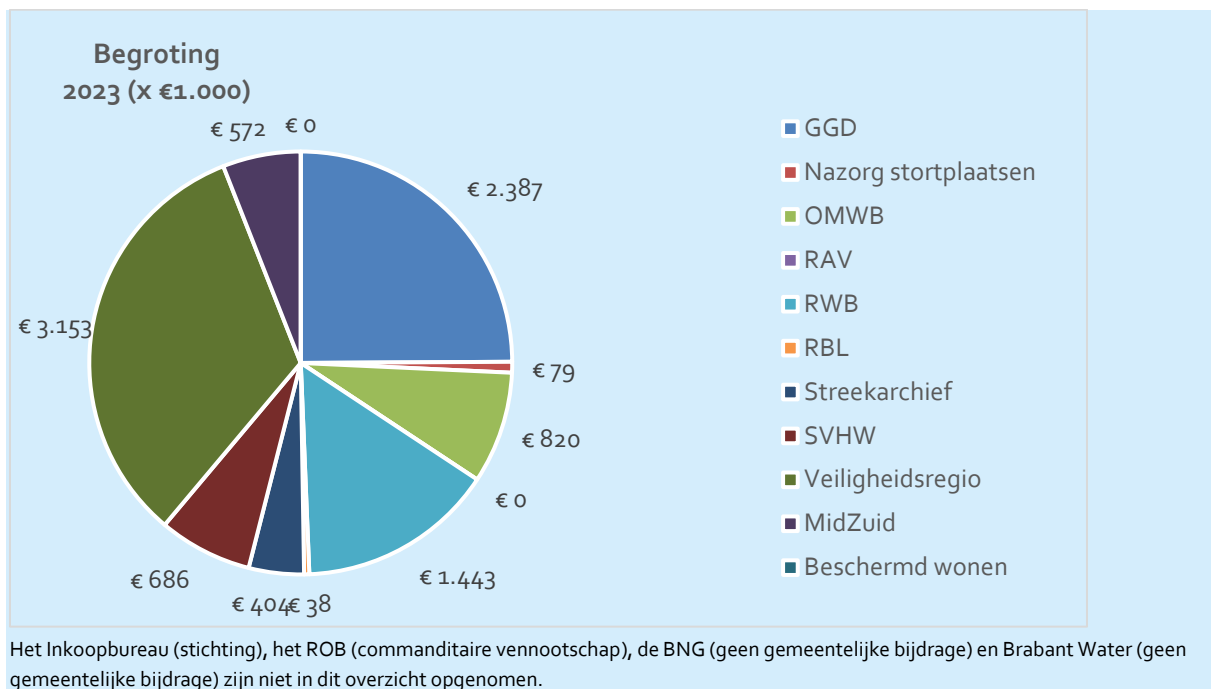
Inzet subsidieadviseur

TRIAS ondersteunt de gemeente Altena bij de subsidieverwerving. De dienstverlening is niet alleen gericht op het succesvol verwerven van subsidies, maar ook op het implementeren en borgen van het subsidiemanagement binnen de (project)organisatie. Dit om binnen gemeente Altena zo maximaal mogelijk externe subsidies te verwerven en te verzilveren.

De gemeente Altena maakt daarnaast gebruik van het subsidievolgsysteem (SVS) van TRIAS. Het SVS biedt een actueel overzicht van lopende en afgesloten subsidieprojecten van de gemeente Altena. Met dit systeem heeft de gemeente altijd zicht op en inzicht in de prestaties op het gebied van subsidieverwerving en wordt grip gehouden op alle subsidietrajecten.

Op basis van de positieve ervaringen met de inzet van de subsidieadviseur en het gebruik van het SVS is de opdracht aan TRIAS verlengd tot 31 december 2022. Richting het eind van 2022 wordt een evaluatie uitgevoerd, waarvan de uitkomsten gebruikt worden om het vervolg van de inzet te bepalen.

Paragraaf Verbonden Partijen

Beleidskader

- Nota Verbonden Partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn organisaties waaraan de gemeente zich bestuurlijk en financieel verbindt. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) geeft als definitie: 'een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie, waarin de provincie onderscheidenlijk gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Een financieel belang is een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht.'

Financieel belang

Er is sprake van een 'verbonden partij' als de gemeente geen verhaalsmogelijkheden heeft als de partij failliet gaat, of als de gemeente aansprakelijk wordt gesteld indien de partij haar verplichtingen niet nakomt. Bij leningen en garantstellingen is dus geen sprake van een verbonden partij: de gemeente behoudt juridische verhaalsmogelijkheden als de partij failliet gaat. Ook bij exploitatiesubsidies is er geen sprake van een verbonden partij: het gaat hier om overdrachten (subsidiën).

Bestuurlijk belang

Er is sprake van een 'verbonden partij' als een wethouder, een raadslid of een ambtenaar van de gemeente, namens de gemeente in het bestuur van de partij plaatsneemt, of namens de gemeente stemt.

Gemeenschappelijke regelingen

1. Veiligheidsregio MWB Brandweer
2. Streekarchief
3. GGD West-Brabant incl. deel Jeugdzorg
4. RAV Brabant Midden-West-Noord
5. GR MidZuid
6. GR Regio West Brabant
7. Stichting Inkoop bureau West-Brabant
8. SVHW
9. GR Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant
10. Bureau Leerplicht
11. Nazorg stortplaatsen
12. Beschermd wonen (wordt in 2023 verder vormgegeven)

Vennootschappen en coöperaties

13. Regionaal Ontwikkelbedrijf (ROB)
14. N.V. Bank Nederlandse Gemeente
15. Brabant Water N.V.

	Naam	Veiligheidsregio								
1	Doelstellingen Zorg voor veiligheid: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij rampen en handhaving van openbare orde en veiligheid.									
2	Activiteiten • Doorontwikkelen crisismanagement • Zelfredzaamheid / samenredzaamheid • Informatiemanagement/ informatiebeveiliging • Risicobeheersing									
3	Meerjarendoelen gemeente Het continueren en doorontwikkelen van de crisisorganisatie van Altena die voldoet aan de wettelijke verplichtingen op basis van de Wet op de Veiligheidsregio's en het regionaal crisisplan (RCP). Een organisatie die inspeelt op de regionale en landelijke ontwikkelingen en zich waar nodig aanpast.									
4	Publiek belang, c.q. reden waarom gemeente participeert Wettelijke verplichting.									
5	Financieel belang gemeente Onderstaand de deelnemersbijdrage voor de periode 2023 –2026. <table><tr><th>2023</th><th>2024</th><th>2025</th><th>2026</th></tr><tr><td>€ 3.152.540</td><td>€ 3.227.891</td><td>€ 3.298.240</td><td>€ 3.390.452</td></tr></table>		2023	2024	2025	2026	€ 3.152.540	€ 3.227.891	€ 3.298.240	€ 3.390.452
2023	2024	2025	2026							
€ 3.152.540	€ 3.227.891	€ 3.298.240	€ 3.390.452							
6	Ontwikkelingen De Veiligheidsregio wil samen werken aan veiligheid en veerkracht en dat wil men doen op de volgende 3 pijlers: 1. Stimuleren redzaamheid in de samenleving 2. Bijdragen aan veilige leefomgeving 3. Leveren van hulpvaardige en slagvaardige inzet									
7	Risico's * Verplichtingen die voortvloeien uit wetgeving; * Realisatie Landelijke samenwerking meldkamer (LSM) * Uitbraak grootschalige infectieziekten * Opvang vluchtelingen Oekraïne									
8	Bestuurlijke vertegenwoordiging Burgemeester maakt deel uit van het Algemeen Bestuur.									
9	Deelnemende gemeenten Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goirle, Halderberge, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Moerdijk, Oisterwijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenberg, Tilburg, Waalwijk, Woensdrecht en Zundert.									
10	Vestigingsplaats/ centrumgemeente Tilburg									
11	Omvang eigen vermogen 1-1-2023 Omvang vreemd vermogen 1-1-2023 Omvang eigen vermogen 31-12-2023 Omvang vreemd vermogen 31-12-2023	€ 5.659.000 € 46.813.000 € 5.276.000 € 42.515.000								
12	Omvang van het financiële resultaat 2023	€ 0								

	Naam	Streekarchief								
1	Het doel van het Streekarchief – zoals verwoord in de gemeenschappelijke regeling – is driedelig: 1. de zorg voor en het beheer van de naar de archiefbewaarplaats overgebrachte archiefbescheiden; 2. het toezicht op het beheer van de niet-overgebrachte bescheiden van de gemeenten en de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden alsmede [op] de werkzaamheden verbonden aan de voorbereiding van de overbrenging van de niet-overgebrachte archiefbescheiden; 3. het vanuit een centrale archiefbewaarplaats bevorderen van lokaal en streekhistorisch onderzoek.									
2	Activiteiten Vanuit de bevordering van aandacht voor regionaal erfgoed en cultuurhistorie, worden permanent activiteiten aangekondigd op de homepage van het Streekarchief (http://www.salha.nl/).									
3	Meerjarendoelen gemeente Dit najaar zal het bestuur van het Streekarchief een nieuw beleidsplan vaststellen, waarin de strategische koers voor de periode 2023-2025 wordt bepaald. In nauwe samenwerking met de gemeentelijke deelnemers werkt het Streekarchief aan de doorontwikkeling van het e-depot, dat een onmisbare schakel vormt tussen de archiefvormende gemeentelijke administraties, het Streekarchief dat de archieven beheert, en de burger en andere eindgebruikers van (overheids-)informatie. Ook de website van het Streekarchief is een essentiële verbindingsschakel tussen het Streekarchief en zijn klanten. Bezoekers van de website van het Streekarchief kunnen alle archiefbeschrijvingen integraal doorzoeken en de dossiers online aanvragen. Daarnaast zijn onder andere de naar de archiefplaats overgebrachte en meest opgevraagde bouwdoosiers sinds dit jaar digitaal beschikbaar. In het huidige beleidsplan is de ambitie geformuleerd om het beschikbare aantal scans verder te laten groeien. In de nieuwe beleidsperiode zal een belangrijke rol zijn weggelegd voor de implementatie van de nieuwe Archiefwet. Daarbij in het bijzonder het in kaart brengen en opvangen van de gevolgen van de verkorting van de overbrengingstermijn van archieven van twintig naar tien jaar. De complexiteit en omvang van de besluitvorming rond openbaarheid van archief zal hierdoor toenemen. De inwerkingtreding van de nieuwe Archiefwet is uitgesteld tot 1 juli 2024.									
4	Publieke belang, c.q. reden waarom gemeente participeert Het beheer van de naar het Streekarchief overgebrachte archieven en het toezicht op de niet-overgebrachte archieven. Met het laatste wordt bedoeld het toezicht door de streekarchivaris op de naleving van wettelijke regels met betrekking tot de vorming en het beheer van de archieven door de gemeente.									
5	Financieel belang gemeente Onderstaand de deelnemersbijdrage aan het Streekarchief voor de periode 2023 – 2026. <table><tr><td>2023</td><td>2024</td><td>2025</td><td>2026</td></tr><tr><td>€ 403.747</td><td>€ 403.935</td><td>€ 403.049</td><td>€ 403.149</td></tr></table>		2023	2024	2025	2026	€ 403.747	€ 403.935	€ 403.049	€ 403.149
2023	2024	2025	2026							
€ 403.747	€ 403.935	€ 403.049	€ 403.149							
6	Ontwikkelingen De huisvesting: Het Streekarchief maakt gebruik van drie locaties: de hoofdvestiging aan de Pelsestraat in Heusden, aan de Demer in Heusden en de locatie in Zaltbommel. De huurovereenkomst voor de huisvesting aan de Pelsestraat loopt tot 1 augustus 2025. Voor de huisvesting aan de Demer is een									

Naam		Streekarchief
	huurovereenkomst van kracht tot 1 juli 2023. De archiefbewaarplaats in Zaltbommel wordt gehuurd tot 1 april 2026. Omdat deze laatstgenoemde locatie gesloopt zal worden, is verlenging van deze huurovereenkomst geen optie. Het beheren van de drie huidige verschillende locaties is inefficiënt (in verband met klimaatinstallaties en alarminstallaties) en brengt relatief hoge kosten voor huisvesting met zich mee. Daarnaast verandert de behoefte aan ruimte en naarmate meer archieven digitaal beschikbaar zijn, kunnen meer archieven (goedkoper) op afstand worden geplaatst. In haar vergadering van 2 december 2021 besloot het dagelijks bestuur de (adjunct-)streekarchivaris opdracht te geven in de loop van 2022 een programma van eisen te formuleren en een schets te maken van de denkbare scenario's ten aanzien van de huisvesting van het Streekarchief. Het Streekarchief mist echter de expertise en capaciteit om een dergelijk onderzoek in eigen beheer uit te kunnen voeren en binnen de gestelde termijn. Om die redenen is het bedrijf HEVO in 's-Hertogenbosch benaderd voor ondersteuning daarin. Samen met het Streekarchief realiseert HEVO op deze manier naar verwachting medio december 2022 een strategisch huisvestingsplan op basis waarvan het Algemeen Bestuur van het Streekarchief begin 2023 een goede en verantwoorde keuze kan maken met betrekking tot een toekomstbestendige huisvesting van het Streekarchief.	
7	Risico's In de afgelopen jaren zijn de juridische risico's in verband met privacywetgeving en auteursrechten toegenomen. Een belangrijk punt van aandacht is de auteursrechtelijke bescherming van een gedeelte van de collectie van het Streekarchief. Vanaf 2019 is om die reden een bestemmingsreserve opgebouwd voor eventuele privacy- en auteursrechtenclaims. Daarnaast doet het Streekarchief ook het nodige om de risico's daarop te beperken. De combinatie van de maatregelen van het Streekarchief en het feit dat de te betalen schadevergoeding voor archiefinstellingen naar lager bedrag is bijgesteld, heeft ertoe geleid dat de tot dusver opgebouwde reserve voldoende lijkt om de risico's af te dekken. De jaarlijkse opbouw van deze bestemmingsreserve is dan ook met ingang van 1 januari 2022 beëindigd. Het reeds opgebouwde budget blijft beschikbaar voor de juridische risico's in verband met privacywetgeving en auteursrechten.	
8	Bestuurlijke vertegenwoordiging Wethouder Shah Sheikkariem (dagelijks bestuur) en wethouder Hans Tanis (algemeen bestuur).	
9	Deelnemende gemeenten Altena, Heusden en Waalwijk	
10	Vestigingsplaats / centrumgemeente Heusden	
11	Omvang eigen vermogen 01-01-2023 Omvang vreemd vermogen 01-01-2023 Omvang eigen vermogen 31-12-2023 Omvang vreemd vermogen 31-12-2023	€ 283.437 € 1.950 € 272.066 € 2.350
12	Omvang van het financiële resultaat 2023	€ 0

	Naam	GGD West Brabant								
1	Doelstellingen De GGD is - met inachtneming van het bepaalde in de Wet Publieke Gezondheid (Wpg) en andere relevante wetgeving op het terrein van de openbare gezondheidszorg - belast met het uitvoeren van gezondheid beschermende en -bevorderende maatregelen, waaronder het voorkomen en vroegtijdig opsporen van ziekten. Ambities waar zij in 2019 aan werkt, zijn; 1. Een gezondere en veiligere leefomgeving 2. Verdere structuurverbetering bestrijding infectieziekten 3. Datagedreven publieke gezondheid 4. Aanpak sociaaleconomische gezondheidsverschillen en leefstijl 5. Verder doorpakken met jeugdgezondheidszorg									
2	Activiteiten Uitvoeren van gezondheid beschermende en -bevorderende maatregelen, waaronder het voorkomen en vroegtijdig opsporen van ziekten.									
3	Meerjarendoelen gemeente In 2019 zijn nieuwe meerjarendoelen vastgesteld in samenwerking met inwoners en betrokken partners. In 2023 zal een nieuw meerjarenprogramma worden opgesteld.									
4	Publieke belang, c.q. reden waarom gemeente participeert De gemeente is op basis van de Wpg verplicht een GGD te hebben en deze in stand te houden. Alvorens besluiten te nemen die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de collectieve gezondheid, vragen burgemeester en wethouders advies aan de GGD.									
5	Financieel belang gemeente De gemeente betaalt een jaarlijkse gemeentelijke bijdrage, die is opgebouwd uit een bijdrage voor basistaken, jeugdgezondheidszorg 0 –4 jarigen en gemeente specifieke afspraken (bijvoorbeeld huisvesting jeugdgezondheidszorg). Daarnaast worden markt taken (zoals inspecties technische hygiënezorg) afgenomen op factuurbasis. Onderstaand de deelnemersbijdrage voor de periode 2023 – 2026. <table><tr><th>2023</th><th>2024</th><th>2025</th><th>2026</th></tr><tr><td>€ 2.386.723</td><td>€ 2.436.606</td><td>€ 2.477.420</td><td>€ 2.519.008</td></tr></table>	2023	2024	2025	2026	€ 2.386.723	€ 2.436.606	€ 2.477.420	€ 2.519.008	
2023	2024	2025	2026							
€ 2.386.723	€ 2.436.606	€ 2.477.420	€ 2.519.008							
6	Ontwikkelingen <i>‘Professionals met passie, verbindend, betrokken’.</i> Dit zijn dé kernwaarden van GGD West- Brabant, die ook de afgelopen vier jaar onze inzet hebben bepaald. Onze GGD heeft zich in die periode verder ontwikkeld tot een toekomstgerichte en toekomstbestendige organisatie. Die lijn verder doortrekken is sowieso de opgave voor de nabije toekomst. Er zijn nog diverse ambities te verwezenlijken. De coronacrisis, het herstel uit die crisis én de lessons learned stellen bovendien extra eisen. Het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen mensen behoort tot de vaste speerpunten van de GGD. In de afgelopen periode is met de missie ‘opstaan voor kwetsbaren’ steeds beter het verschil gemaakt. De coronacrisis heeft ervoor gezorgd dat de verschillen in gezondheidskansen eerder zijn vergroot dan verkleind. Dat betekent dat we niet alleen de lijn van de afgelopen jaren moeten voortzetten, maar bovendien extra scherp aan de wind moeten varen. De GGD zal daarbij, zeker op het gebied van preventie, een sterkere regierol op zich nemen. Preventie is de essentie van het werk van de GGD. We hebben een steeds grotere rol gekregen in de uitvoering van het Nationaal Preventieakkoord ‘Een gezonder Nederland’. Het idee achter het akkoord is om de krachten te bundelen, waardoor we sneller gezondheidswinst kunnen boeken en zodoende									

	Naam	GGD West Brabant
		gezondheidsverschillen kunnen verkleinen en overbruggen. Preventie zien we als brede beweging aan de voorkant; een belangrijke sleutel tot een in vele opzichten gezonde, fitte en vitale regio. De coronacrisis heeft duidelijk gemaakt dat preventie nog belangrijker wordt om toe te werken naar integrale gezondheid. Samenwerking en resultaatgericht werken op regioniveau zou wel eens de sleutel tot nieuw succes kunnen zijn; met de GGD als verbinder, coördinator en regisseur. De coronacrisis heeft zeer duidelijk aangetoond dat er een relatie bestaat tussen gezondheid en leefomgeving. Niet alleen bestaan er zorgen bij inwoners over de luchtkwaliteit en gezondheid, ook het belang van een fijne directe woonomgeving wordt nog eens extra duidelijk. Mensen hebben behoefte aan ruimte om te kunnen bewegen en zich te ontspannen in de natuurlijke omgeving. Dit is ook van belang voor de fysieke en mentale gezondheid. We willen een duurzame samenleving waarin iedereen gezond en veilig kan leven. We dragen daaraan bij door het bevorderen van gezond gedrag en het beschermen van inwoners tegen mogelijke schadelijke effecten. Bevorderen van gezondheid doe je onder meer door de leefomgeving goed in te richten. Daarom is een omgeving die het mogelijk maakt om gezond gedrag te vertonen, een belangrijke voorwaarde. In Midden- en West-Brabant zijn twee GGD'en actief: GGD West-Brabant en GGD Hart voor Brabant. Ook een aantal gemeenten van de GGD Hart voor Brabant maakt dus deel uit van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant. Dit is al langer een punt van aandacht bij onze besturen. De voorzitters en directeurs van GGD West-Brabant en GGD Hart voor Brabant gaan samen enkele scenario's uitwerken om de DPG-rol en mogelijke inzet en afstemming met de GGD'en op een juiste wijze te borgen. Resultaat: samenhang op het gebied van veiligheid en gezondheid en een eenduidige en daardoor betere afstemming tussen de lokale en regionale rollen, taken en behoeften op die gebieden. In het dagelijks bestuur van beide GGD-en is deze opdracht besproken en onderschreven. Jeugdgezondheidszorg (JGZ) is een belangrijk fundament in de zorg voor kinderen en hun ouders en is dé sleutel voor een gezonde en kansrijke start voor ieder kind. Met de JGZ ben je als GGD een vast aanspreekpunt voor kinderen en hun opvoeders. Dat begint al vóór de geboorte van het kind en gaat ononderbroken door tot het 18e jaar van het kind. Door kinderen optimale gezondheidsbescherming te bieden en een betekenisvolle steun te zijn voor ouders in hun zorg- en opvoedtaken, groeien zij kansrijker op. Niet voor niets is de JGZ van grote betekenis als het gaat om gezondheidskansen voor iedereen. Bovendien is er sprake van een directe relatie met gezondheidspreventie. In de praktijk is er verder sprake van een nauwe samenhang met publieke taken als epidemiologie, bestrijding van infectieziekten, toezicht kinderopvang en de samenwerking met tal van partners in het zorg- en veiligheidsdomein. De coronacrisis is een belangrijke wake-up call geweest voor diverse instanties om de rollen, taken en positie van de GGD opnieuw te bezien. Niet alleen vanuit het oogpunt van crisisbestrijding en crisisbeheersing, maar ook -en vooral- waar het gaat om de rol van de GGD bij de noodzakelijke versterking van de publieke gezondheid. Dit brengt tal van ontwikkelingen mee, die de komende jaren ook afkomen op de organisatie en het bestuur van GGD West-Brabant. Daarbovenop geven de opgaven uit de voorgaande hoofdstukken ook nog eens alle aanleiding voor een gedegen bezinning op de positie van onze GGD.
7	Risico's Arbeidsmarkt	Een goede positionering en actieve houding op de arbeidsmarkt is dringend noodzakelijk geworden. We ervaren de krapte die er heerst, aan den lijve. Vooral als het gaat om de artsenfuncties op de gezondheid

Naam		GGD West Brabant
	beschermende taken. Om deze krapte op de arbeidsmarkt het hoofd te bieden, trekken we samen op met de andere Brabantse GGD'en. Met informatievoorziening naar next level De huidige informatievoorziening, ondersteunend aan de werkzaamheden van de GGD (en de GHOR), is tijdens de coronapandemie onder hoge druk verder uitgebouwd. Maar door het uitblijven van landelijke investeringen in de informatievoorziening, bleek het voorzieningslandschap waarbinnen we samen met andere GGD'en moesten functioneren, verouderd. Deze situatie kan zowel voor het dagelijks functioneren als voor operaties in crisistijd tot uiteenlopende problemen en knelpunten leiden. Ook bemoeilijkt het de bovenregionale samenwerking tussen GGD'en en de samenwerking met ketenpartners in de regio. Om de informatievoorziening op het gewenste next level te krijgen, is jaarlijks een investering van 100 miljoen euro door het rijk noodzakelijk. Deze investering kan niet door de afzonderlijke gemeenten worden bekostigd. Namens GGD GHOR Nederland is dit investeringsverzoek neergelegd bij de partijen rond de kabinetsformatie. Naast deze landelijke wens ligt er ook een opgave voor onszelf: onze informatievoorziening verbeteren. De coronacrisis toont aan dat we moeten dealen met een grote onbekende. Straks is er weer een ander virus. Wat je nu wél al kunt doen, is je informatienetwerk beter organiseren. Wie heeft op welk moment welke informatie nodig om een besluit te nemen? Daar draait het om. We zijn inmiddels in staat om heel veel data te leveren en om ontwikkelingen goed te monitoren. Maar het belangrijkste -het geaggregeerd opleveren van informatie voor de juiste besluitvorming op het juiste moment- lukt nog onvoldoende. Daar hebben we een wereld te winnen. We willen die wereld veroveren vanuit het besef dat data steeds belangrijker zijn: voor ons beleid, onze operationele taken en de samenwerking met onze partners. We hebben -samen met de andere Brabantse GGD'en- laten zien hoe we met de Brabantse Omgevingsscan (BrOS) data op een effectieve manier kunnen inzetten. Op die weg gaan we verder. Bijvoorbeeld in de pilot Veilige en Gezonde Wijk, waarin we samen optrekken met de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant en waarin we data koppelen en delen over veiligheid en gezondheid.	
8	Bestuurlijke vertegenwoordiging Wethouder S.R. Sheikkariem	
9	Deelnemende gemeenten Regio West-Brabant (18 gemeenten)	
10	Vestigingsplaats/ centrumgemeente Breda	
11	Omvang eigen vermogen 01-01-2023 Omvang vreemd vermogen 01-01-2023 Omvang eigen vermogen 31-12-2023 Omvang vreemd vermogen 31-12-2023	€ 5.317.000 € 10.000.000 € 5.400.000 € 10.000.000
12	Omvang van het financiële resultaat 2023	-

	Naam	Regionale ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord	
1	Doelstellingen - Het instellen en in stand houden van een Regionale Ambulancevoorziening ten behoeve van het werkgebied West-, Midden-Brabant en Brabant Noord; - Het in stand houden van een meldkamer ambulancezorg ten behoeve van het werkgebied MWN; - Het vaststellen en (doen) uitvoeren van het Regionaal Ambulance Plan van het werkgebied MWN; - Het (doen) leveren van een bijdrage aan de Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen Midden/West-Brabant (GHOR) ten behoeve van de veiligheidsregio Midden- en West-Brabant en de Hulpverleningsdienst Brabant-Noord.		
2	Activiteiten (Mobiele) zorg die beroepsmatig wordt verleend aan een patiënt met een aandoening of letsel. Het gaat om spoedeisende of geplande ambulancezorg.		
3	Meerjarendoelen gemeente Terugbrengen van het overschrijdingspercentage.		
4	Publiek belang, c.q. reden waarom gemeente participeert Zorgdragen voor goede spoedeisende hulp voor burgers.		
5	Financieel belang gemeente RAV ontvangt geen bijdrage van de gemeente, alle activiteiten worden gefinancierd door de zorgverzekeraars.		
6	Risico's Groeidend personeelstekort in de (spoedeisende) gezondheidszorg, en de toenemende productie.		
7	Bestuurlijke vertegenwoordiging Wethouder S.R. Sheikkariem		
8	Deelnemende gemeenten Regio West Brabant (46 gemeenten).		
9	Vestigingsplaats/ centrumgemeente Den Bosch		
10	Omvang eigen vermogen 1-1-2023		€ 14.260.000
	Omvang vreemd vermogen 1-1-2023		€ 9.966.000
	Omvang eigen vermogen 31-12-2023		€ 14.260.000
	Omvang vreemd vermogen 31-12-2023		€ 15.169.000
11	Omvang van het financiële resultaat 2023		€ 0

	Naam	GR MidZuid												
1	Doelstellingen MidZuid heeft tot doel in haar rechtsgebied de Wsw uit te voeren. Vanaf 1 januari 2015 is de toegang tot de Wsw afgesloten. De op dat moment bestaande Wsw dienstverbanden blijven gehandhaafd. Daarnaast voert MidZuid op verzoek van de gemeenten arbeidsre-integratie uit. Vanaf 1 januari 2017 zijn gemeenten verplicht om nieuw beschut werk aan te bieden aan inwoners die hiervoor geïndiceerd worden.													
2	Activiteiten Het bieden van aangepaste arbeid aan belanghebbenden met een dienstverband Wsw. Daarnaast kunnen op verzoek van de gemeenten personen geplaatst worden op een nieuwe beschut werk baan en participatiebanen. Op verzoek van o.a. gemeenten voert GR MidZuid ook re-integratieopdrachten uit.													
3	Publiek belang Voor de verplichte uitvoering van de Wsw taak en het uitvoeren van nieuw beschut werk wordt deelgenomen in de GR MidZuid.													
4	Financieel belang gemeente Financieel belang voor de gemeente is gelegen in een zo laag mogelijke bijdrage in het tekort van de GR MidZuid. Ook is het streven om een zo laag mogelijke aanvullende bijdrage beschikbaar te stellen per Wsw-werknemer. Onderstaand de deelnemersbijdrage aan MidZuid voor de periode 2023 – 2026.													
	<table><tr><td>2023</td><td>2024</td><td>2025</td><td>2026</td></tr><tr><td>€ 572.000</td><td>€ 508.000</td><td>€ 559.000</td><td>€ 605.000</td></tr></table>	2023	2024	2025	2026	€ 572.000	€ 508.000	€ 559.000	€ 605.000					
2023	2024	2025	2026											
€ 572.000	€ 508.000	€ 559.000	€ 605.000											
5	Risico's Op grond van de Wgr zijn de deelnemende gemeenten verplicht om een in enig jaar geleden verlies aan te zuiveren. In de begroting is rekening gehouden met mogelijke aanspraken om bij te dragen in de verliezen.													
6	Bestuurlijke vertegenwoordiging Wethouder J.P. Tanis (AB) Wethouder A. van Hunnik (DB)													
7	Deelnemende gemeenten Altena, Drimmelen, Geertruidenberg en Oosterhout.													
8	Vestigingsplaats Oosterhout													
9	<table><tr><td>Omvang eigen vermogen</td><td>1-1-2023</td><td>€ 1.452.000</td></tr><tr><td>Omvang vreemd vermogen</td><td>1-1-2023</td><td>€ 7.052.000</td></tr><tr><td>Omvang eigen vermogen</td><td>31-12-2023</td><td>€ 1.380.000</td></tr><tr><td>Omvang vreemd vermogen</td><td>31-12-2023</td><td>€ 7.223.000</td></tr></table>	Omvang eigen vermogen	1-1-2023	€ 1.452.000	Omvang vreemd vermogen	1-1-2023	€ 7.052.000	Omvang eigen vermogen	31-12-2023	€ 1.380.000	Omvang vreemd vermogen	31-12-2023	€ 7.223.000	
Omvang eigen vermogen	1-1-2023	€ 1.452.000												
Omvang vreemd vermogen	1-1-2023	€ 7.052.000												
Omvang eigen vermogen	31-12-2023	€ 1.380.000												
Omvang vreemd vermogen	31-12-2023	€ 7.223.000												
10	Omvang van het financiële resultaat 2023	€ 0												

Naam		Regio West Brabant (RWB)												
1	Doelstellingen Primair doel is door de samenwerking bij bovengemeentelijke beleidsmatige en strategische vraagstukken een bijdrage te leveren aan het realiseren van gemeentelijke en regionale doelstellingen.													
2	Activiteiten De focus van de bestuurlijke samenwerking van de 17 gemeenten van Regio West-Brabant (RWB) ligt op het <u>versterken van het economisch vestigingsklimaat</u> . Daartoe is het actieprogramma RWB 2019 – 2023 opgesteld. De activiteiten zijn ondergebracht in vier pijlers: Arbeidsmarkt, Economie, Mobiliteit en Ruimte. De activiteiten hebben betrekking op het beter aansluiten van vraag- en aanbod op de arbeidsmarkt en het terugdringen van tekorten op de arbeidsmarkt, het versterken van de economische structuur, het verstevigen van economische netwerken, het versterken van de infrastructuur (wegen, water spoor) het bevorderen van duurzame alternatieven voor de woon-werkverkeer en transport (openbaar Vervoer, fiets, multimodaal vervoer) en ruimtelijke opgaven als voorzien in voldoende ruimte voor economische ontwikkeling, het versterken van de stedelijke as, vitaal platteland en versterken van natuur en recreatie. De gemeente Altena participeert actief in de activiteiten van de regio West-Brabant. De inzet gaat vooral op de onderwerpen en thema's die voor Altena van belang zijn, zoals: versterking van het maritieme cluster (binnen de speerpuntsector Maintenance), circulaire economie en agrofood, vitaal platteland, voldoende bedrijventerreinen, versterking natuur en recreatie, mobiliteit (A27, beter openbaar vervoer).													
3	Meerjarendoelen gemeente Binnen de regio West Brabant werken we aan: • behartigen van de belangen van de regio bij andere overheden • samenwerking tussen gemeenten onderling • bevorderen van de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen.													
4	Publiek belang, c.q. reden waarom gemeente participeert De ontwikkelingen die tegenwoordig op de gemeenten afkomen maken dat een gemeente het niet meer alleen kan. Samenwerking met andere gemeenten en andere partners in de regio is noodzakelijk. Dit zorgt voor bestuurskracht, zaken kunnen efficiënter en effectiever worden opgepakt en we krijgen hierdoor een stevigere positie t.o.v. provincie en rijk.													
5	Financieel belang gemeente Door bijdragen aan apparaatskosten, programmakosten en een onderzoek- en ontwikkelfonds kan de vastgestelde Strategische Agenda West-Brabant worden uitgevoerd. De berekening van de financiële bijdragen gebeurt op basis van inwoneraantal. Onderstaand de deelnemersbijdrage aan de RWB voor de periode 2023-2026 (inclusief MBC en KCV).													
<table><tr><td>2023</td><td>2024</td><td>2025</td><td>2026</td></tr><tr><td>€ 1.367.422</td><td>€ 1.527.752</td><td>€ 1.555.081</td><td>€ 1.583.515</td></tr></table>							2023	2024	2025	2026	€ 1.367.422	€ 1.527.752	€ 1.555.081	€ 1.583.515
2023	2024	2025	2026											
€ 1.367.422	€ 1.527.752	€ 1.555.081	€ 1.583.515											
6	Risico's In zowel de jaarrekening als in de begroting worden de risico's beschreven. Deze risico's zijn niet geprioriteerd. De RWB heeft, conform de Nota Verbonden Partijen, geen weerstandsvermogen. Wel is een reserve gevormd om de grootste personele risico's op te vangen.													
7	Bestuurlijke vertegenwoordiging Wethouder S.R. Sheikkariem, wethouder J.P. Tanis													
8	Deelnemende gemeenten Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht, Zundert.													

	Naam	Regio West Brabant (RWB)
9	Vestigingsplaats/ centrumgemeente Etten-Leur	
9	Omvang eigen vermogen 1-1-2023	€ 754.000
	Omvang vreemd vermogen 1-1-2023	€ 0
	Omvang eigen vermogen 31-12-2023	€ 722.000
	Omvang vreemd vermogen 31-12-2023	€ 0
10	Omvang van het financiële resultaat 2023	€ 0

	Naam	Stichting Inkoopbureau West-Brabant
1	Doelstellingen	De Stichting Inkoopbureau West-Brabant heeft ten doel: de deelnemers aan de stichting te ontzorgen (in de ruimste zin van het woord) op het gebied van inkoop.
2	Activiteiten	De dienstverlening vanuit de Stichting Inkoopbureau West-Brabant is gericht op de professionalisering van het inkoop- en aanbestedingsbeleid van elke deelnemende gemeente. De kernactiviteiten zijn te omschrijven als: het begeleiden en uitvoeren van zowel individuele als gezamenlijke inkoop- en aanbestedingstrajecten, het opstellen van inkoopplannen, het uitvoeren van inkoopscans en –evaluaties, het mede helpen opstellen van het inkoop- en aanbestedingsbeleid, het uitvoeren van contractmanagement en natuurlijk het fungeren als vraagbaak/ helpdesk op het gebied van inkoop en aanbesteding binnen een gemeente.
3	Meerjarendoelen gemeente	Zie doelstellingen ad 1.
4	Publieke belang, c.q. reden waarom gemeente participeert	- Vergroten inkoopexpertise - Behalen inkoopvoordelen door samen met anderen opdrachten in de markt te zetten
5	Financieel belang gemeente	De gemeentelijke bijdrage voor 2023 is: € 160.934 - afname regulier aantal inkoopdagdelen
7	Risico's	Geen.
8	Bestuurlijke vertegenwoordiging	Wethouder W. van Ooijen
9	Deelnemende gemeenten/ organisaties	Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goes, Halderberge, Hoekse Waard, ISHW, Kapelle, Moerdijk, Noord-Beveland, , Reimerswaal, , Rucphen, Steenbergen, , Tholen, Woensdrecht, Zundert.
10	Vestigingsplaats/ centrumgemeente	Etten-Leur
11		Het Inkoopbureau heeft geen eigen vermogen, maar wel een langlopende schuld aan de deelnemers van de stichting.

	Naam	Samenwerking Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW)												
1	Doelstellingen De uitvoering van de heffing en inning van afvalstoffenheffing, rioolheffing, onroerende-zaakbelastingen, BIZ, toeristenbelasting en watertoeristenbelasting. De uitvoering van de Wet WOZ (waardebepaling onroerende zaken) en de Wet BAG (basisregistratie adressen en gebouwen). Dit tegen een laag kostenniveau.													
3	Meerjarendoelen gemeente Een kwalitatief goede uitvoering van heffing en inning van gemeentelijke belastingen en van de Wet WOZ en de Wet BAG. Dit tegen een laag kostenniveau.													
4	Publiek belang, c.q. reden waarom gemeente participeert Kostenbesparing ten opzichte van uitvoering door de eigen organisatie.													
5	Financieel belang gemeente <table border="1"><thead><tr><th>2023</th><th>2024</th><th>2025</th><th>2026</th></tr></thead><tbody><tr><td>€ 686.000</td><td>€ 694.000</td><td>€ 702.000</td><td>€ 710.000</td></tr></tbody></table> Geraamde opbrengsten 2023 van door SVHW geheven belastingen: € 23.483.000.	2023	2024	2025	2026	€ 686.000	€ 694.000	€ 702.000	€ 710.000					
2023	2024	2025	2026											
€ 686.000	€ 694.000	€ 702.000	€ 710.000											
7	Risico's Er is een risico op een verlies aan belastingopbrengst wanneer de kwaliteit van SVHW te wensen overlaat. De kwaliteit van SVHW moet tenminste 'naar behoren' zijn. Naar oordeel van de Waarderingskamer is de kwaliteit op dit moment 'goed'. Er is een risico dat een wijziging in jurisprudentie of belastingwetgeving leidt tot een niet geraamd verlies aan opbrengst.													
8	Bestuurlijke vertegenwoordiging Wethouder J.P. Tanis													
9	Deelnemende gemeenten en overige deelnemers Alblasserdam, Albrandswaard, Altena, Barendrecht, Brielle, Goeree-Overflakkee, Hardinxveld-Giessendam, Hellevoetsluis, Hoeksche Waard, Krimpenerwaard, Lansingerland, Nieuwkoop, Ridderkerk, Westvoorne, Waterschap Hollandse Delta.													
10	Vestigingsplaats/ centrumgemeente Klaaswaal / Hoeksche Waard													
11	<table><tr><td>Omvang eigen vermogen</td><td>1-1-2023</td><td>€ 700.000</td></tr><tr><td>Omvang vreemd vermogen</td><td>1-1-2023</td><td>€ 5.577.000</td></tr><tr><td>Omvang eigen vermogen</td><td>31-12-2023</td><td>€ 700.000</td></tr><tr><td>Omvang vreemd vermogen</td><td>31-12-2023</td><td>€ 5.482.000</td></tr></table>	Omvang eigen vermogen	1-1-2023	€ 700.000	Omvang vreemd vermogen	1-1-2023	€ 5.577.000	Omvang eigen vermogen	31-12-2023	€ 700.000	Omvang vreemd vermogen	31-12-2023	€ 5.482.000	
Omvang eigen vermogen	1-1-2023	€ 700.000												
Omvang vreemd vermogen	1-1-2023	€ 5.577.000												
Omvang eigen vermogen	31-12-2023	€ 700.000												
Omvang vreemd vermogen	31-12-2023	€ 5.482.000												
12	Omvang van het financiële resultaat 2023	€ 0												

Naam		Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant									
1	Doelstellingen De Omgevingsdienst Midden- en West Brabant (OMWB) streeft er naar om, als verlengstuk van het lokaal en provinciaal bestuur, een bijdrage te leveren aan een leefbare en veilige werk- en leefomgeving voor de regio Midden- en West Brabant. Daarvoor zet de OMWB in op: 1. het verbeteren van de kwaliteit en veiligheid van de leefomgeving door het verbeteren van processen en producten; 2. een eenduidige en gelijke behandeling voor bedrijven en burgers: 'level playing field'; 3. het verbeteren van de efficiency.										
2	Meerjarendoelen gemeente Bestuurlijk via AB en ambtelijk via accountmanagement regie houden op en sturing geven aan de verplichte uitvoering door de OMWB.										
3	Publiek belang, c.q. reden waarom gemeente participeert Er is sprake van een verplichting op 3 niveaus: 1. Uitvoering; in samenwerking door een omgevingsdienst 2. Taken; minimaal de basismilieutaken 3. Samenwerkingsvorm; gemeenschappelijke regeling zie verder onder 1.										
4	Financieel belang gemeente Onderstaand de gemeentelijke bijdrage voor de periode 2023 -2026. <table><tr><td>2023</td><td>2024</td><td>2025</td><td>2026</td></tr><tr><td>€ 819.649</td><td>€ 825.953</td><td>€ 844.290</td><td>€ 863.033</td></tr></table>			2023	2024	2025	2026	€ 819.649	€ 825.953	€ 844.290	€ 863.033
2023	2024	2025	2026								
€ 819.649	€ 825.953	€ 844.290	€ 863.033								
5	Risico's De afgelopen jaren zijn de risico's van de OMWB prominent in beeld gekomen. Daar zijn diverse verbetermaatregelen op gezet en er zijn belangrijke stappen gezet om de risico's te kunnen beheersen. Een ander risico is de invoering van de Omgevingswet en alle bijkomende aspecten, waarbij op dit moment gekeken wordt naar de impact over het gebied van samenwerking, taakverdeling, juridische aspecten, financiën, e.d.										
6	Bestuurlijke vertegenwoordiging Wethouder A. van Hunnik is lid van het AB.										
7	Deelnemers 25 Midden- en West-Brabantse gemeenten en provincie Noord Brabant (Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze-Rijen, Goirle, Halderberge, Hilvarenbeek, Heusden, Loop op Zand, Moerdijk, Oisterwijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Tilburg, Waalwijk, Woensdrecht en Zundert).										
8	Vestigingsplaats Tilburg										
9	Omvang eigen vermogen1-1-2023 Omvang vreemd vermogen1-1-2023 Omvang eigen vermogen31-12-2023 Omvang vreemd vermogen31-12-2023	€ 2.829.000 € 0 € 3.163.000 € 0									
10	Omvang van het financiële resultaat 2023	€ 0									

	Naam	Regionaal Bureau Leerplicht								
1	Doelstellingen Het doel van het aansluiten bij het regionale administratiesysteem is het creëren en bijhouden van een volledige en sluitende leerplicht- en RMC administratie van 5 tot 23 jaar voor de gehele regio West-Brabant ter uitvoering van de wettelijke taken en ter ondersteuning van de uitvoering van de leerplichtwet.									
2	Meerjarendoelen gemeente Het RBL blijft de leerplichtadministratie uitvoeren voor de gemeente Altena. In de nabije toekomst worden geen andere doelen voorzien dan hierboven benoemd.									
3	Publieke belang , c.q. reden waarom gemeente participeert Het aansluiten bij het RBL voor de leerplichtadministratie heeft als voordeel dat de leerplichtambtenaren van de gemeente zich met name kunnen focussen op de uitvoering van de leerplichtwet en de bijkomende zorg voor kinderen en jongeren. Bovendien is er een eenduidige administratie in de gehele regio West-Brabant wat verantwoording aan het ministerie makkelijker maakt.									
4	Financieel belang gemeente Onderstaand de deelnemersbijdrage voor de periode 2023 –2026. <table><tr><td>2023</td><td>2024</td><td>2025</td><td>2026</td></tr><tr><td>€ 38.067</td><td>€ 38.746</td><td>€ 39.533</td><td>€ 40.338</td></tr></table>	2023	2024	2025	2026	€ 38.067	€ 38.746	€ 39.533	€ 40.338	
2023	2024	2025	2026							
€ 38.067	€ 38.746	€ 39.533	€ 40.338							
5	Risico's Er zijn momenteel geen risico's te benoemen. Er zijn duidelijke afspraken tussen het RBL en de gemeente over de taken die het RBL of de gemeente zelf oppakt.									
6	Bestuurlijke vertegenwoordiging Wethouder W. van Ooijen									
7	Deelnemende gemeenten De 18 gemeenten in West-Brabant.									
8	Vestigingsplaats/ centrumgemeente Breda									
	Omvang eigen vermogen 1-1-2023	€ 0								
	Omvang vreemd vermogen 1-1-2023	€ 0								
	Omvang eigen vermogen 31-12-2023	€ 0								
	Omvang vreemd vermogen 31-12-2023	€ 0								
	Omvang van het financiële resultaat 2023	€ 0								

	Naam	Beschermd wonen
1	Doelstellingen 1. De samenwerking verankeren tussen de Colleges van de Gemeenten voor de maatwerkvoorziening Beschermd Wonen. 2. Het afstemmen van het regionaal beleid op het terrein Beschermd Wonen ter uitvoering van het door de raden vastgesteld beleidskader. 3. De uitwerking van het regionaal beleid in een inkoopbeleid voor Beschermd Wonen 4. Het financieren van Beschermd Wonen. 5. Het gezamenlijk organiseren van de toegang tot Beschermd Wonen. 6. Het monitoren van de resultaten van Beschermd Wonen en op basis daarvan bijsturen. 7. De taken en bevoegdheden van de Colleges van de Gemeenten vanuit de Wmo, ten aanzien van Beschermd Wonen zoals opgenomen in artikel 4 door mandaat op te dragen aan het College van de Centrumgemeente. Hiermee wordt het volgende beoogd: a. Efficiënte en effectieve inzet van de door de deelnemers beschikbaar gestelde middelen en gezamenlijke afstemming over eventuele besparingen of aanvullende kosten en de verevening van risico's; b. Borgen van de regionale samenwerking voor de schaarse en dure maatwerkvoorziening Beschermd Wonen; c. Het stimuleren van de samenwerking tussen de deelnemers door actief informeren en communiceren.	
2	Activiteiten 1. Het inkopen van de maatwerkvoorziening Beschermd Wonen en het bijbehorende contractmanagement; 2. Het verlenen van subsidies in het kader van de doelen ambulantisering Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang; 3. Het opstellen van de begroting; 4. het beheren van door de deelnemers beschikbaar gestelde middelen voor Beschermd Wonen; 5. het coördineren van de toegang tot Beschermd Wonen in samenwerking met de deelnemende gemeenten, volgens een gezamenlijk geformuleerde opdracht; 6. het verzorgen van de administratie van door de deelnemers beschikbaar gestelde middelen voor Beschermd Wonen; 7. het verzorgen van de voortgangscontroles bij de door de gemeente gecontracteerde partijen die de maatwerkvoorziening Beschermd Wonen uitvoeren; 8. het verzorgen van kwalitatieve en kwantitatieve informatie aan de deelnemende gemeenten over de uitvoering van de taken; 9. het verwerken van persoonsgegevens met in acht neming van de geldende privacywet- en regelgeving; 10. het coördineren van de beleidsmatige en bestuurlijke samenwerking tussen de deelnemende gemeenten; 11. het voeren van eventuele rechtelijke procedures die het gevolg zijn van de door de gemeenten gemandateerde taken.	
3	Meerjarendoelen gemeente Uitvoering van beschermd wonen in regionaal verband, conform de Norm van Opdrachtgeverschap beschermd wonen.	
4	Publiek belang, c.q. reden waarom gemeente participeert Vanaf 1 januari 2022 zijn de gemeenten zelf verantwoordelijk voor het aanbieden van beschermd wonen.	

	Naam	Beschermd wonen
5	Financieel belang gemeente Financieel belang gemeente Altena 2023: PM De begroting van de GR is onderdeel van de begroting van Breda. In 2022 heeft de gemeente Altena voorshands niets bijgedragen aan de begroting (alle middelen worden door het rijk nog aan Breda betaald). Wel kan de gemeente achteraf eventueel moeten bijdragen aan een tekort. Vanaf 2023 gaat de gemeente wel bijdragen aan de begroting. De omvang daarvan is nog niet bekend. Deze bijdrage is gelijk aan de bijdrage die van het rijk ontvangen wordt voor beschermd wonen. (+ een evt. tekort). De omvang wordt op zijn vroegst in de septembercirculaire 2022 duidelijk.	
6	Ontwikkelingen Het verder vormgeven van de verbonden partij vindt in 2023 plaats.	
7	Risico's Financieel risico: aandeel in omvang van een eventueel tekort op regionale middelen. Dit is nog niet te kwantificeren.	
8	Bestuurlijke vertegenwoordiging wethouder A. van Hunnik	
9	Deelnemende gemeenten Altena, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Moerdijk, Oosterhout en Zundert	
10	Vestigingsplaats/ centrumgemeente Breda	
11	Omvang eigen vermogen 1-1-2023 Omvang vreemd vermogen 1-1-2023 Omvang eigen vermogen 31-12-2023 Omvang vreemd vermogen 31-12-2023	n.v.t. Is onderdeel van de begroting van Breda.
12	Omvang van het financiële resultaat 2023	n.v.t.

	Naam	Regionaal Ontwikkel Bedrijf (ROB) Land van Heusden en Altena
1	Doelstellingen	Uitvoering geven aan het Rijks- en Provinciaal beleid m.b.t. de ontwikkeling en de (her)structurering van bedrijventerreinen in het Land van Heusden en Altena.
2	Activiteiten	• Op te treden als beherend vennoot voor de commanditaire vennootschap ROB • Herstructureren, ontwikkelen en uitgeven van bedrijventerrein • Doen van periodiek marktonderzoek en monitoren van de vraag • Onderhouden marktcontacten
3	Meer-jaren doelen gemeente	• Het verzorgen van ontwikkeling van en gronduitgifte voor bedrijventerreinen • Uitvoering geven aan de intentieverklaring tussen provincie en de gemeenten van 10 november 2004 • Het voorzien in de behoefte aan bouwrijpe grond met bedrijfsbestemming, toegespitst op kleine en grote ruimtevragers
4	Publieke belang, c.q. reden waarom gemeente participeert	• Bevorderen werkgelegenheid door het realiseren van nieuwe mogelijkheden voor bedrijfshuisvesting; • Intentieverklaring Provincie en de gemeente van 10 november 2004 • Uitwerkingsplan Land van Heusden en Altena van 21 december 2004 • Bestuursconvenant tussen Provincie Noord-Brabant en de gemeente Altena 3 mei 2010
5	Financieel belang gemeente	De gemeente Altena heeft een belang van circa € 3,7 miljoen eigen vermogen (aandelen en commanditair kapitaal) in het ROB. Daarnaast staat de gemeente Altena garant voor het financieringsarrangement, ter grootte van maximaal € 14,4 miljoen, van het ROB met de BNG. Vanwege dat belang: • Stelt ROB Jaarlijks een beleidsplan(?), begroting, jaarrekening en kwartaal rapportages op • Informeert ROB periodiek de gemeenteraad (schriftelijk) • Stelt ROB risicoprofiel ROB op
6	Ontwikkelingen	Bedrijventerrein RBT Kop van Brabant en Bruine Kilhaven V zijn uitgegeven. De ontwikkeling van SRBT Giessen is opgestart en het ROB heeft hiervoor een overeenkomst gesloten met Riverland om samen SRBT Giessen te ontwikkelen. Het ontwerp bestemmingsplan SRBT Giessen ligt ter inzage. Het ROB heeft een actieve rol voor de ontwikkeling van de insteekhaven en de herstructurering van de Biesboschhaven in Werkendam.
7	Risico's	Financiële risico's kunnen ontstaan door het vertragen van grondverkopen en / of het tegenvallen van de kosten van bouw- en woonrijp maken. Tevens is er een planologisch risico ten aanzien van het voorontwerp bestemmingsplan Giessen.
8	Bestuurlijke vertegenwoordiging	Wethouder J.P. Tanis – Grondbedrijf/Bedrijventerreinen (namens de aandeelhouders) Wethouder W. van Ooijen – Economie (Commandite)
9	Deelnemende gemeenten	Altena
10	Vestigingsplaats/ centrumgemeente	Altena

NB. ROB is een commanditaire vennootschap (CV) en geen gemeenschappelijke regeling (GR).

Naam		BNG Bank N.V.
1	Doelstellingen	De BNG Bank is de bank voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Betrouwbaar, duurzaam en professioneel: dat zijn de kernwaarden van de BNG Bank. De bank is een betrokken partner en draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De strategische doelstellingen zijn gericht op de lange termijn. <u>Substantiële marktaandelen</u> Rendabel voorzien in meer dan 50% van de totaal aangeboden langlopende solvabiliteitsvrije kredietvraag van decentrale overheden, woningcorporaties en zorginstellingen. <u>Redelijk rendement</u> BNG Bank streeft niet naar een maximaal, maar naar een redelijk rendement op het eigen vermogen. Dit komt deels als dividend weer ten goede aan de aandeelhouders.
2	Activiteiten	Verstrekken van kredieten tegen lage tarieven aan of onder garantie van Nederlandse overheden.
3	Meerjarendoelen gemeente	Dankzij topratings en groot inkoopformule van de BNG Bank kan de gemeente Altena via de BNG bank tegen scherpe voorwaarden geld aantrekken.
4	Publieke belang, c.q. reden waarom gemeente participeert	De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burgers.
5	Financieel belang gemeente	Aantal aandelen 37.908 Boekwaarde per 31-12-2021 € 94.770 Dividend in 2021 € 86.430 (€ 2,28 per aandeel)
6	Ontwikkelingen	De BNG Bank heeft in 2021 een eerste meting gedaan van de maatschappelijke impact die de klanten maken (nieuwe strategie Ons Kompas Naar Impact). Dit gebeurt omdat de Bank belang hecht aan het sturen op en rapporteren over datgene waar het echt om draait. Ook in 2023 blijft de bank zich richten op het maken van maatschappelijke impact. Doel van de bank is een stijging van de impact van zijn klanten in 2023 met 10% ten opzichte van de nulmeting over het jaar 2021.
7	Risico's	De hoogte van het nettoresultaat is met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan doen over de veranderingen in de hoogte van de debiteurenvoorziening en de ontwikkeling van de marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van het nettoresultaat voor 2022 en verder kan de bank daarom niet maken.
8	Bestuurlijke vertegenwoordiging	Wethouder J.P. Tanis
9	Deelnemende gemeenten	De aandeelhouders zijn uitsluitend overheden. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap.
10	Vestigingsplaats / centrumgemeente	Den Haag

	Naam	BNG Bank N.V.
11	Omvang eigen vermogen 1-1-2021	€ 5.097
	Omvang vreemd vermogen 1-1-2021	€ 155.262
	Omvang eigen vermogen 31-12-2021	€ 5.062
	Omvang vreemd vermogen 31-12-2021	€ 143.995
	(bedragen x € 1.000.) *	
12	Omvang van het financiële resultaat 2021 na belastingen (in € mln)	€ 236

** Conform regels van de Autoriteit Financiële Markten (AFM) kan de BNG pas tot publicatie van gerealiseerde resultaten overgaan na behandeling van de door de externe accountant goedgekeurde jaarrekening en het voorstel tot winstuitkering door de raad van Commissarissen.*

	Naam	Brabant Water N.V.
1	Doelstellingen	Brabant Water streeft naar een hoge klanttevredenheid (rapportcijfer 8) en naar een onberispelijke waterkwaliteit tegen zo laag mogelijke kosten. Verder streeft Brabant Water naar reductie van de ondermaatse leveringsminuten (8 minuten gepland, 4,5 minuten ongepland). Tot slot wil Brabant Water op het terrein van duurzaamheid haar steentje bijdragen door haar reststoffen zo veel als mogelijk te (laten) hergebruiken en door een bijdrage te leveren aan de Europese ambitie 20-20-20 (20% reductie van energie, 20% eigen duurzame opwekking van energie en 20% reductie van CO ₂ -uitstoot).
2	Activiteiten	Brabant Water levert drink- en industriewater aan 2,5 miljoen inwoners in Noord-Brabant. Brabant Water wint, zuivert en distribueert water van uitstekende kwaliteit tegen de laagst mogelijke kosten en met een hoge leveringsbetrouwbaarheid.
3	Meerjarendoelen gemeente	Waarborgen van de genoemde activiteiten.
4	Publieke belang , c.q. reden waarom gemeente participeert	Behartigen van de belangen van de inwoners van de deelnemende gemeenten t.a.v. de watervoorziening.
5	Financieel belang gemeente	Aantal aandelen 75.822 (2,73%)
6	Ontwikkelingen	In verband met de veroudering van het leidingnet is besloten om in de nabije toekomst het aantal saneringen op te voeren. Daarnaast worden de investeringen in (ver)nieuwbouw van de waterproductiebedrijven opgevoerd in verband met veroudering en noodzakelijke aanvullende zuiveringen. Ook wordt gestart met de ontwikkeling van alternatieven voor grondwater. Hiermee is in totaal een extra investeringsbedrag gemoeid van tientallen miljoen per jaar.
7	Risico's	Klimaatverandering met de daarbij gepaard gaande warmere en drogere zomers zorgt dit voor extra watervraag. In extreem warme zomers kan dit effect hebben op de kwaliteit (druk en temperatuur) van het water. Oplopende droogteschadeclaims. In de jaarrekening 2021 is reeds voorzien in extra historische droogteschadeclaims ter hoogte van ruim 20 miljoen euro. Het risico bestaat dat Droogteschade.nl (een claimorganisatie) in rechte een hogere claim afdwingt. Dit kan in potentie leiden tot tientallen miljoen extra schade.
8	Bestuurlijke vertegenwoordiging	Burgemeester E.J.M.Lichtenberg
9	Deelnemende gemeenten	Alphen-Chaam, Altena, Asten, Baarle-Nassau, Bergeijk, Bergen op Zoom, Bernheze, Best, Bladel, Boekel, Boxmeer, Boxtel, Breda, Cranendonck, Cuijk, Deurne, Don, Drimmelen, Eersel, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gemert-Bakel, Gilze en Rijen, Goirle, Grave, Haaren, Halderberge, Heeze-Leende, 's-Hertogenbosch, Heusden, Hilvarenbeek, Laarbeek, Landerd Loon op Zand, Mill en Sint Hubert, Moerdijk, Nuenen, Gerwen en Nederwetten, Oirschot, Oisterwijk, Oosterhout, Oss, Reusel de Mierden, Roosendaal, Rucphen, Schijndel, Someren, Son en Breugel, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Sint-Oedenrode, Steenbergen, Tholen, Tilburg, Uden, Veghel, Veldhoven, Waalwijk, Zundert.
10	Vestigingsplaats/ centrumgemeente	's-Hertogenbosch

	Naam	Brabant Water N.V.
11	Omvang eigen vermogen 1-1-2022	€ 684.676
	Omvang vreemd vermogen 1-1-2022	€ 534.399
	Omvang eigen vermogen 31-12-2022*	€ 688.676
	Omvang vreemd vermogen 31-12-2022*	€ 534.399
	(bedragen x € 1.000)	
12	Omvang van het financiële resultaat 2022*	€ 4.000 .000

*betreft prognose

	Naam	Nazorg gesloten stortplaatsen Zevenbergen & Bavel-Dorst												
1	Doelstellingen Eeuwigdurend Beheer van de voormalige regionale stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen, inclusief financieel beheer. Op termijn de overdracht van de stortplaats Zevenbergen, inclusief nazorg, aan Provincie. Stortplaats Bavel: zorgdragen voor beheer en onderhoud van de stortplaats.													
2	Activiteiten Financieel beheer, minimale benodigd fysiek beheer, voorbereiding voor overdracht Zevenbergen.													
3	Meerjarendoelen gemeente Doelmatig beheer gelden GR, uitvoeren van nazorgplicht.													
4	Publieke belang , c.q. reden waarom gemeente participeert Wettelijke verplichting voor eeuwigdurende nazorg op de voormalige regionale stortplaatsen.													
5	Financieel belang gemeente De gemeente betaalt jaarlijks een bijdrage aan de kosten van de Nazorg en het in standhouden van het gewenste niveau van de voorzieningen Onderstaand de deelnemersbijdrage voor de periode 2023 –2026. <table><tr><td>2023</td><td>2024</td><td>2025</td><td>2026</td></tr><tr><td>€ 78.756</td><td>€ 78.756</td><td>€ 78.756</td><td>€ 78.756</td></tr></table>	2023	2024	2025	2026	€ 78.756	€ 78.756	€ 78.756	€ 78.756					
2023	2024	2025	2026											
€ 78.756	€ 78.756	€ 78.756	€ 78.756											
6	Ontwikkelingen Op korte termijn onderzoek naar hoogte doelvermogen Zevenbergen. Uitstel overdracht geconditioneerd vastgelegd in convenant met Provincie. Onderzoek naar ontwikkeling recreatie op stortplaats Bavel-Dorst.													
7	Risico's Steeds hogere jaarlijkse bijdrage om aan alle verplichtingen te kunnen voldoen. Hoge kosten bij eventuele calamiteiten.													
8	Bestuurlijke vertegenwoordiging Wethouder R.J. van Vugt													
9	Deelnemende gemeenten Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Breda, Drimmelen, Geertruidenberg, Etten-Leur, Moerdijk, Oosterhout, Zundert.													
10	Vestigingsplaats / centrumgemeente Breda													
11	<table><tr><td>Omvang eigen vermogen</td><td>1-1-2023</td><td>€ 1.016.309</td></tr><tr><td>Omvang vreemd vermogen</td><td>1-1-2023</td><td>€ 25.805.321</td></tr><tr><td>Omvang eigen vermogen</td><td>31-12-2023</td><td>€ 997.672</td></tr><tr><td>Omvang vreemd vermogen</td><td>31-12-2023</td><td>€ 25.017.959</td></tr></table>	Omvang eigen vermogen	1-1-2023	€ 1.016.309	Omvang vreemd vermogen	1-1-2023	€ 25.805.321	Omvang eigen vermogen	31-12-2023	€ 997.672	Omvang vreemd vermogen	31-12-2023	€ 25.017.959	
Omvang eigen vermogen	1-1-2023	€ 1.016.309												
Omvang vreemd vermogen	1-1-2023	€ 25.805.321												
Omvang eigen vermogen	31-12-2023	€ 997.672												
Omvang vreemd vermogen	31-12-2023	€ 25.017.959												
12	Omvang van het financiële resultaat 2023	€ 0												

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording bevat de paragraaf grondbeleid ten minste:

- een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
- een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert;
- een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
- een onderbouwing van de geraamde winstneming;
- de beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Nota Grondbeleid Altena 2019

Op 8 januari 2019 heeft de raad de Nota Grondbeleid 2019 vastgesteld. Enkele hoofdpunten uit de nota worden in deze paragraaf besproken.

- *Beleidsregie*

In de nota Grondbeleid 2019 is onder andere opgenomen dat de gemeente Altena er in beginsel voor kiest om een strategische grondpositie in te nemen. Indien nodig zal de gemeente hiervoor grond aankopen. In de overige gevallen zal de gemeente terughoudend zijn met haar investeringen (faciliterend grondbeleid). De gemeente Altena weegt per project af welk type grondbeleid voor de betreffende locatie wenselijk is.

- *Grondprijnsbeleid*

De gemeente Altena bepaalt de grondprijzen in beginsel op basis van een externe taxatie, eens in de vier jaar, waarbij de residuele grondwaarde en/of de vergelijkingswaarde wordt toegepast. In een grondprijnsbrief wordt nader ingegaan op de ontwikkeling van de grondprijzen in de tussenliggende jaren en op omstandigheden waarin kan worden afgeweken van de verrichte taxatie. De gemeenteraad stelt de grondprijnsbrief vast.

- *Weerstandsvermogen grondexploitaties*

Het benodigde weerstandsvermogen van de gemeente Altena wordt bepaald aan de hand van de berekening van de risico's. De reserve grondexploitaties dient voor mogelijke opvang van deze risico's. De minimale hoogte wordt hierop afgestemd, zodat financiële tegenvallers zoveel mogelijk binnen de grondexploitaties zelf kunnen worden opgevangen.

De huidige Nota Grondbeleid is 4 jaar geleden vastgesteld. Het is wenselijk om deze nota te actualiseren. Dit komt enerzijds door de komende invoering van de nieuwe Omgevingswet. Deze wet wijzigt de instrumenten voor actieve en faciliterende grondpolitiek. De gemeente moet keuzes maken voor de ontwikkeling van nieuwe locaties. Daarnaast moeten we het gemeentelijke uitgiftebeleid gaan herzien, als gevolg van recente jurisprudentie. De planning is om eind 2022 het geactualiseerde beleid te kunnen vaststellen.

Grondexploitaties

Hieronder geven wij u een samenvattend financieel overzicht van de plannen zoals opgenomen in het MPG 2023.

Overzicht kasstromen en gecalculeerd eindresultaat (bedragen x € 1,000) (-/- = nadelig)								
		Boekwaarde 01-01-2022	Verwachte mutaties 2022	Boekwaarde 31-12-2022	Te verwachten kosten vanaf 2023	Te verwachten opbrengsten vanaf 2023	Gecalculeerd resultaat op EW	Jaar EW
Achter de Schans	Werkendam	4.596	-1.368	3.228	4.074	-6.635	667	2027
Bloklant	Wijk en Aalburg	1.999	-432	1.567	86	-1.043	610	2023
Bronkhorst	Andel	1.674	390	2.064	3.009	-4.581	492	2030
De Burcht	Werkendam	484	76	560	0	0	560	2022
Den Eng	Veen	4.376	33	4.409	0	-4.659	-250	2026
Hoog Meeuwen	Meeuwen	-25	-122	-147	88	0	-59	2023
Tjalmastraat	Veen	-72	70	-2	0	0	-2	2022
MFA	Veen	308	-98	210	0	0	210	2022
Nieuwe Banne	Sleeuwijk	619	-1.036	-417	266	0	-151	2024
Postweide	Woudrichem	1.632	-243	1.389	0	0	1.389	2022
Roode Camer	Hank	400	-880	-480	815	0	335	2024
Waterfront De Veene	Veen	1.116	-532	584	16	-240	360	2023
Zandweide	Dussen	393	-977	-584	689	-533	-428	2025
Vrijgekomen schoollocaties	diversen	705	0	705	0	-705	0	
Totaal		18.205	-5.119	13.086	9.043	-18.396	3.733	

Doordat de nog te maken kosten en te verwachten opbrengsten per plan concurrentiegevoelige informatie bevatten hebben wij deze enkel op totaal niveau toegelicht. Bovenstaande gegevens zijn gebaseerd op de kostprijscalculaties. Deze calculaties worden jaarlijks herzien rekening houdend met de economische omstandigheden.

Voor de uitgangspunten, verdere uitwerking per plan en de risico's verwijzen wij u naar het MPG Altena 2023, dat als bijlage bij deze begroting is gevoegd.

Reserves en voorzieningen

Het benodigde weerstandsvermogen van de gemeente Altena wordt bepaald aan de hand van de berekening van de risico's. De hoogte van de getroffen verliesvoorzieningen zijn bepaald aan de hand van de Netto Contante Waarde.

Op basis van het verloop van de Algemene reserve grondexploitaties de komende jaren en de uitgevoerde gevoeligheids- en risicoanalyses bij het MPG 2023, is op dit moment geen aanpassing van de Reserve grondexploitaties nodig. De aanwezige buffer voor risico's is afdoende om dit risicodeel af te dekken. Stand algemene Reserve Grondexploitaties per 1 januari 2023 € 4,9 mln.

Financiële begroting

Overzicht van baten, lasten en saldi 2023-2026 (bedragen x € 1.000) gemeente Altena

Programma	Begroting 2023			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01. Inwoner en bestuur	11.533	1.861	9.672 N	12.127	2.588	9.538 N	12.289	2.500	9.789 N	12.442	2.500	9.942 N
02. Altena samenredzaam	54.611	11.120	43.491 N	53.804	10.153	43.650 N	53.575	10.461	43.114 N	53.592	10.508	43.084 N
03. Veelzijdig Altena	16.546	3.309	13.237 N	16.364	3.037	13.327 N	16.812	3.037	13.774 N	16.971	3.041	13.930 N
04. Duurzaam Altena	28.655	24.687	3.969 N	27.976	23.369	4.607 N	27.836	23.486	4.350 N	28.272	24.106	4.166 N
05. Bereikbaar Altena	12.083	1.211	10.872 N	13.284	1.211	12.073 N	14.053	1.206	12.847 N	14.458	1.212	13.245 N
Totaal programma's	123.428	42.188	81.240 N	123.554	40.359	83.195 N	124.565	40.690	83.875 N	125.735	41.367	84.368 N
Algemene dekkingsmiddelen:												
Lokale heffingen	332	10.590	10.258 V	335	10.940	10.605 V	339	11.267	10.928 V	343	11.549	11.207 V
Algemene uitkering	-	92.185	92.185 V	-	95.261	95.261 V	-	97.618	97.618 V	-	97.618	97.618 V
Dividend	-	67	67 V	-	67	67 V	-	67	67 V	-	67	67 V
Financieringsfunctie	167	133	300 V	331	105	436 V	478	91	569 V	559	83	642 V
Overige dekkingsmiddelen	1.570	-	1.570 N	3.863	-	3.863 N	6.203	-	6.203 N	6.203	-	6.203 N
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	1.734	102.974	101.241 V	3.868	106.373	102.505 V	6.064	109.043	102.979 V	5.987	109.317	103.330 V
Overhead	24.136	2.145	21.992 N	23.073	1.915	21.158 N	22.440	1.915	20.525 N	22.380	1.915	20.465 N
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Geraamd totaal van baten en lasten	149.298	147.307	1.991 N	150.495	148.646	1.848 N	153.069	151.648	1.421 N	154.102	152.599	1.504 N

Reservemutaties

Programma	Begroting 2023			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026		
	Toevoeging	Onttrekking	Saldo	Toevoeging	Onttrekking	Saldo	Toevoeging	Onttrekking	Saldo	Toevoeging	Onttrekking	Saldo
01. Inwoner en bestuur	30	124	95 V	30	124	94 V	30	117	87 V	30	117	87 V
02. Altena samenredzaam	403	711	308 V	403	308	95 N	403	282	121 N	403	278	125 N
03. Veelzijdig Altena	1.841	1.284	557 N	1.941	1.469	472 N	1.941	1.926	14 N	1.941	2.196	256 V
04. Duurzaam Altena	21	843	822 V	21	241	220 V	21	241	220 V	21	241	220 V
05. Bereikbaar Altena	2.643	3.213	570 V	2.643	3.688	1.045 V	2.643	3.259	616 V	2.643	3.223	580 V
Totaal programma's	4.937	6.175	1.238 V	5.037	5.830	793 V	5.037	5.826	789 V	5.037	6.055	1.018 V
Algemene dekkingsmiddelen	1.014	1.000	14 N	1.014	1.000	14 N	14	-	14 N	14	-	14 N
Overhead	222	1.414	1.191 V	222	477	255 V	222	475	253 V	222	474	251 V
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Geraamd totaal van baten en lasten	6.173	8.589	2.415 V	6.273	7.307	1.033 V	5.273	6.301	1.027 V	5.273	6.529	1.255 V
Geraamd resultaat	155.472	155.896	424 V	156.768	155.953	815 N	158.343	157.949	393 N	159.376	159.127	248 N
Begrotingsresultaat V / N			424 V			815 N			393 N			248 N

Incidentele baten en lasten 2023-2026 (bedragen x € 1.000)

Programma (bedragen x € 1.000)	Toelichting	Lasten / baten	Jaar			
			2023	2024	2025	2026
1. Inwoner & Bestuur	Frictiebudget Herindeling	lasten	31 N	31 N	24 N	24 N
1. Inwoner & Bestuur	Mutaties reserves Reserve onderhoud graven	baten	70 V	70 V	70 V	70 V
1. Inwoner & Bestuur	Mutaties reserves Reserve Frictiekosten	baten	31 V	31 V	24 V	24 V
1. Inwoner & Bestuur	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	baten	16 V	16 V	16 V	16 V
1. Inwoner & Bestuur	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	lasten	30 N	30 N	30 N	30 N
Totaal 1. Inwoner & Bestuur			57 V	57 V	57 V	57 V
2. Altena samenredzaam	Programmakosten NvO	lasten	201 N	-	-	-
2. Altena samenredzaam	Afkoop inzet ambtelijke capaciteit NvO	lasten	200 N	-	-	-
2. Altena samenredzaam	Mutaties reserves Res Sociaal Domein	baten	27 V	27 V	2 V	-
2. Altena samenredzaam	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	baten	29 V	29 V	29 V	29 V
2. Altena samenredzaam	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	lasten	35 N	35 N	35 N	35 N
2. Altena samenredzaam	Mutaties reserves Algemene reserve	baten	401 V	-	-	-
Totaal 2. Altena samenredzaam			20 V	20 V	4 N	6 N
3. Veelzijdig Altena	Ontwikkeling Campus	baten	25 V	-	-	-
3. Veelzijdig Altena	Ontwikkeling Campus	lasten	50 N	-	-	-
3. Veelzijdig Altena	Mutaties reserves Res renov. /verv. kleedlok. Sportacc	lasten	75 N	75 N	75 N	75 N
3. Veelzijdig Altena	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	baten	256 V	256 V	256 V	256 V
3. Veelzijdig Altena	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	lasten	203 N	203 N	203 N	203 N
3. Veelzijdig Altena	Mutaties reserves DBR: Onderhoud civiele kunstwerken	lasten	16 N	16 N	16 N	16 N
Totaal 3. Veelzijdig Altena			64 N	39 N	39 N	39 N
4. Duurzaam Altena	Baggeren Rijswijkse wiel	lasten	600 N	-	-	-
4. Duurzaam Altena	Mutaties reserves Reserve Woonomgeving	baten	69 V	69 V	69 V	69 V
4. Duurzaam Altena	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	baten	10 V	10 V	10 V	10 V
4. Duurzaam Altena	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	lasten	21 N	21 N	21 N	21 N
4. Duurzaam Altena	Mutaties reserves Bestemmingsres.baggeren Rijsw.Wiel	baten	600 V	-	-	-
4. Duurzaam Altena	Mutaties reserves Algemene reserve grondexploitatie	baten	50 V	50 V	50 V	50 V
Totaal 4. Duurzaam Altena			109 V	109 V	109 V	109 V
5. Bereikbaar Altena	Mutaties reserves DBR: Verkeersveiligheidverhogende mtr	baten	13 V	13 V	13 V	13 V
5. Bereikbaar Altena	Mutaties reserves DBR: Onderhoud wegen	baten	2.682 V	2.682 V	2.682 V	2.682 V
5. Bereikbaar Altena	Mutaties reserves DBR: Onderhoud wegen	lasten	2.312 N	2.312 N	2.312 N	2.312 N
5. Bereikbaar Altena	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	lasten	1 N	1 N	1 N	1 N
5. Bereikbaar Altena	Mutaties reserves DBR: Onderhoud civiele kunstwerken	baten	119 V	594 V	245 V	245 V
5. Bereikbaar Altena	Mutaties reserves DBR: Onderhoud civiele kunstwerken	lasten	330 N	330 N	330 N	330 N
Totaal 5. Bereikbaar Altena			171 V	646 V	297 V	297 V
6a. Overige algemene dekkingsmiddelen	Mutaties reserves Reserve Woonomgeving	lasten	6 N	6 N	6 N	6 N
6a. Overige algemene dekkingsmiddelen	Mutaties reserves DBR: Onderst.verenigingen energiecrisis	lasten	1.000 N	1.000 N	-	-
6a. Overige algemene dekkingsmiddelen	Mutaties reserves Algemene reserve	baten	1.000 V	1.000 V	-	-
6a. Overige algemene dekkingsmiddelen	Mutaties reserves Algemene reserve	lasten	9 N	9 N	9 N	9 N
Totaal 6a. Overige algemene dekkingsmiddelen			14 N	14 N	14 N	14 N
6b. Overhead	Inrichting moderne werkplek	lasten	335 N	-	-	-
6b. Overhead	Doorontwikkeling sociaal domein	lasten	600 N	-	-	-
6b. Overhead	Mutaties reserves Reserve Frictiekosten	baten	935 V	-	-	-
6b. Overhead	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	baten	26 V	26 V	26 V	26 V
6b. Overhead	Mutaties reserves DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	lasten	222 N	222 N	222 N	222 N
Totaal 6b. Overhead			196 N	196 N	196 N	196 N
Eindtotaal			83 V	583 V	209 V	207 V

Toelichting incidentele baten en lasten 2023-2026 groter dan € 100.000

Programma 2

Met de ontwikkeling van de Norm voor Opdrachtgeverschap (NvO) geven gemeenten in de regio samen met regionale partners vorm geven aan de ambitie om te komen tot kwalitatief goede zorg

bieden die aansluit bij de behoeften en mogelijkheden van jeugdigen, ouders en gezin. Om te komen tot de NvO wordt incidenteel voor twee jaar een programma uitgerold. Het programma bestaat uit programmakosten NvO en afkoop inzet ambtelijke capaciteit NvO. Dekking hiervan is de algemene reserve.

Programma 3

De mutaties op de reserves onderhoud gemeentelijke gebouwen zijn onttrekkingen en stortingen voor (toekomstige) onderhoudsuitgaven ten behoeve van gemeentelijke accommodaties. Wegens het ontbreken van een actueel onderhoudsprogramma is er geen onderhoudsvoorziening, maar is er voor gekozen om voorlopig, tot er een actueel plan is, de kosten via een reserve te laten lopen.

Programma 4

Vooruitlopend op een nog vast te stellen waterbeheerplan zijn er enkele grote baggerprojecten incidenteel ter hand genomen. Voor 2023 betreft het de Rijswijkse Wiel. Dekking hiervan is de bestemmingsreserve.

Programma 5

De mutaties op de reserves onderhoud wegen en onderhoud civiele kunstwerken zijn onttrekkingen en stortingen voor (toekomstige) onderhoudsuitgaven ten behoeve van wegen en civiele kunstwerken. Wegens het ontbreken van een actueel onderhoudsprogramma is er geen onderhoudsvoorziening, maar is er voor gekozen om voorlopig, tot er een actueel plan is, de kosten via een reserve te laten lopen.

Programma overige algemene dekkingsmiddelen

Een deel van de algemene reserve zal worden ingezet voor het ondersteunen van verenigingen e.d. als gevolg van de energiecrises. Vooruitlopend op nog op te stellen beleid ter zake wordt dit deel in een bestemmingsreserve gestort.

Programma overhead

- De gemeente Altena wil de komende jaren de digitale werkplek verder inrichten om plaats- en tijdonafhankelijk te kunnen werken. Daarnaast moet eenduidige opslag van informatie gefaciliteerd worden, om ze efficiënt en slimmer samen te werken. Het betreft hier een uitwerking van de bij de herindeling vastgestelde plannen om op termijn anders te gaan werken. Door de coronacrisis is dit de noodzaak nog groter geworden. Dekking vindt plaats ten laste van de reserve frictiekosten.
- Doorontwikkeling sociaal domein. Binnen het sociaal domein is met name in de uitvoering sinds de start van de gemeente Altena sprake van onderbezetting. In 2022 wordt een doorontwikkelplan gemaakt. Dit doorontwikkelplan moet leiden tot aanpassing van de strategie, structuur en cultuur (opleiden en ontwikkelen). Binnen het sociaal domein is zeker nog een jaar extra capaciteit nodig om er voor te zorgen dat de wachtlijsten verminderen, c.q. dat er geen wachtlijsten ontstaan, en om ruimte te hebben voor opleiden en ontwikkelen. Op basis van een werklasmeting zal de benodigde formatie worden berekend. Dekking vindt plaats ten laste van de reserve frictiekosten.

- De mutaties op de reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen zijn onttrekkingen en stortingen voor (toekomstige) onderhoudsuitgaven ten behoeve van gemeentelijke accommodaties. Wegens het ontbreken van een actueel onderhoudsprogramma is er geen onderhoudsvoorziening, maar is er voor gekozen om voorlopig, tot er een actueel plan is, de kosten via een reserve te laten lopen.

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves (bedragen * € 1.000)

Programma (bedragen x € 1.000)	Toelichting	Toevoeging onttrekking	Jaar 2023	2024	2025	2026
1. Inwoner & Bestuur	Dekkingsreserve kapitaallasten	onttrekking	6 V	6 V	6 V	6 V
Totaal 1. Inwoner & Bestuur			6 V	6 V	6 V	6 V
2. Altena samenredzaam	Dekkingsreserve kapitaallasten	onttrekking	255 V	253 V	251 V	249 V
2. Altena samenredzaam	Dekkingsreserve kapitaallasten	toevoeging	368 N	368 N	368 N	368 N
Totaal 2. Altena samenredzaam			113 N	115 N	117 N	119 N
3. Veelzijdig Altena	Dekkingsreserve kapitaallasten	onttrekking	1.028 V	1.213 V	1.671 V	1.941 V
3. Veelzijdig Altena	Dekkingsreserve kapitaallasten	toevoeging	1.546 N	1.646 N	1.646 N	1.646 N
Totaal 3. Veelzijdig Altena			518 N	433 N	25 V	295 V
4. Duurzaam Altena	Dekkingsreserve kapitaallasten	onttrekking	114 V	112 V	112 V	112 V
Totaal 4. Duurzaam Altena			114 V	112 V	112 V	112 V
5. Bereikbaar Altena	Dekkingsreserve kapitaallasten	onttrekking	399 V	399 V	319 V	283 V
Totaal 5. Bereikbaar Altena			399 V	399 V	319 V	283 V
6b. Overhead	Dekkingsreserve kapitaallasten	onttrekking	452 V	451 V	449 V	447 V
Totaal 6b. Overhead			452 V	451 V	449 V	447 V
Eindtotaal			340 V	419 V	794 V	1.024 V

Toelichting

De structurele reservemutaties betreffen allemaal mutaties op dekkingsreserves kapitaallasten. Deze reserve dient ter dekking van kapitaallastenvolumes van specifiek hiervoor in aanmerkinggenomen activa. Deze kapitaallastenvolumes komen daardoor niet ten laste van de reguliere exploitatie maar ten laste van deze bestemmingsreserve.

Ramingsgrondslagen

Begroting 2022	Uitgangspunten
Bestaand beleid / nieuw beleid	De Begroting 2023 wordt opgesteld op basis van bestaand beleid, ontwikkelingen uit de Kaderbrief 2023 en de vertaling van het Bestuursakkoord 2022-2026.
Salarissen	Bij het ramen van de salariskosten voor de begroting wordt uitgegaan van de salarisproductie medio mei van voorgaand jaar aangevuld met de dan bekende toekomstige personele ontwikkelingen uit bijvoorbeeld de Bestuursrapportages en Kadernota. De salarislasten worden geraamd op het maximum van de schaal. Voor de Begroting 2023 wordt uitgegaan van de meest recente Cao-afspraken.
Algemene uitkering	De algemene uitkering wordt geraamd in lopende prijzen. De Begroting 2023 wordt gebaseerd op de raming van de algemene uitkering uit de Septembercirculaire 2022.
Stelpost loon- en prijsontwikkeling	De ramingen van de baten en lasten zijn in lopende prijzen opgesteld, de loon- en prijsontwikkeling wordt op een stelpost geraamd. Indien nodig kan op deze stelpost een beroep gedaan kan worden. Voor de prijsontwikkeling wordt uitgegaan van de indicator zoals gehanteerd in de gemeentefondscirculaires, te weten de prijsontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product (pBBP). Voor de Begroting 2023 wordt gebruik gemaakt van de raming uit de Septembercirculaire 2022.
Rentekosten	De rentekosten verbonden aan reeds gedane investeringen worden berekend aan de hand van het schema rentetoerekening jaar t zoals in de Notitie rente 2017 (april 2016) van de Commissie BVV is opgenomen.
Nieuwe investeringen	In de Begroting 2023 worden nieuwe investeringen verwerkt die voortkomen uit het Bestuursakkoord 2022-2026 of door recente ontwikkelingen noodzakelijk zijn.
Belastingen en tarieven	Als uitgangspunt geldt dat de tarieven jaarlijks tenminste worden geïndexeerd. Deze trendmatige aanpassing is gebaseerd op de ontwikkeling van pBBP zoals opgenomen in de meest recente gemeentefondscirculaire. Voor de Begroting 2023 is de trendmatige aanpassing gemaximeerd op 5%.
Weerstandsvermogen	Het vermogen van de gemeente om niet structurele risico's te kunnen opvangen zonder daarbij de lopende exploitatie in gevaar te brengen wordt uitgedrukt in de weerstandsratio. Uitgangspunt is een weerstandsratio gelijk of groter dan 1,0 in de begroting en de meerjarenraming.
Onvoorziene uitgaven	Dit betreft een stelpost ter dekking van tegenvallers, c.q. niet voorziene uitgaven waar gedurende het begrotingsjaar alsnog prioriteit aan wordt toegekend.
Bespaarde rente	Er wordt geen bespaarde rente berekend.

Geprognosticeerde balans 2023-2026

Activa

Balansposten (*€ 1.000)	Gerealiseerde stand per 31-12-2021	Prognose stand per 31-12-2022	Prognose stand per 31-12-2023	Prognose stand per 31-12-2024	Prognose stand per 31-12-2025	Prognose stand per 31-12-2026
Immateriële vaste activa	646	4.918	4.807	4.695	4.584	4.475
• Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	112	108	106	103	101	101
• Bijdrage aan activa van derden	534	4.810	4.701	4.592	4.483	4.374
Materiële vaste activa	151.837	180.048	203.284	230.165	245.148	245.166
• Investerings met een economisch nut	97.274	111.754	122.772	139.660	145.437	149.201
• Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	34.406	37.490	41.869	46.220	52.748	51.235
• Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	20.157	30.804	38.642	44.285	46.963	44.731
Financiële vaste activa	10.023	9.414	8.638	7.833	7.027	6.221
• Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	4.053	4.053	4.053	4.053	4.053	4.053
• Leningen aan woningcorporaties	4.178	3.500	2.781	2.031	1.282	533
• Overige verbonden partijen	28	28	28	28	28	28
• Overige langlopende leningen	1.701	1.752	1.712	1.671	1.630	1.589
• Overige uitzettingen met een looptijd ≥ 1 jaar	62	79	64	49	33	18
Voorraden	14.628	14.126	14.126	14.126	14.126	14.126
• Onderhanden werk waaronder gronden in exploitatie	13.201	13.201	13.201	13.201	13.201	13.201
• Gereed product en handelsgoederen	1.427	925	925	925	925	925
• Overige voorraad	-	-	-	-	-	-
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar	32.005	16.581	18.358	20.423	21.542	21.470
• Vorderingen op openbare lichamen	1.224	1.705	1.888	2.100	2.215	2.208
• Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een looptijd < 1 jaar	27.298	10.639	11.780	13.105	13.822	13.777
• Rek. courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	911	645	714	795	838	836
• Overige vorderingen	2.573	3.591	3.976	4.423	4.665	4.650
Liquide middelen	1.020	585	648	721	760	758
Overlopende activa	13.370	15.301	16.941	18.846	19.878	19.813
Totaal Activa	223.530	240.973	266.801	296.808	313.065	312.029

Passiva

Balansposten (*€ 1.000)	Gerealiseerde stand per 31-12-2021	Prognose stand per 31-12-2022	Prognose stand per 31-12-2023	Prognose stand per 31-12-2024	Prognose stand per 31-12-2025	Prognose stand per 31-12-2026
Eigen vermogen	67.580	64.129	62.138	60.289	58.869	57.366
• Algemene reserve (inclusief resultaat)	24.073	18.628	17.610	15.753	15.319	15.030
• Bestemmingsreserves	43.507	45.501	44.528	44.536	43.549	42.336
Voorzieningen	19.227	22.169	21.055	19.888	18.620	17.209
• Voor verplichtingen, verliezen en risico's	7.635	11.743	11.481	11.219	10.966	10.724
• Voor equalisatie van kosten	-	-	-	-	-	-
• Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	11.593	10.426	9.574	8.668	7.654	6.485
Vaste schulden met een rentetypische looptijd > 1 jaar	108.668	99.169	90.167	81.477	74.310	67.792
• Onderhandse leningen van binnenlandse banken	108.662	99.163	90.160	81.470	74.304	67.785
• Onderhandse leningen van overige binnenlandse sectoren	-	-	-	-	-	-
• Waarborgsommen	6	6	6	6	6	6
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	9.769	6.988	6.532	6.091	5.720	5.364
• Bank en giro	-	3.843	3.592	3.350	3.146	2.950
• Overige kortlopende schulden	9.769	3.145	2.940	2.741	2.574	2.414
Overlopende passiva	18.286	14.505	13.558	12.643	11.872	11.134
In te vullen financiering	-	34.013	73.352	116.422	143.675	153.164
Totaal Passiva	223.530	240.973	266.801	296.808	313.065	312.029

EMU-saldo

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht gemeenten ramingen van het EMU-saldo in de begroting op te nemen. In onderstaande tabel is het EMU-saldo van Altena berekend. In de Septembercirculaire 2022 zijn de individuele referentiewaarden per gemeente opgenomen. Een individuele EMU-referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een gemeente in de gezamenlijke terkortnorm heeft. De referentiewaarde voor Altena voor 2023 is € 5.635.000,

Het EMU-saldo voor 2022, 2023 en 2024 komt uit boven de referentiewaarde. Dit wordt veroorzaakt door het omvangrijke investeringsprogramma vanuit het verleden en als gevolg van het Integraal Huisvestingsplan en de beheerplannen buitenruimte die in de begroting zijn opgenomen.

Centraal Bureau voor de Statistiek
www.cbs.nl/kredo

Berekening EMU-saldo
Gemeente Altena (1959)

Omschrijving	2022	2023	2024
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
	Volgens realisatie tot en met sept. 2021, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2023	Volgens meerjarenraming in begroting 2024
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-2.436	-1.992	-1.848
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	32.483	23.124	26.770
3. Mutatie voorzieningen	2.941	-1.113	-1.168
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-502	0	0
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-31.476	-26.229	-29.786

Reserves (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	saldo 1-1- 2021	Toevoeging 2021	Vrijval 2021	saldo 31-12- 2021	Toevoeging 2022	Vrijval 2022	saldo 31-12- 2022	Toevoeging 2023	Vrijval 2023	saldo 31-12- 2023	Toevoeging 2024	Vrijval 2024	saldo 31-12- 2024	Toevoeging 2025	Vrijval 2025	saldo 31-12- 2025	Toevoeging 2026	Vrijval 2026	saldo 31-12- 2026
A. Algemene Reserves																			
Algemene reserve grondexploitatie	3.562	2.648	1.297	4.913	-	50	4.863	-	50	4.813	-	50	4.763	-	50	4.713	-	50	4.663
Algemene reserve	12.575	787	-	13.362	1.511	1.137	13.796	9	1.401	12.944	9	1.000	11.952	9	-	11.961	9	-	11.970
Totaal Algemene reserves	16.137	3.435	1.297	18.275	1.511	1.187	18.599	9	1.451	17.157	-	1.050	16.115	9	50	16.074	9	50	16.033
B. Bestemmingsreserves																			
Reserve Woonomgeving	854	6	69	791	6	69	727	6	69	663	6	69	600	6	69	536	6	69	473
DBR: Verkeersveiligheidsverhogende mtr	600	-	-	600	-	13	587	-	13	574	-	13	561	-	13	548	-	13	535
Reserve Strategisch personeelbeleid	418	-	-	418	-	418	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Res Sociaal Domein	1.569	-	1.487	82	-	27	55	-	27	29	-	27	2	-	2	-	-	-	-
Risicoreserve bedrijventerrein ROB	131	-	-	131	-	-	131	-	-	131	-	-	131	-	-	131	-	-	131
Handhaving Veense Put	45	-	-	45	-	-	45	-	-	45	-	-	45	-	-	45	-	-	45
Reserve Onderliggend wegennet A27	1.360	-	-	1.360	-	-	1.360	-	-	1.360	-	-	1.360	-	-	1.360	-	-	1.360
DBR: Onderhoud wegen	4.556	2.248	2.268	4.536	2.312	2.312	4.536	2.312	2.681	4.166	2.312	2.682	3.796	2.312	2.681	3.445	2.312	2.682	3.055
Reserve onderhoud graven	1.882	-	71	1.811	-	71	1.740	-	70	1.670	-	70	1.600	-	70	1.530	-	70	1.461
DBR: Onderhoud gemeentelijke gebouwen	3.263	512	459	3.315	512	450	3.376	512	337	3.553	512	337	3.725	512	337	3.899	512	337	4.073
DBR: Onderhoud civiele kunstwerken	1.713	445	400	1.758	346	218	1.887	346	119	2.114	346	594	1.866	346	245	1.967	346	245	2.069
Reserve Monumentenfonds	166	-	-	166	-	-	166	-	-	166	-	-	166	-	-	166	-	-	166
Best.res landschapsinvesteringsfonds	97	-	51	46	236	-	282	-	282	-	-	282	-	-	282	-	-	282	-
Res renov. Jerv. kleedlok. Sportacc	630	75	87	618	75	-	693	75	-	769	75	-	844	75	-	920	75	-	995
Initiatieven Kadernota 2020	200	-	200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve Friciekosten	2.177	509	-	2.686	-	-	2.686	-	966	1.720	-	31	1.688	-	24	1.664	-	24	1.640
Reserve Duurzaamheidsfonds	1.505	-	-	1.505	-	175	1.330	-	-	1.330	-	-	1.330	-	-	1.330	-	-	1.330
Bestemmingsres.baggen Loev. Gracht	-	-	-	700	-	-	700	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bestemmingsres.baggen Rijsw. Wiel	-	-	-	600	-	-	600	-	-	600	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bestemmingsres.baggen Vissersheng	-	-	-	440	-	-	440	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve strategische investeringen	-	-	-	-	2.500	-	2.500	-	-	2.500	-	-	2.500	-	-	2.500	-	-	2.500
Onderst.verenigingen energiecrisis	-	-	-	-	1.000	-	1.000	1.000	-	2.000	1.000	-	3.000	-	-	3.000	-	-	3.000
Reserve Bomenfonds	-	-	-	-	150	-	150	-	-	150	-	-	150	-	-	150	-	-	150
Totaal Bestemmingsreserves	21.166	5.535	5.092	21.608	7.137	4.893	23.862	4.251	4.884	23.219	4.251	3.823	23.646	3.251	3.443	23.454	3.251	3.443	23.164
C. Dekkingsreserves																			
Reserve kapitaallasten	22.616	1.833	2.550	21.899	1.914	2.163	21.649	1.914	2.254	21.309	2.014	2.433	20.890	2.014	2.808	20.096	2.014	3.038	19.072
Totaal Dekkingsreserves	22.616	1.833	2.550	21.899	1.914	2.163	21.649	1.914	2.254	21.309	2.014	2.433	20.890	2.014	2.808	20.096	2.014	3.038	19.072
D. Gerealiseerd resultaat																			
Nog te bestemmen resultaat	6.207	5.799	6.207	5.799	2.602	8.372	29	8.681	8.256	453	9.766	10.581	362	10.289	10.682	755	10.316	10.565	1.003
Totaal Gerealiseerd resultaat	6.207	5.799	6.207	5.799	2.602	8.372	29	8.681	8.256	453	9.766	10.581	362	10.289	10.682	755	10.316	10.565	1.003
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	66.126	16.602	15.147	67.580	13.163	16.614	64.129	14.854	16.845	62.138	16.039	17.887	60.290	15.562	16.983	58.869	15.590	17.093	57.366

Voorzieningen (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	saldo 1-1-2021	Toevoeging 2021	Vrijval 2021	Aanwending 2021	saldo 1-1-2022	Toevoeging 2022	Vrijval 2022	Aanwending 2022	saldo 31-12-2022	Toevoeging 2023	Vrijval 2023	Aanwending 2023	saldo 31-12-2023	Toevoeging 2024	Vrijval 2024	Aanwending 2024	saldo 31-12-2024	Toevoeging 2025	Vrijval 2025	Aanwending 2025	saldo 31-12-2025	Toevoeging 2026	Vrijval 2026	Aanwending 2026	saldo 31-12-2026
Voorziening verplichtingen risico																									
Voorziening Pensioen welhouders	7.718	127	475	248	7.122	38	9	266	6.884	36	-	279	6.641	35	-	281	6.395	34	-	281	6.148	35	-	281	5.902
VZ: Vermogensvoorziening deel ROB	187	-	187	-	4	4	-	-	8	4	-	-	8	4	-	-	12	4	-	-	16	4	-	-	20
Voorziening grondexploitaties	3.067	1.297	-	-	4.364	-	-	-	4.364	-	-	-	4.364	-	-	-	4.364	-	-	-	4.364	-	-	-	4.364
Voorz. Niet voorz.organis.ontwikk.	23	-	1	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vz Afrondende last afgelesten grezen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
VZ Wachtgeld oud bestuurders	96	-	5	81	10	73	-	29	54	-	-	24	31	-	-	20	11	-	-	10	1	-	-	1	
Voorziening gronden Eldijk	1.853	-	-	1.853	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Voorziening gronden Eldijk	-	437	-	-	437	-	-	-	437	-	-	-	437	-	-	-	437	-	-	-	437	-	-	-	437
Totaal Voorziening verplichtingen risico	11.944	1.861	668	2.203	11.911	116	9	295	11.763	40	-	303	11.811	39	-	305	11.219	38	-	305	10.956	40	-	305	10.722
Egalisatievoorzieningen																									
Voorziening onderhoud gebouwen	-	-	-	-	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-
Voorz fin reconstructies wegen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Voorziening civiele kunstwerken	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Totaal Egalisatievoorzieningen	-	-	-	-	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-	B1	-
Voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is																									
Voorziening egalisatie reiniging	145	B3	152	-	76	-	76	-	31	-	-	-	31	23	-	-	54	22	-	-	76	19	-	-	94
Voorziening riolering	6.796	-	693	-	6.043	-	1.091	-	4.959	-	882	-	4.070	-	929	-	3.141	-	1.036	-	2.104	-	1.188	-	916
Voorz onderhoud infrastruct Noordwaar	5.474	-	-	-	5.474	-	-	-	5.474	-	-	-	5.474	-	-	-	5.474	-	-	-	5.474	-	-	-	5.474
van derden waarvan de bestemming gebonden is	12.354	B3	845	-	11.993	-	1.167	-	10.426	31	882	-	9.474	23	929	-	8.668	22	1.036	-	7.546	19	1.188	-	6.486
TOTAAL VOORZIENINGEN	26.298	1.964	1.513	2.203	23.526	395	1.176	377	22.359	155	882	386	22.205	146	929	384	15.888	144	1.036	376	18.610	142	1.188	365	27.209
TOTAAL RESERVES EN VOORZIENINGEN	91.434	18.345	16.660	1.203	90.106	13.358	17.790	377	86.398	15.909	17.727	386	83.194	16.184	18.816	384	80.178	15.706	18.020	376	77.499	15.732	18.281	365	74.574

Investeringsplan 2023-2026 (bedragen x € 1.000) gemeente Altena

Omschrijving	Jaar	Investering	A / B	2023	2024	2025	2026
Bedrijfsmiddelen							
Tractie buitendienst 2023	2023	762	B	-	99	99	98
Tractie buitendienst 2024 verschoven naar 2026	2026	389	B	-	-	-	-
Tractie buitendienst 2025 verschoven naar 2026	2026	389	B	-	-	-	-
Solar Carports	2023	450	B	-	25	25	25
ICT Apparatuur 2023	2023	652	B	-	156	155	155
ICT hardware overig 2023	2023	237	B	-	49	48	48
Totaal taakveld o.4 en o.3		2.879		-	329	327	325
Wegen etc.:							
Investering wegen beheerplan buitenruimte 2023	2023	3.500	B	-	158	157	156
Investering wegen beheerplan buitenruimte 2024	2024	3.500	B	-	-	158	151
Investering wegen beheerplan buitenruimte 2025	2025	3.500	B	-	-	-	158
Investering wegen beheerplan buitenruimte 2026	2026	3.500	B	-	-	-	-
Weginrichting Kromme Nol	2023	375	B	-	17	17	17
Verkeersveiligheid Bandijk	2023	600	B	-	27	27	27
Verkeersveiligheid Hoge Maasdijk	2023	440	B	-	20	20	20
Bruggen kunstwerken:							
Investering Civiele kunstwerken Hout beheerplan buitenruimte 2023	2023	24	B	-	1	1	1
Investering Civiele kunstwerken Hout beheerplan buitenruimte 2025	2025	86	B	-	-	-	4
Openbare verlichting:							
Armaturen openbare verlichting 2023	2023	220	B	-	12	12	12
Armaturen openbare verlichting 2024	2024	220	B	-	-	12	11
Armaturen openbare verlichting 2025	2025	220	B	-	-	-	12
Armaturen openbare verlichting 2026	2026	220	B	-	-	-	-
Investering OV masten beheerplan buitenruimte 2023	2023	180	B	-	5	5	5
Investering OV masten beheerplan buitenruimte 2024	2024	180	B	-	-	5	5
Investering OV masten beheerplan buitenruimte 2025	2025	180	B	-	-	-	5
Investering OV masten beheerplan buitenruimte 2026	2026	180	B	-	-	-	-
Totaal taakveld 2.1		17.125		-	240	414	585
Investering aanlegsteigers beheerplan buitenruimte 2023	2023	183	B	-	13	13	13
Investering aanlegsteigers beheerplan buitenruimte 2025	2025	35	B	-	-	-	2
Totaal taakveld 2.3		218		-	13	13	15
Walstroomvoorziening insteekhaven	2024	250	B	-	-	18	18
Totaal taakveld 2.5		250		-	-	18	18
Investeringen geactualiseerde IHP - dekking reserve huisvesting onderwijs							
- Nieuwbouw Brede School incl. extra krediet en tijdelijke huisvesting	2023-2024	11.755	B	-	-	255	254
- Nieuwbouw Brede School kinderopvang gedekt door huurinkosten	2023-2024	850	B	-	-	-	-
- Nieuwbouw Brede School Het verlaet (geen IHP)	2023-2024	2.420	B	-	52	52	52
- Altena-college - Durox vleugel	2022-2023	2.318	B	6	58	58	57
- Het Baken (uitbreiding)	2022-2025	1.572	B	0	2	5	37
- Het Baken (uitbreiding) kinderopvang gedekt door huurinkosten	2022-2025	1.594	B	-	-	-	-
- Het Fundament (nieuwbouw) incl. sloopkosten en tijdelijke huisvesting	2022-2025	5.296	B	-	-	3	226
- Het Fundament (nieuwbouw) kinderopvang gedekt door huurinkosten	2022-2025	1.650	B	-	-	-	-
- Oranje Nassau school	2022-2025	9.539	B	16	339	338	336
- Oranje Nassau school kinderopvang gedekt door huurinkosten	2022-2025	721	B	-	-	-	-
- De Halm (nieuwbouw)	2025-2025	2.025	B	-	-	-	-
- Voorbereidingskrediet Dunant (Uitbreiding)	2021-2022	234	B	11	11	11	11
- Henri Dunant school	2022-2025	6.766	B	1	3	18	145
- Henri Dunant school kinderopvang gedekt door huurinkosten	2022-2025	721	B	1	3	18	145
- De Schans (renovatie)	2025-2026	6.983	B	-	-	-	3
- Verduurzaming scholen	2022-2023	1.900	B	-	1	3	27
- Ambtelijke begeleiding 2023 investeringen IHP	2023	54	B	-	3	3	3
Verbouwing D' Alburcht	2022-2024	6.295		-	-	120	120
Subtotaal taakveld 4.2		62.693		35	473	884	1.416

Omschrijving	Jaar	Investering	A / B	2023	2024	2025	2026
Investering groen overig beheerplan buitenruimte 2023	2023	90	B				
Investering groen overig beheerplan buitenruimte 2024	2024	90	B				
Investering groen overig beheerplan buitenruimte 2025	2025	90	B	-	-	-	5
Investering groen overig beheerplan buitenruimte 2026	2026	90	B				
Investering bomen beheerplan buitenruimte 2023	2023	270	B				
Investering bomen beheerplan buitenruimte 2024	2024	270	B	-	-	15	14
Investering bomen beheerplan buitenruimte 2025	2025	270	B	-	-	-	15
Investering bomen beheerplan buitenruimte 2026	2026	270	B	-	-	-	-
Investering speelplaatsen beheerplan buitenruimte 2023	2023	100	B	-	7	7	7
Investering speelplaatsen beheerplan buitenruimte 2024	2024	100	B	-	-	7	7
Investering speelplaatsen beheerplan buitenruimte 2025	2025	100	B	-	-	-	7
Investering speelplaatsen beheerplan buitenruimte 2026	2026	100	B	-	-	-	-
Totaal taakveld 5.7		1.840		-	7	29	55
Investering Riolering civiel beheerplan buitenruimte 2023 -> naar 2024	2024	3.100	B	-	-	75	75
Investering Riolering civiel beheerplan buitenruimte 2024 -> naar 2025	2025	3.100	B	-	-	-	75
Investering Riolering civiel beheerplan buitenruimte 2025	2025	3.080	B	-	-	-	74
Totaal taakveld 7.2		9.280		-	-	75	224
Asbestemmingen 2023	2023	50	B	-	2	2	2
Uitbreiding begraafcapaciteit Veen, grond	2024	131	B	-	-	1	1
Uitbreiding begraafcapaciteit Veen	2025	719	B	-	-	-	25
Totaal taakveld 7.5		900		-	2	2	28
Totale investering volgens Investeringsplan		95.185		35	1.063	1.762	2.666

Lasten en baten per taakveld 2023-2026 (bedragen x € 1.000) gemeente Altena

Omschrijving	Toelichting	Lasten				Baten			
		2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
Programma: 1. Inwoner & Bestuur		11.533	12.127	12.289	12.442	1.861	2.588	2.500	2.500
Taakveld: 0.1 Bestuur	facilitering van de bestuursorganen	3.045	3.052	3.048	3.108	0	0	0	0
Taakveld: 0.2 Burgerzaken	paspoorten, rijbewijzen, bevolkingsregister, verkiezingen	1.292	1.674	1.772	1.771	555	1.281	1.193	1.193
Taakveld: 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	taken met betrekking tot onroerend goed dat niet in exploitatie is en niet aan een specifiek beleidsveld is toe te delen	944	944	944	944	321	322	322	322
Taakveld: 1.1 Crisisbeheersing en brandweer	alle reguliere taken van de brandweer en taken in verband met het beperken en bestrijden van rampen en zware ongevallen	3.647	3.794	3.864	3.933	32	32	32	32
Taakveld: 1.2 Openbare orde en veiligheid	alle gemeentelijke taken op het gebied van de openbare orde en veiligheid	1.408	1.408	1.408	1.408	19	19	19	19
Taakveld: 7.5 Begraafplaatsen	gemeentelijke taken op het terrein van de lijkbezorging	1.197	1.255	1.254	1.278	934	934	934	934
Programma: 2. Altena samenredzaam		54.611	53.804	53.575	53.592	11.120	10.153	10.461	10.508
Taakveld: 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	voorzieningen die primair gericht zijn op participatie	5.939	5.261	5.194	5.217	1.716	737	738	739
Taakveld: 6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	alle loketvoorzieningen gericht op het identificeren van eigen kracht en het geleiden naar de juiste vorm van individuele ondersteuning (maatwerkvoorzieningen en -dienstverlening). Deze taken kunnen zijn georganiseerd in specifieke wijkteams, gemeentelijk loketten of centra voor jeugd in gezin.	3.193	2.825	2.825	2.825	0	0	0	0
Taakveld: 6.3 Inkomensregelingen	alle inkomens- en bijstandsvoorzieningen	11.271	11.471	11.567	11.584	8.924	8.938	9.013	9.059
Taakveld: 6.4 WSW en beschut werk	behoren voorzieningen ter bevordering van maatschappelijke participatie die niet gericht zijn op doorstromen naar arbeid	3.669	3.499	3.350	3.335	0	0	0	0
Taakveld: 6.5 Arbeidsparticipatie	alle op arbeid gerichte participatie- en re-integratievoorzieningen	1.163	1.113	1.063	1.013	0	0	0	0
Taakveld: 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	materiële voorzieningen en vervoers- en woondiensten om zelfstandig te kunnen functioneren (WMO) voor mensen met fysieke beperkingen die op basis van een beschikking worden verstrekt	1.999	2.012	2.012	2.012	409	409	639	639
Taakveld: 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+		0	0	0	0	0	0	0	0
Taakveld: 6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)	Kosten voor Hulp bij het huishouden.	5.068	5.219	5.219	5.219	17	17	17	17
Taakveld: 6.71b Begeleiding (WMO)	Kosten voor Begeleiding, Persoonlijke verzorging, Kortdurend verblijf, Overige ondersteuning gericht op het individu of huishouden/gezin.	4.222	4.394	4.394	4.394	54	54	54	54
Taakveld: 6.71c Dagbesteding (WMO)	Kosten voo Dagbesteding, Overige groepsgerichte ondersteuning en inloof functie GGZ	90	90	90	90	0	0	0	0
Taakveld: 6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	Baten en lasten van overige maatwerkarrangementen moeten op dit taakveld worden geboekt als ze niet kunnen worden toebedeeld aan de taakvelden 6.71a, 6.71b of 6.71c	89	89	89	89	0	0	0	0
Taakveld: 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-		0	0	0	0	0	0	0	0
Taakveld: 6.72a Jeugdhulp begeleiding	Begeleiding is gericht op het oefenen en structureren van dagelijkse vaardigheden, dit kan zowel bij enkelvoudige en meervoudige problematiek en vanuit iedere discipline. Verzorgen betreft ondersteuning bij de Algemeen Dagelijkse Levensverrichtingen (ADL)	2.991	2.940	2.905	2.905	0	0	0	0
Taakveld: 6.72b Jeugdhulp behandeling	Kosten voor Jeugdhulp ambulant,, daar waar het gaat om behandeling	2.413	2.367	2.336	2.336	0	0	0	0
Taakveld: 6.72c Jeugdhulp dagbesteding	Kosten voor Dagbehandeling, Vervoerdiensten, Jeugdhulp ambulant, daar waar het gaat om dagbesteding of dagactiviteiten.	2.310	2.269	2.242	2.242	0	0	0	0
Taakveld: 6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	Maatwerkarrangementen jeugdhulp, alleen indien deze niet door de gemeenten toebedeeld kan worden aan de taakvelden 6.72a, 6.72b of 6.72c.	521	516	512	512	0	0	0	0
Taakveld: 6.73a Pleegzorg	Vorm van jeugdhulp waarbij een jongere (tijdelijk) wordt opgenomen in een pleeggezin en waarbij pleegkind, pleegouders en eigen ouders worden begeleid door een pleegzorgaanbieder. Ook PGB-gefinancierde jeugdhulp is hierin meegenomen	1.215	1.215	1.215	1.215	0	0	0	0
Taakveld: 6.73b Gezinsgericht	Kosten voor Jeugdhulp met verblijf (inclusief behandeling) voor zover het gaat om code 12 uit het Informatieprotocol Beleidsinformatie Jeugd: gezinsgericht, Jeugdhulp met verblijf (exclusief behandeling) voor zover het gaat om code 12 uit het Informatieprotocol Beleidsinformatie Jeugd: gezinsgericht.	1.180	1.180	1.180	1.180	0	0	0	0
Taakveld: 6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	Jeugdhulp waarbij de jongere verblijft op de accommodatie van de jeugdhulpaanbieder, veelal in een groep met andere jongeren. In feite betreft het alle vormen van verblijf die niet onder een van de taakvelden 6.73a en 6.73b vallen. Hieronder vallen ook begeleid wonen en kamertraining. Ook PGB-gefinancierde jeugdhulp is hierin meegenomen.	1.112	1.112	1.112	1.112	0	0	0	0
Taakveld: 6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	Generalistische Basis GGZ, Kindergeneeskunde, Jeugd-ggz behandeling regulier / generalistisch, Jeugd-ggz behandeling specialistisch, Jeugd-ggz diagnostiek.	347	341	337	337	0	0	0	0
Taakveld: 6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	Dit betreft jeugdhulp dat vanwege een crisissituatie verleend wordt thuis of bij een aanbieder, alle jeugdhulp die valt onder het Landelijk Transitiearrangement (LTA), en GGZ-handeling waarbij sprake is van opname.	652	652	652	652	0	0	0	0
Taakveld: 6.74c Gesloten plaatsing	Jeugdhulp waarbij de jongere verblijft bij een jeugdhulpaanbieder op basis van een machtiging gesloten jeugdzorg of een machtiging BOPZ (Wet Bijzondere Opname Psychiatrische Ziekenhuizen, tot en met 2019), of machtiging Wvvgz (Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg, met ingang van 2020). PGB-gefinancierde jeugdhulp is hierin niet meegenomen	760	760	760	760	0	0	0	0
Taakveld: 6.81 Geëscaleerde zorg18+		283	283	283	283	0	0	0	0
Taakveld: 6.81a Beschermd wonen (WMO)	Beschermd wonen, dagbesteding voor mensen die in Beschermd Wonen verblijven	0	0	0	0	0	0	0	0
Taakveld: 6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	Opvang, Spoedopvang, Overige beschermd wonen en opvang	0	0	0	0	0	0	0	0

Omschrijving	Toelichting	Lasten				Baten			
		2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
Taakveld: 6.8z Geëscaleerde zorg 18-		29	29	29	29	0	0	0	0
Taakveld: 6.8za Jeugdbescherming	Jeugdbescherming (kinderbeschermingsmaatregelen OTS en Voogdij).	618	618	618	618	0	0	0	0
Taakveld: 6.8zb Jeugdreclassering	Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie of leerplichtambtenaar in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen.	625	625	625	625	0	0	0	0
Taakveld: 7.1 Volksgezondheid	maatregelen ter bescherming van de gezondheid van de bevolking als geheel, van specifieke risicogroepen, van jeugd en van ouders:	2.853	2.926	2.966	3.008	0	0	0	0
Programma: 3. Veelzijdig Altena		16.546	16.364	16.812	16.971	3.309	3.037	3.037	3.041
Taakveld: 2.3 Recreative havens	jachthavens, passantenhavens, liq- en havenqelden	88	108	103	105	76	76	76	76
Taakveld: 3.1 Economische ontwikkeling	algemeen beleid ter versterking van de economische bedrijvigheid	689	692	517	517	25	0	0	0
Taakveld: 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	grondexploitatie, bedrijventerreinen, investeringen in winkelgebieden, werkzaamheden t.b.v. land- en tuinbouwgronden	353	313	288	288	323	323	323	323
Taakveld: 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	de op bedrijven en ondernemers (inclusief bedrijven en ondernemers in land- en tuinbouw en veeteelt) gerichte ondersteuning en dienstverlening van de gemeente	335	372	327	327	97	97	97	97
Taakveld: 3.4 Economische promotie	activiteiten gericht op het "op de kaart zetten" van de gemeente	435	435	435	435	158	162	162	165
Taakveld: 4.1 Openbaar basisonderwijs	gemeentelijke taken met betrekking tot het openbaar basisonderwijs	1.387	1.174	1.174	1.174	284	9	9	9
Taakveld: 4.2 Onderwijshuisvesting	gemeentelijke taken op het gebied van onderwijshuisvesting voor openbaar en bijzonder onderwijs	2.615	2.869	3.593	3.841	255	279	279	279
Taakveld: 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	lokaal onderwijsbeleid en de leerlingvoorzieningen	2.601	2.601	2.602	2.602	838	838	838	838
Taakveld: 5.1 Sportbeleid en activering	niet-fysieke maatregelen ter stimulering van professionele en amateursport	997	982	982	982	87	87	87	87
Taakveld: 5.2 Sportaccommodaties	alle accommodaties voor sportbeoefening	3.941	3.893	3.889	3.801	1.074	1.074	1.074	1.074
Taakveld: 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	activiteiten ter bevordering van beeldende kunst, muziek, dans en toneel	551	542	542	542	27	27	27	27
Taakveld: 5.4 Musea	activiteiten gericht op het verwerven, behouden, wetenschappelijk onderzoeken en presenteren van kunst en cultuur, streekarchief	499	494	493	493	2	2	2	2
Taakveld: 5.5 Cultureel erfgoed	taken gericht op conserveren en voor publiek toegankelijk maken van cultureel erfgoed	687	581	559	557	59	59	59	59
Taakveld: 5.6 Media	de zorg voor fysieke en elektronische cultuurdragers, bijv. bibliotheken, lokale pers, lokale omroep.	1.241	1.181	1.181	1.181	2	2	2	2
Taakveld: 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie VA	hobbyclubs en volkstuinverenigingen	125	125	125	125	3	3	3	3
Programma 4. Duurzaam Altena		28.655	27.976	27.836	28.272	24.687	23.369	23.486	24.106
Taakveld: 3.1 Economische ontwikkeling	algemeen beleid ter versterking van de economische bedrijvigheid	0	0	0	0	0	0	0	0
Taakveld: 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie DA	vergroening schoolpleinen, uitbreiden groenstructuren in en rondom dorpen, verhardingen vervangen door groen	5.537	6.207	6.202	6.081	32	32	32	32
Taakveld: 7.2 Riolering	gemeentelijke taken ten aanzien van afvalwater en de waterhuishouding:	3.874	3.981	4.079	4.230	6.685	6.775	6.883	7.034
Taakveld: 7.3 Afval	de inzameling en verwerking van bedrijfs- en huishoudelijk afval	6.183	6.200	6.200	6.200	8.336	8.336	8.336	8.336
Taakveld: 7.4 Milieubeheer	gemeentelijke taken ter bescherming van het milieu	1.983	2.008	1.726	1.745	208	208	208	208
Taakveld: 8.1 Ruimtelijke ordening	taken op grond van de wet Ruimtelijke Ordening	2.547	2.497	2.561	2.513	23	23	23	23
Taakveld: 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	activiteiten op het gebied van gemeentelijke bouwgrondexploitatie	6.727	5.331	5.344	5.808	6.623	5.227	5.237	5.705
Taakveld: 8.3 Wonen en bouwen	gebiedsontwikkeling, woningvoorraad en huisvestingsvoorziening (volkshuisvestingsbeleid)	1.804	1.752	1.724	1.696	2.779	2.768	2.768	2.768
Programma: 5. Bereikbaar Altena		12.083	13.284	14.053	14.458	1.211	1.211	1.206	1.212
Taakveld: 2.1 Verkeer en vervoer	taken op het gebied van verkeer te land (inclusief voetgangers) en bijbehorende droge infrastructuur	11.050	12.242	12.859	13.268	484	485	480	486
Taakveld: 2.2 Parkeren	taken op het gebied van ontwikkeling en beheer van parkeervoorzieningen	0	0	0	0	0	0	0	0
Taakveld: 2.4 Economische havens en waterwegen	taken ten behoeve van de (beroeps-)scheepvaart en de bijbehorende infrastructuur	439	440	590	587	620	620	620	620
Taakveld: 2.5 Openbaar vervoer	taken op het gebied van openbaar vervoer en bijbehorende (omvangrijke) infrastructurele voorzieningen	595	602	604	603	107	107	107	107
Programma: 6a. Financiering en algemene dekkingsmiddelen		1.734	3.868	6.064	5.987	102.974	106.373	109.043	109.317
Taakveld: 0.5 Treasury	Financiering, beleggingen, dividenden etc. waaronder dividend nutsbedrijven	-167	-331	-478	-559	200	172	158	149
Taakveld: 0.61 OZB woningen	de onroerend zaakbelasting op de woning	274	278	281	284	7.263	7.520	7.753	7.948
Taakveld: 0.62 OZB niet-woningen	de onroerend zaakbelasting op niet-woningen	45	46	46	47	3.319	3.412	3.507	3.594
Taakveld: 0.64 Belastingen overig	overige gemeentelijke belastingen, zoals: hondenbelasting, reclamebelasting, heffing en invordering, bezwaar en beroep	12	12	12	12	8	8	8	8
Taakveld: 0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	uitkeringen uit het gemeentefonds: algemene uitkering, integratie-uitkeringen, decentralisatie-uitkeringen, art 12-uitkering	0	0	0	0	92.185	95.261	97.618	97.618
Taakveld: 0.8 Overige baten en lasten	stelposten, taakstellende bezuinigingen, begrotingsruimte, etc., (schattingen) niet voorziene uitgaven	1.570	3.863	6.203	6.203	0	0	0	0
Programma: 6b. Overhead		24.136	23.073	22.440	22.380	2.145	1.915	1.915	1.915
Taakveld: 0.4 Overhead	kosten van overhead, d.w.z. alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces	24.136	23.073	22.440	22.380	2.145	1.915	1.915	1.915
Programma: 6c. Vennootschapsbelasting		0	0	0	0	0	0	0	0
Taakveld: 0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	het (geraamde) bedrag van de aanslag vennootschapsbelasting voor het betreffende begrotingsjaar/verantwoordingsjaar	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves		6.173	6.273	5.273	5.273	8.589	7.307	6.301	6.529
Taakveld: 0.10 Mutaties reserves	alle toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves die verband houden met de taakvelden 0. tot en met 8	6.173	6.273	5.273	5.273	8.589	7.307	6.301	6.529
SUBTOTAAL		155.472	156.768	158.343	159.376	155.896	155.963	157.949	159.127
Taakveld 0.11 Resultaat	ten slotte komen de begrotingsaldi tot uitdrukking op taakveld 0.11	424	0	0	0	0	815	393	248
TOTAAL		155.896	156.768	158.343	159.376	155.896	156.768	158.343	159.376